

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२०१७

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA
2017**

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS & STATISTICS,
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, MUMBAI

Website - <http://mahades.maharashtra.gov.in>

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२०१७

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA
2017**

किंमत:- ३७५/-

Price :- 375/-

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

‘महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी’ हे प्रकाशन २०१७ या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आले असून सदर प्रकाशनाच्या मालिकेतील हा ५७ वा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या प्रकाशनाचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती उपलब्ध करून देण्याच्या प्रयत्नांमुळे या प्रकाशनात समाविष्ट केलेली काही आकडेवारी / अंदाज अस्थायी स्वरूपाचे आहेत.

२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारताची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. हे प्रकाशन तयार करण्याच्या कामी राज्य, केंद्र शासनाचे संबंधित विभाग, तसेच निमशासकीय संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल हे संचालनालय त्यांचे आभारी आहे.

मुंबई,
दिनांक : जुलै, २०१९

र.र.शिंगे
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
महाराष्ट्र शासन

PREFACE

This issue of ' Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State' for the year 2017 is the 57th issue in the series. The main objective of this publication is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In an attempt to use latest available data for this publication, some of the data/estimates used and included are provisional.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this publication.

3. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and Semi-Government organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

Mumbai,
Dated: July, 2019

R.R.Shinge
Director of Economics and Statistics,
Government of Maharashtra

Contributors to the Publication

Smt. R. D. Redkar, Additional Director

Dr. J. V. Chaudhari, Joint Director

Smt. M. P. Deshpande, Deputy Director

Shri. V. N. Auti, Research Officer

Smt. P. S. Bacchav, Research Assistant

Smt. S. V. Kadam, Statistical Assistant

Shri. E. M. Bhagwat, Head Draftsman

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी २०१७
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA 2017

(वर्ष ५७)

अनुक्रमणिका / CONTENTS

[Vol. LVII]

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	प्रस्तावना		Preface
	दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र -		Maharashtra at a glance -
	(I) सामान्य माहिती	1	General information
	(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India
	1. हवामान		Climate
1.1	निवडक केंद्रांतील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस	10	Rainy days and annual rainfall at selected centres
	2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1	जनगणना २०११ नुसार पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Districtwise number of males, females and households as per population census 2011
2.2	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Districtwise rural and urban population as per population census 2011
2.3	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता	16	Districtwise area and population density as per population census 2011
	नकाशा - २.१ जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (२०११)	18	Map - 2.1 Districtwise population density (2011)
2.4	जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के)	19	Districtwise literacy rate (per cent) as per population census 2011
	नकाशा - २.२ साक्षरता दर (२०११)	21	Map - 2.2 Literacy Rate (2011)
2.5	१९०१ पासून लोकसंख्येचा दशवार्षिक वृद्धिदर	22	Decadal growth rate of population since 1901
2.6	जनगणना २०११ नुसार लोकसंख्या - गटानुसार नागरी लोकसंख्या	23	Urban population by population size as per population census 2011
2.7	जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	25	Classification of villages in the State by population as per population census 2011
2.8	जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले	31	Cities / Urban agglomerations with population of 1,00,000 and above as per population census 2011
2.9	जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	34	Classification of workers and non-workers as per population census 2011
2.10	जनगणना २०११ नुसार काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण	35	Classification of persons not at work by type of activity as per population census 2011
2.11	अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या	37	Population of Scheduled castes and Scheduled tribes
2.12	जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या	39	Disabled population in the state by type of disability as per population census, 2011
2.13	जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या	43	Age groupwise population as per population census 2011

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.14	जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या	45	Population by religion as per population census 2011
2.15	सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	46	Projected population up to 2026
2.16	जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या	47	No. of in-migrants in the State by gender and reason for migration as per population census 2011
2.17	जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री - पुरुषांची संख्या	48	No. of in-migrants by gender and place of last residence as per population census 2011
2.18	जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या	52	Households and household population by languages mainly spoken as per population census 2011
	3. कृषि		Agriculture
3.1	जमिनीचा वापर	53	Land utilisation
3.2	जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र	54	Districtwise cultivable area and cultivated area
3.3	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	56	Area and production of principal crops
3.4	जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	57	Districtwise area and production of principal crops
3.5	मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	65	Index numbers of production of principal crops
3.6	मृदसंधारण, जमीन सुधारणा, इत्यादी योजनांखालील प्रगती	66	Progress under scheme of soil conservation, land development, etc.
3.7	रासायनिक खतांचे वाटप	67	Distribution of chemical fertilizers
3.8	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण	68	Agricultural pumps energised
3.9	कृषि गणना २०१०-११ नुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र	70	Operational holdings, area and average size of holdings in the State as per agricultural census 2010-11
3.10	जलसंपदा विभागांतर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचन क्षेत्र (३० जून २०१६* रोजी)	71	Irrigation projects, irrigation potential created and actual irrigated area under water resource department (As on 30 th June 2016*)
3.11	शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प	71	Government hydro-electric projects commissioned
	4. पशुसंवर्धन		Animal Husbandry
4.1	पशुगणना २०१२ नुसार पशुधन	72	Livestock population as per livestock census 2012
4.2	पशुगणना २०१२ नुसार जिल्हावार पशुधन	75	Districtwise livestock population as per livestock census 2012
4.3	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	77	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry
4.4	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दूध संकलन व वितरण	78	Average collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors
4.5	दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे	79	Milk products and milk chilling centres

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	5. मत्स्यव्यवसाय		Fisheries
5.1	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured
5.2	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries
5.3	मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	82	Varietywise marine fish production
5.4	मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व भूजल)	84	Disposition of fish catch (marine and inland)
	6. वने		Forests
6.1	वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	85	Classification of forest area
6.2	मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	85	Major and minor forest produce
	7. उद्योगि आणि खाणकाम		Industry and mining
7.1	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	86	Classification of working factories according to working strength
7.2	औद्योगिक प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	87	No of factories and average daily employment there in according to major groups of industries
7.3	जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या	90	Districtwise working factories and average daily no. of workers
7.4	राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी	92	Productive capital, output and value added in the State
7.5	सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	94	Average absenteeism in the cotton textile industry
7.6	औद्योगिक विवाद	95	Industrial disputes
7.7	चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	96	Information of working cotton textile industry (mill sector)
7.8	खनिज उत्पादन	97	Mineral production
	8. वीज		Electricity
8.1	विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर	98	Installed capacity, generation and consumption of electricity
8.2	विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या	99	No. of towns and villages electrified
	9. संयुक्त भांडवली संस्था		Joint Stock companies
9.1	३१ मार्च २०१२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	101	Number of joint stock companies as on 31 st March 2012
	10. बँका		Banks
10.1	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	103	Districtwise no. of places having banking offices & number of banking offices
	11. सहकार		Co-operation
11.1	राज्यातील सहकारी संस्थांबाबतचा तपशील	105	Details of Co-operative societies in the State
	12. वाहतूक व दळणवळण		Transport and Communications
12.1	रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी	106	Road length according to types of road and surface

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
12.2	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी	107	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation
12.3	वापरात असलेली मोटार वाहने	108	Motor vehicles in operation
12.4	राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने	109	Transport and non-transport vehicles in the State
12.5	वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने	110	Professional and non-professional driving licenses
12.6	राज्यातील लोहमार्गाची लांबी	111	Railway route length in the State
12.7	डाक कार्यालये व तार कार्यालयांची संख्या	112	Number of post offices and telegraph offices
	13. जहाज वाहतूक		Shipping
13.1	मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन	113	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port
13.2	मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक	114	Cargo handled at the docks and ports in Mumbai Port
13.3	निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक	114	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports
13.4	लहान बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक	115	Passenger traffic at the minor ports
	14. देशांतर्गत व्यापार		Inland Trade
14.1	महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार	116	Inland Trade of Maharashtra
	15. शिक्षण		Education
15.1	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण	118	Institution and enrolment by type of education
15.2	जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती	120	Districtwise information on primary and secondary education
15.3	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता	122	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and intake capacity
15.4	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल	123	Results of the final examinations of Government and Non-Government Industrial Training Institutes (I.T.I.s)
15.5	शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी	124	Classification of apprentice trainees
15.6	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या	124	Secondary and higher secondary technical schools and intake capacity of students
15.7	तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता	125	Technical and vocational institutes according to type of syllabus and their intake capacity
15.8	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेश क्षमता	126	Number of Government and Non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity
	16. जीवनविषयक आकडेवारी		Vital Statistics
16.1	विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या	127	Districtwise number of persons using various family planning methods
16.2	नमुना नोंदणी पध्दतीनुसीर काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर	129	Birth, death and infant mortality rates by sample registration system

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	आलेख – १६.१ विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची संख्या	130	Graph – 16.1 Number of persons using various family planning methods
	आलेख – १६.२ अर्भक मृत्यूदर	130	Graph – 16.2 Infant mortality rates
16.3	उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	131	Medical facilities available
	17. पोलिस आणि गुन्हे		Police and Crimes
17.1	पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या	132	Police stations and police forces
17.2	भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)	133	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code
	18. कारागृहे		Prisons
18.1	कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	134	Number of prisons and convicts
	19. घरबांधणी		Housing
19.1	जनगणना २०११ नुसार घरांची घर वापरानुसार केलेली वर्गवारी	135	Classification of houses according to use as per population census 2011
19.2	जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	136	Classification of households according to rooms occupied as per population census 2011
19.3 (A)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	137	Distribution of households by predominant material of roof of house occupied as per population census 2011
19.3 (B)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भिंतींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	137	Distribution of households by predominant material of walls of house occupied as per population census 2011
19.4	जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या	139	Houseless households and houseless population as per population census 2011
19.5	जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	141	Households by number of rooms occupied as per population census 2011
	20. स्थानिक स्वराज्य संस्था		Local Self-Govt. Institution
20.1	ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च	145	Income and expenditure of Village Panchayats
20.2	नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या	147	No. of members in Municipal Councils
20.3	महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या	149	No. of members in Municipal Corporations
20.4	नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च	151	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.5	जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	152	Income and expenditure of Zilla Parishads
20.6	स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या	153	Local Self-Govt. Institutions by types
	21. स्थानिक निवडणूका		General Elections
21.1	सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल	154	Results of general elections
21.2	उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण	155	Candidates according to party affiliations
	22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक (नवीन मालिका)	156	All India wholesale price index numbers (New Series)

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.2	कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	157	Consumer price index numbers for working class
22.3	राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	159	Consumer price index numbers for selected essential items for Rural areas in the State
22.4	राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	160	Consumer price index numbers for selected essential items for Urban areas in the State
22.5	राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	161	Consumer price index numbers for agricultural labourers in the State
	23. रोजगार		Employment
23.1	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण	162	Industrial classification of persons at work (other than cultivators)
23.2	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण	163	Occupational classification of persons at work (other than cultivators)
23.3	रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती	164	Information of employment and Self-employment guidance centre statistics
23.4 (A)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या	165	Gradewise number of State government and Semi government employees
23.4 (B)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी	166	Pay scale rangewise classification of State government and Semi government employees
23.5	श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी	169	Grade and social groupwise State Government employees
23.6	सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	170	Employment in public sector
23.7	दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार	172	Employment in institutions registered under Shops and Commercial Establishments Act
23.8	राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च	173	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Scheme in the State
	24. छापखाने व प्रकाशने		Presses and Publications
24.1	छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके	174	Printing presses, newspapers, books and periodicals
	25. वार्षिक योजना		Annual Plans
25.1	राज्याची बारीवी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च	175	Twelfth Five Year Plan of the State— yearwise and sub-sectorwise outlay and expenditure
	26. राज्य वित्त		State Finance
26.1	राज्याची महसुली जमा	177	Revenue receipts of the State
26.2	महसुली लेख्यावरील खर्च	180	Expenditure on revenue account
26.3	राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण	185	Analysis of State government budget

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	27. राज्य उत्पन्न		State Income
27.1	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार)	186	Net State Income at market prices (at current and constant prices)
	28. संकीर्ण		Miscellaneous
28.1	नियंत्रित बाजारपेठा	187	Regulated markets
28.2	राज्यातील विमा	189	Insurance in the State
28.3	पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या	190	Number of hotels and rooms approved by the Tourism Department
28.4	हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	191	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air
28.5	कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन	192	Production of crude oil
28.6	नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर	193	Reserves, Gross Production and Utilisation of Natural gas
28.7	द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक	194	LPG Domestic customers
	29. निवडक निर्देशकांचा कल		Trends in selected indicators
29.1	कृषि	195	Agriculture
29.2	पशुधन आणि कुक्कुट पालन	199	Livestock and poultry
29.3	उद्योग आणि खाणकाम	201	Industry and mining
29.4	वीज	201	Electricity
29.5	सहकार	203	Co-operation
29.6	वाहतूक आणि दळणवळण	205	Transport and Communication
29.7	शिक्षण	205	Education
29.8	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक	207	All-India wholesale price index numbers
29.9	निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	209	Consumer price index numbers for industrial workers at selected centres
29.10	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न	211	Net State Domestic Product at market prices
	रुपांतर गुणके	213	Conversion factors

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र / MAHARASHTRA AT A GLANCE

(I) सर्वसाधारण माहिती / GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	भौगोलिक स्थान - उत्तर अक्षांश पूर्व रेखांश	15.45 to 22.0 72.45 to 80.45	Location - North latitude (degrees) East longitude (degrees)
2	महसूल विभाग	6	Revenue Divisions
3	जिल्हे	36	Districts
4	तहसील	355	Tehsils
5.1	शहरे (जनगणना २०११) शहर संकुले ⁺	534 17	Towns (Census 2011) Urban agglomerations ⁺
6	एक लाख लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे	44	Number of cities having population More than one Lakh
7	खेडी (जनगणना २०११) वस्ती असलेली वस्ती नसलेली	43,665 40,959 2,706	No. of Villages (Census 2011) Inhabited Un-inhabited
8	क्षेत्रफळ (चौ. किमी)	3,07,713	Area (in Sq.km)
9	समुद्र किनाऱ्याची लांबी (किमी)	720	Length of the Coastline (km)

टीप - + शहरे संकुल्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

Note - + Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognized urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

अनु- क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत # India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (टक्के) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1 लोकसंख्या (जनगणना २०११)			POPULATION (Census 2011)				
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	हजारांत	61,556	8,33,749	7.38	Thousand	(a) Rural population
	(ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	54.78	68.85	...	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	हजारांत	50,818	3,77,106	13.48	Thousand	(a) Urban population
	(ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	45.22	31.15	...	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	हजारांत	24,422	2,49,502	9.79	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	"	13,215	1,68,613	7.84	"	(i) Rural
	(२) नागरी	"	11,207	80,889	13.85	"	(ii) Urban
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	"	1,12,374	12,10,855	9.28	"	(a) Total population
	(१) पुरुष	"	58,243	6,23,270	9.34	"	(i) Males
	(२) स्त्रिया	"	54,131	5,87,585	9.21	"	(ii) Females
1.5	अनुसूचित जाती						Scheduled castes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	13,276	2,01,378	6.59	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	11.81	16.63	...	Percentage	(b) Percentage to total population
1.6	अनुसूचित जमाती						Scheduled tribes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	10,510	1,04,546	10.05	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	9.35	8.63	...	Percentage	(b) Percentage to total population

1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे (ब) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	43,763 38.94	3,62,566 29.94	12.07 ...	Thousand Percentage	(a) Total main workers (b) Percentage of total main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे (ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	5,665 5.04	1,19,323 9.85	4.75 ...	Thousand Percentage	(a) Marginal workers (b) Percentage of marginal workers to total population
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे (ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	62,946 56.01	7,28,966 60.20	8.64 ...	Thousand Percentage	(a) Total non-workers (b) Percentage of total non-workers to total population
1.10	लोकसंख्येची घनता	दर चौरस कि.मी. मागे लोकसंख्या	365	382	...	Persons per sq. km.	Density of population
1.11	साक्षरता प्रमाण (१) पुरुष (२) स्त्रिया (३) एकूण	टक्के टक्के टक्के	88.38 75.87 82.34	80.88 64.63 72.98	... ...	Percentage Percentage Percentage	Literacy percentage— (i) Males (ii) Females (iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	929	943	...	Females per 1,000 males	Sex ratio
1.13	२००१-२०११ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ	टक्के	15.99	17.69	...	Percentage	Percentage growth of population during 2001-11

टिप- # पाकिस्तान व चीन यांनी बेकायदेशीररीत्या व्याप्त केलेल्या प्रदेशाच्या क्षेत्रफळाचा समावेश केला आहे. तथापि, सदर प्रदेशात जनसंख्या होऊ न शकल्याने तेथील लोकसंख्या वगळली आहे.

Note- # Population figures exclude population of the area under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be conducted.

However, area figures include the said unlawful occupation.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	2 कृषि						AGRICULTURE
	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र						Area under principal crops
	(२०१४-१५, २०१५-१६ व २०१६-१७ या वर्षांची सरासरी)						(Average for years 2014-15, 2015-16 and 2016-17)
2.1	तांदूळ	‘००० हेक्टर	1,530	43,867	3.5	‘000 hect.	Rice
2.2	गहू	"	1,083	30,900	3.5	"	Wheat
2.3	ज्वारी	"	3,374	5,967	56.5	"	Jowar
2.4	बाजरी	"	834	9,200	9.1	"	Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	"	8,072	1,24,467	6.5	"	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	"	3,772	25,967	14.5	"	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	"	11,843	1,25,567	9.4	"	All foodgrains
2.8	भुईमूग	"	330	4,900	6.7	"	Groundnut
2.9	ऊस (तोडणी)	"	883	4,800	18.4	"	Sugarcane (Harvested)
2.10	कापूस	"	4,203	11,967	35.1	"	Cotton
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन						Outturn of principal crops
	(२०१४-१५, २०१५-१६ व २०१६-१७ या वर्षांची सरासरी)						(Average for years 2014-15, 2015-16 and 2016-17)
2.11	तांदूळ	‘००० टन	3,040	1,06,533	2.9	‘000 tonnes	Rice
2.12	गहू	"	1,501	92,433	1.6	"	Wheat
2.13	ज्वारी	"	1,951	4,767	40.9	"	Jowar
2.14	बाजरी	"	557	24,233	2.3	"	Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	"	9,603	2,82,400	3.4	"	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	"	2,566	18,900	13.6	"	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	"	12,168	2,59,567	4.7	"	All foodgrains
2.18	भुईमूग	‘००० टन	378	7,200	5.2	'000 tonnes	Groundnut
2.19	ऊस (तोडणी)	"	71,670	3,38,933	21.1	"	Sugarcane (Harvested)
2.20	कापूस (रुई)	००० गासड्यांत	6,082	32,467	18.7	000 bales	Cotton (lint)

ANIMAL HUSBANDARY

Livestock Census, 2012

3 पशुसंवर्धन							
पशुगणना, २०१२							
3.1	एकूण पशुधन	हजारांत	32,489	5,12,057	6.3	Thousands	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	"	15,484	1,90,904	8.1	"	Total cattle
3.3	गाई-बैल	"				"	Cattle—
	(१) दीड वर्षावरील आणि दोन वर्षावरील बैल #	"	5,960	48,876	12.2	"	(i) Males over 1 & 1/2 years and over 2 yrs #
	(२) अडीच वर्षावरील आणि तीन वर्षावरील गाई ##	"	5,440	76,685	7.1	"	(ii) Females over 2 & 1/2 years and 3 yrs ##
3.4	एकूण म्हशी - रेडे	"	5,594	1,08,702	5.1	"	Total Buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे	"				"	Buffaloes —
	(१) दोन वर्षावरील रेडे	"	216	5,298	4.1	"	(i) Males over 2 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	"	3,359	56,586	5.9	"	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	11,015	2,00,242	5.5	"	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	"	38	625	6.1	"	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	"	357	11,584	3.1	"	Other livestock
3.9	एकूण कुक्कुटादी पक्षी	"	77,795	7,29,209	10.7	"	Total poultry
3.10	व्हील्ड ट्रॅक्टर	"	NA	NA	--	"	Wheeled tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली ऑईल इंजिने	"	NA	NA	--	"	Oil engines for irrigation purposes
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप	"	NA	NA	--	"	Electric pumps for irrigation
4 जंगले (२०१७)							
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	चौ. किमी	61,724	7,71,821	8.0	Sq.km	Total forest area

विदेशी/संकरित दीड वर्षावरील व देशी दोन वर्षावरील / Exotic/crossbreed over 1.5 years & Indigenous over 2 years NA— उपलब्ध नाही / Not Available

विदेशी/संकरित अडीच वर्षावरील व देशी तीन वर्षावरील / Exotic/crossbreed over 2.5 years & Indigenous over 3 years

कापसाचे उत्पादन प्रत्येकी १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे. / Production of cotton is in '000 bales of 170 kg each.

आधार :- १) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय, भारत सरकार / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

२) १९ वी पशुधन गणना २०१२, अखिल भारताचा अहवाल / 19th Livestock Census, 2012, All India Report

३) भारताची आर्थिक पाहणी २०१८-१९ / Economic survey of India 2018-19

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	5 उद्योग आणि खाणकाम						INDUSTRY AND MINING
5.1	कारखाने						Factories
	(अ) चालू कारखाने (२०१६)	संख्या	35,347	NA	NA	Number	(a) Working factories (2016)
	(ब) कामगारांची दैनिक सरासरी (२०१६)	हजारांत	2,403	NA	NA	Thousand	(b) Average daily number of workers (2016)
5.2	वार्षिक उद्योग पाहणी						Annual Survey of Industries
	प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून (२०१६-१७)*						(Census plus Non Census parts) (2016-17)*
	(अ) उत्पादक भांडवल	₹ कोटी	5,39,306	38,61,268	14.0	₹ Crore	(a) Productive capital
	(ब) रोजगार संख्या	हजारांत	1,924	14,909	12.9	Thousand	(b) Number of persons employed
	(क) एकूण उत्पादन (एक्स-फॅक्टरी मूल्य)	₹ कोटी	10,74,969	72,62,979	14.8	₹ Crore	(c) Gross output (ex-factory value)
	(ड) निव्वळ उत्पादन मूल्यवृद्धी	"	2,08,824	11,41,981	18.3	"	(d) Net Value added
5.3	(अ) सुती कापड गिरण्या (मार्च २०१७)	संख्या	224	3,367	6.7	Number	(a) Cotton textile mills (March 2017)
	(आ) कामगारांची संख्या (मार्च २०१७)	हजारांत	100	950	10.6	Thousand	(b) Number of workers (March 2017)
	(इ) सुत उत्पादन (२०१६-१७)	दशलक्ष कि. ग्रॅ.	293	406	7.23	Million Kg.	(c) Production of spun yarn (2016-17)
	(ई) कापड उत्पादन (२०१६-१७)	दशलक्ष चौ. मी	270	150	18.0	Million Sq.m	(d) Production of cloth (2016-17)

NA- उपलब्ध नाही / Not Available

* अस्थायी / Provisional

खाणकाम (२०१६-१७)*						Mining (2016-17)*			
5.4	(अ) कोळसा	(उत्पादन)	'००० टन	40,559	6,62,792	6.1	'000 Tonnes	(a) Coal	(Quantity)
		(मूल्य)	₹ कोटी	NA	NA	--	₹ Crore		(Value)
	(आ) कच्चे लोखंड	(उत्पादन)	'००० टन	1,321	1,92,081	0.7	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
		(मूल्य)	कोटी	137	25,139	0.5	₹ Crore		(Value)
	(इ) कच्चे मँगनीज	(उत्पादन)	'००० टन	604	2,393	25.2	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
		(मूल्य)	कोटी	525	1,603	32.8	₹ Crore		(Value)
	(ई) बॉक्साईट	(उत्पादन)	'००० टन	1,946	24,665	7.9	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
		(मूल्य)	कोटी	93	1,417	6.6	₹ Crore		(Value)
6 वीज (२०१५-१६)						ELECTRICITY (2015-16)			
6.1	एकूण निर्मिती		दशलक्ष कि.वॅ.ता.	1,13,787	11,67,584	9.7	Million kwh	Total generation	
6.2	एकूण वापर		"	1,16,743	8,33,364	14.0	"	Total consumption	
6.3	(अ) औद्योगिक वापर		"	40,231	2,85,696	14.1	"	(a) Industrial consumption	
	(ब) औद्योगिक वापराशी		टक्के	34.5	34.3	--	Percentage	(b) Percentage of industrial	
	एकूण वापराची टक्केवारी							consumption to total consumption	
7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका						JOINT STOCK COMPANIES & BANKS			
7.1	कार्यरत संयुक्त भांडवली कंपनी		संख्या	2,38,903	11,62,181	20.56	Number	Companies at work	
	(३१ मार्च २०१७ रोजी)							(as on 31 st March 2017)	
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल		₹ कोटी	1,021.4	3,447.5	29.6	₹ Crore	Their paid-up capital	
7.3	बँक कार्यालये - अनुसूचित		संख्या	12,191	1,34,014	9.1	Number	Number Banking offices- scheduled	
	वाणिज्यिक बँका (मार्च, २०१७)							Commercial banks (March 2017)	
7.4	दर लाख लोकसंख्येमागे बँक		"	10.0	10.7	--	"	Number of banking offices	
	कार्यालयांची संख्या (मार्च, २०१७)							per lakh population (March 2017)	
7.5	बँक कार्यालये (अनुसूचित		"	3,176	46,061	6.9	"	Towns & Villages having	
	वाणिज्यिक) असलेली शहरे							banking offices (Scheduled commercial)	
	व गावे (मार्च, २०१७)							(March 2017)	

आधार:- १) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, नवी दिल्ली /

Directorate of Economics & Statistics, Govt. Of Maharashtra, Mumbai & Central Statistical Organisation, New Delhi

२) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

३) नागपूरचे भारतीय खनिज वार्षिकी २०१७, भारतीय खान ब्यूरो / Indian Minerals Yearbook 2017, Indian Bureau of Mines, Nagpur

४) वस्त्रोद्योग आयुक्त यांचे कार्यालय, वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार / Office of the Textile Commissioner, Ministry of Textiles, Govt. of India.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	८ सहकार (२०१६-१७)*						CO-OPERATION (2016-17)*
8.1	सहकारी संस्था	संख्या	1,95,301	NA	--	Number	Co-operative Societies
8.2	सभासदांची संख्या	हजारांत	52,502	NA	--	Thousand	Membership
8.3	कृषी पतसंस्थांचे खेळते भांडवल (२०१६-१७)	₹ कोटी	3,63,878	NA	--	₹ Crores	Working capital of agricultural credit societies (2016-17)
8.4	कृषी पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज (२०१६-१७)	₹ कोटी	1,40,044	NA	--	₹ Crores	Advances by agricultural credit societies (2016-17)
	९ परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०१७ रोजी)	किमी.	6,165	67,368	9.2	Km	(a) Total railway length (as on 31st March, 2017)
	(ब) प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे लोहमार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०१७ रोजी)	"	2.00	2.07	--	"	(b) Railway route length Per 100 sq. km. of area (as on 31st March, 2017)
9.2	प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च, २०१६ रोजी)	"	199	143	--	"	Road length per 100 sq. km. of area (As on 31 st March, 2016)
9.3	(अ) १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (२०१७)	संख्या	9,485	NA	--	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. km. of area (2017)
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे मोटार वाहनांची संख्या (२०१७)	"	25,972	NA	--	"	(b) Motor vehicles per lakh population (2017)
	१० राज्य उत्पन्न (२०१६-१७)⁺⁺						STATE INCOME (2016-17)⁺⁺
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार उत्पन्न	₹ कोटी	21,88,532	1,53,62,386	14.25	₹ Crore	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	₹	1,62,005	1,04,659	--	₹	(b) Per capita income at current prices

++ दुसरे सुधारित अंदाज / Second revised estimates

* अस्थायी / Provisional

कोकण रेल्वे लोहमार्गाच्या लांबीसह / Including Konkan Railway route length NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार:- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय, भारत सरकार

Source:- Directorate of Economics & Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai & Central Statistics Office, Govt. of India

---

---

1. हवामान/CLIMATE

तक्ता /TABLE 1.1

---

1. हवामान / CLIMATE

तक्ता / TABLE 1.1

निवडक केंद्रातील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस /
 RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES
 2016

(पाऊस मिलीमिटरमध्ये / Rainfall in mm)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पाऊस / Rainfall		सर्वसाधारण पर्जन्यमान Normal Rainfall	District
		पावसाचे दिवस Rainy Days	प्रत्यक्ष पर्जन्यमान Actual Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई शहर	NA	NA	NA	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	NA	NA	NA	Mumbai Suburban
3	ठाणे	93	2,684.4	2,558.6	Thane
4	पालघर	96	3,078.8	2,575.2	Palghar
5	रायगड	109	3,496.6	3,201.2	Raigad
6	रत्नागिरी	115	4,170.5	3,591.4	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	120	3,455.1	3,596.1	Sindhudurg
8	नाशिक	66	939.5	1,134.5	Nashik
9	धुळे	51	485.5	612.4	Dhule
10	नंदुरबार	58	677.9	907.7	Nandurbar
11	जळगाव	57	683.7	755.6	Jalgaon
12	अहमदनगर	43	639.1	572.0	Ahmednagar
13	पुणे	73	947.6	914.5	Pune
14	सातारा	71	1,042.6	1,033.4	Satara
15	सांगली	59	656.8	623.9	Sangli
16	सोलापूर	38	482.2	641.8	Solapur
17	कोल्हापूर	79	1,363.0	2,057.1	Kolhapur

तक्ता / TABLE 1.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
18	औरंगाबाद	50	612.2	734.1	Aurangabad
19	जालना	52	793.9	750.4	Jalna
20	परभणी	55	836.4	830.3	Parbhani
21	हिंगोली	60	954.4	956.3	Hingoli
22	बीड	59	824.7	743.4	Beed
23	नांदेड	66	1,124.8	1,017.5	Nanded
24	उस्मानाबाद	58	868.0	807.2	Osmanabad
25	लातूर	65	1,142.3	871.8	Latur
26	बुलढाणा	55	718.4	785.9	Buldhana
27	अकोला	56	803.6	808.9	Akola
28	वाशिम	67	905.9	924.3	Washim
29	अमरावती	69	880.2	942.3	Amravati
30	यवतमाळ	76	843.8	1,051.6	Yavatmal
31	वर्धा	74	964.9	1,056.9	Wardha
32	नागपूर	69	823.6	1,139.4	Nagpur
33	भंडारा	64	927.9	1,439.8	Bhandara
34	गोंदिया	74	1,144.2	1,517.4	Gondiya
35	चंद्रपूर	80	1,269.1	1,276.8	Chandrapur
36	गडचिरोली	88	1,657.8	1,502.3	Gadchiroli
एकूण		104	1,181.6	1,278.3	Total

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.1

जनगणना २०११ नुसार पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या /

DISTRICTWISE NUMBER OF MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कुटुंबे Households	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्री-पुरुष प्रमाण * Sex ratio *	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	674	1,685	1,401	3,086	832	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	2,106	5,031	4,326	9,357	860	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,529	5,865	5,195	11,060	886	Thane
4	रायगड	612	1,344	1,290	2,634	959	Raigad
5	रत्नागिरी	397	761	854	1,615	1,122	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	210	417	432	849	1,036	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,528	15,103	13,498	28,601	894	Konkan Division
7	नाशिक	1,223	3,157	2,950	6,107	934	Nashik
8	धुळे	409	1,054	997	2,051	946	Dhule
9	नंदुरबार	324	833	815	1,648	978	Nandurbar
10	जळगाव	904	2,197	2,033	4,230	925	Jalgaon
11	अहमदनगर	930	2,343	2,200	4,543	939	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	3,790	9,584	8,995	18,579	938	Nashik Division
12	पुणे	2,152	4,924	4,505	9,429	915	Pune
13	सातारा	654	1,511	1,493	3,004	988	Satara
14	सांगली	598	1,436	1,386	2,822	966	Sangli
15	सोलापूर	873	2,228	2,090	4,318	938	Solapur
16	कोल्हापूर	840	1,981	1,895	3,876	957	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,117	12,080	11,369	23,449	941	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	15,435	36,767	33,862	70,629	921	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.1- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
17	औरंगाबाद	752	1,924	1,777	3,701	923	Aurangabad
18	जालना	392	1,011	948	1,959	937	Jalna
19	परभणी	361	943	893	1,836	947	Parbhani
20	हिंगोली	229	606	571	1,177	942	Hingoli
21	बीड	536	1,349	1,236	2,585	916	Beed
22	नांदेड	665	1,730	1,631	3,361	943	Nanded
23	उस्मानाबाद	351	862	796	1,658	924	Osmanabad
24	लातूर	482	1,273	1,181	2,454	928	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	3,768	9,698	9,033	18,731	931	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	562	1,338	1,249	2,587	934	Buldhana
26	अकोला	396	932	882	1,814	946	Akola
27	वाशिम	259	620	577	1,197	930	Washim
28	अमरावती	647	1,481	1,408	2,889	951	Amravati
29	यवतमाळ	647	1,420	1,352	2,772	952	Yavatmal
	अमरावती विभाग	2,511	5,791	5,468	11,259	944	Amravati Division
30	वर्धा	310	668	632	1,300	946	Wardha
31	नागपूर	1,042	2,385	2,269	4,654	951	Nagpur
32	भंडारा	278	606	595	1,201	982	Bhandara
33	गोंदिया	292	662	661	1,323	999	Gondiya
34	चंद्रपूर	537	1,124	1,080	2,204	961	Chandrapur
35	गडचिरोली	250	541	532	1,073	982	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,709	5,986	5,769	11,755	964	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	5,220	11,777	11,237	23,014	954	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	24,423	58,242	54,132	1,12,374	929	Maharashtra State
	भारत +	2,49,502	6,23,270	5,87,585	12,10,855	943	India +

टीप - (१) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही

(२) * दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या

(३) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली

(४) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note - (i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) *Females per 1,000 males

(iii) First census was conducted in 1872

(iv) + Please see the Note on page No.3

Source - Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.2

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या / DISTRICTWISE RURAL AND URBAN POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	दशवार्षिक वृद्धिदर वाढीचे प्रमाण (टक्के) Decennial growth rate 2011-2001(Per cent)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Percentage of Urban Population to Total Population	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	...	3,085	3,085	100.00	...	-7.57	-7.57	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	9,357	9,357	100.00	...	8.29	8.29	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,545	8,515	11,060	76.99	14.18	44.26	36.01	Thane
4	रायगड	1,664	970	2,634	36.83	-0.54	81.40	19.31	Raigad
5	रत्नागिरी	1,351	264	1,615	16.33	-10.18	37.21	-4.82	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	743	107	850	12.59	-5.58	29.99	-2.21	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,303	22,298	28,601	77.96	1.77	19.30	14.94	Konkan Division
7	नाशिक	3,510	2,597	6,107	42.53	14.84	34.05	22.30	Nashik
8	धुळे	1,480	571	2,051	27.84	17.25	28.07	20.08	Dhule
9	नंदुरबार	1,373	275	1,648	16.71	23.79	35.92	25.66	Nandurbar
10	जळगाव	2,887	1,343	4,230	31.74	9.78	27.54	14.86	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,631	913	4,544	20.09	12.16	13.55	12.44	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	12,881	5,699	18,580	30.67	14.04	28.29	18.06	Nashik Division
12	पुणे	3,678	5,751	9,429	60.99	21.32	36.91	30.37	Pune
13	सातारा	2,433	570	3,003	18.99	0.93	43.27	6.93	Satara
14	सांगली	2,103	719	2,822	25.49	7.82	13.60	9.24	Sangli
15	सोलापूर	2,919	1,399	4,318	32.40	11.22	14.19	12.16	Solapur
16	कोल्हापूर	2,646	1,230	3,876	31.73	7.00	17.10	10.01	Kolhapur
	पुणे विभाग	13,779	9,669	23,448	41.24	10.32	28.80	17.26	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	32,963	37,666	70,629	53.33	9.96	22.93	16.52	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.2- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
17	औरंगाबाद	2,081	1,620	3,701	43.77	14.99	49.03	27.76	Aurangabad
18	जालना	1,582	377	1,959	19.27	21.19	22.60	21.46	Jalna
19	परभणी	1,266	570	1,836	31.03	21.46	17.44	20.19	Parbhani
20	हिंगोली	999	179	1,178	15.18	19.86	16.04	19.27	Hingoli
21	बीड	2,071	514	2,585	19.90	16.72	32.87	19.61	Beed
22	नांदेड	2,447	914	3,361	27.19	11.90	32.63	16.86	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,377	281	1,658	16.96	9.83	20.49	11.50	Osmanabad
24	लातूर	1,829	625	2,454	25.47	15.04	27.48	17.97	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	13,652	5,080	18,732	27.12	15.74	32.51	19.85	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	2,037	549	2,586	21.22	15.82	15.94	15.85	Buldhana
26	अकोला	1,094	720	1,814	39.68	9.12	14.70	11.27	Akola
27	वाशिम	986	211	1,197	17.66	17.10	18.48	17.34	Washim
28	अमरावती	1,851	1,037	2,888	35.91	8.41	15.31	10.79	Amravati
29	यवतमाळ	2,174	598	2,772	21.58	8.65	30.83	12.78	Yavatmal
	अमरावती विभाग	8,142	3,115	11,257	27.67	11.36	18.18	13.17	Amravati Division
30	वर्धा	877	423	1,300	32.54	-3.75	30.23	5.18	Wardha
31	नागपूर	1,475	3,179	4,654	68.31	1.44	21.62	14.40	Nagpur
32	भंडारा	967	234	1,201	19.48	0.63	33.06	5.65	Bhandara
33	गोंदिया	1,097	226	1,323	17.08	3.72	57.52	10.14	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,429	775	2,204	35.18	1.63	16.59	6.43	Chandrapur
35	गडचिरोली	955	118	1,073	11.00	5.74	75.49	10.58	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	6,800	4,955	11,755	42.16	1.60	24.18	10.03	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	14,942	8,070	23,012	35.07	6.69	21.80	11.54	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	61,557	50,816	1,12,373	45.22	10.36	23.64	15.99	Maharashtra State
	भारत +	8,33,749	3,77,106	12,10,855	31.14	12.29	31.80	17.72	India +

टीप — (१) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही

(२) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note-(i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) + Please see the note on page no.3

Source – Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.3

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता /

DISTRICTWISE AREA AND POPULATION DENSITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	क्षेत्रफळ (चौ.किमी.) Area in (sq.km.)	घनता (प्रत्येक चौ.किमी.मागे लोकसंख्या) Density (No. of persons per sq.km.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई शहर	157	19,652	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	446	20,980	Mumbai Suburban
3	ठाणे	9,558	1,157	Thane
4	रायगड	7,152	368	Raigad
5	रत्नागिरी	8,208	197	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	5,207	163	Sindhudurg
	कोकण विभाग	30,728	931	Konkan Division
7	नाशिक	15,530	393	Nashik
8	धुळे	7,195	285	Dhule
9	नंदुरबार	5,955	277	Nandurbar
10	जळगाव	11,765	360	Jalgaon
11	अहमदनगर	17,048	266	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	57,493	323	Nashik Division
12	पुणे	15,643	603	Pune
13	सातारा	10,480	287	Satara
14	सांगली	8,572	329	Sangli
15	सोलापूर	14,895	290	Solapur
16	कोल्हापूर	7,685	504	Kolhapur
	पुणे विभाग	57,275	409	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,45,496	485	Rest of Maharashtra

तक्ता /TABLE 2.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	10,130	365	Aurangabad
18	जालना	7,694	255	Jalna
19	परभणी	6,214	295	Parbhani
20	हिंगोली	4,827	244	Hingoli
21	बीड	10,693	242	Beed
22	नांदेड	10,528	319	Nanded
23	उस्मानाबाद	7,569	219	Osmanabad
24	लातूर	7,157	343	Latur
	औरंगाबाद /	64,812	289	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
25	बुलढाणा	9,661	268	Buldhana
26	अकोला	5,676	320	Akola
27	वाशिम	4,898	244	Washim
28	अमरावती	12,210	237	Amravati
29	यवतमाळ	13,582	204	Yavatmal
	अमरावती विभाग	46,027	245	Amravati Division
30	वर्धा	6,309	206	Wardha
31	नागपूर	9,892	470	Nagpur
32	भंडारा	4,087	294	Bhandara
33	गोंदिया	5,234	253	Gondiya
34	चंद्रपूर	11,443	193	Chandrapur
35	गडचिरोली	14,412	74	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	51,377	229	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	97,404	236	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,07,713	365	Maharashtra State
	भारत[†]	32,87,469	382	India[†]

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

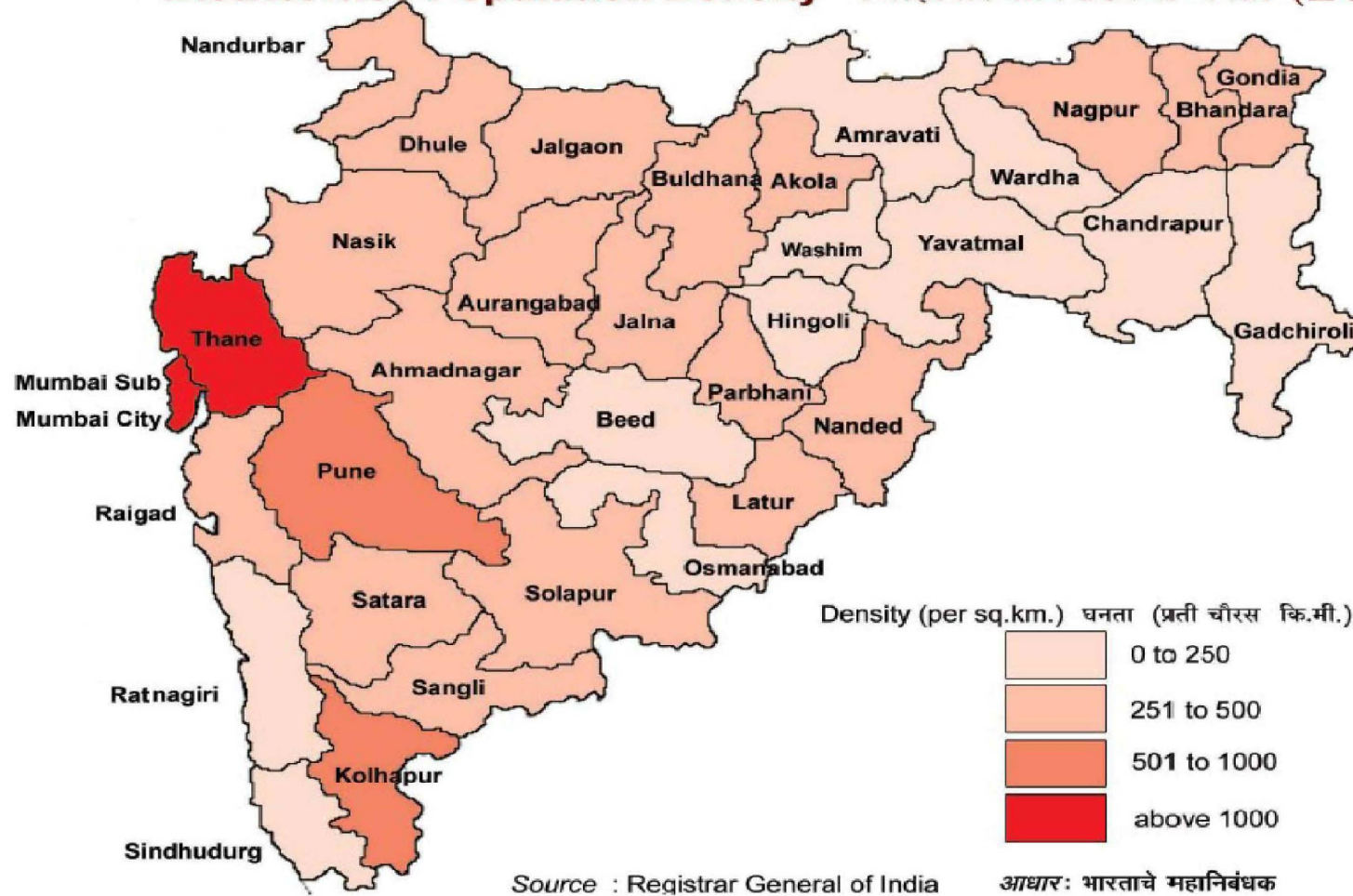
आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Note - + Please see the Note on page No.3

Source- Census of India, 2011

Map- 2.1

District wise Population Density जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (2011)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.4

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के) /

DISTRICTWISE LITERACY RATE (PER CENT) AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई शहर	91.48	86.45	89.21	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	92.92	86.97	89.91	Mumbai Suburban
3	ठाणे	88.72	79.77	84.53	Thane
4	रायगड	89.13	76.92	83.14	Raigad
5	रत्नागिरी	90.93	74.53	82.18	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	91.58	79.81	85.56	Sindhudurg
	कोकण विभाग	90.68	82.00	86.59	Konkan Division
7	नाशिक	88.17	76.08	82.31	Nashik
8	धुळे	79.50	65.77	72.80	Dhule
9	नंदुरबार	72.17	56.47	64.38	Nandurbar
10	जळगाव	85.36	70.56	78.20	Jalgaon
11	अहमदनगर	86.82	70.89	79.05	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	84.87	70.66	77.96	Nashik Division
12	पुणे	90.84	81.05	86.15	Pune
13	सातारा	89.42	76.31	82.87	Satara
14	सांगली	88.22	74.59	81.48	Sangli
15	सोलापूर	85.03	68.55	77.02	Solapur
16	कोल्हापूर	88.57	74.22	81.51	Kolhapur
	पुणे विभाग	88.91	76.20	82.72	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	88.61	77.08	83.07	Rest of Maharashtra

तक्ता /TABLE 2.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
17	औरंगाबाद	87.37	70.08	79.02	Aurangabad
18	जालना	81.53	60.95	71.52	Jalna
19	परभणी	82.64	63.63	73.34	Parbhani
20	हिंगोली	86.94	68.95	78.17	Hingoli
21	बीड	85.55	67.82	76.99	Beed
22	नांदेड	84.27	66.15	75.45	Nanded
23	उस्मानाबाद	85.84	70.51	78.44	Osmanabad
24	लातूर	84.39	69.63	77.26	Latur
	औरंगाबाद /	84.94	67.39	76.43	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग				Marathwada Division
25	बुलढाणा	90.54	75.84	83.40	Buldhana
26	अकोला	92.34	83.54	88.05	Akola
27	वाशिम	90.55	75.48	83.25	Washim
28	अमरावती	91.46	83.1	87.38	Amravati
29	यवतमाळ	89.41	75.93	82.82	Yavatmal
	अमरावती विभाग	90.79	78.96	85.03	Amravati Division
30	वर्धा	91.92	81.81	86.99	Wardha
31	नागपूर	92.09	84.51	88.39	Nagpur
32	भंडारा	90.35	77.08	83.76	Bhandara
33	गोंदिया	92.04	77.89	84.95	Gondiya
34	चंद्रपूर	86.79	72.97	80.01	Chandrapur
35	गडचिरोली	82.31	66.27	74.36	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	90.01	78.85	84.53	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	90.39	78.90	84.77	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य २०११	88.38	75.87	82.34	Maharashtra State-2011
	महाराष्ट्र राज्य २००१	85.97	67.03	76.88	Maharashtra State-2001
	भारत + २०११	80.88	64.63	72.98	India + 2011

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

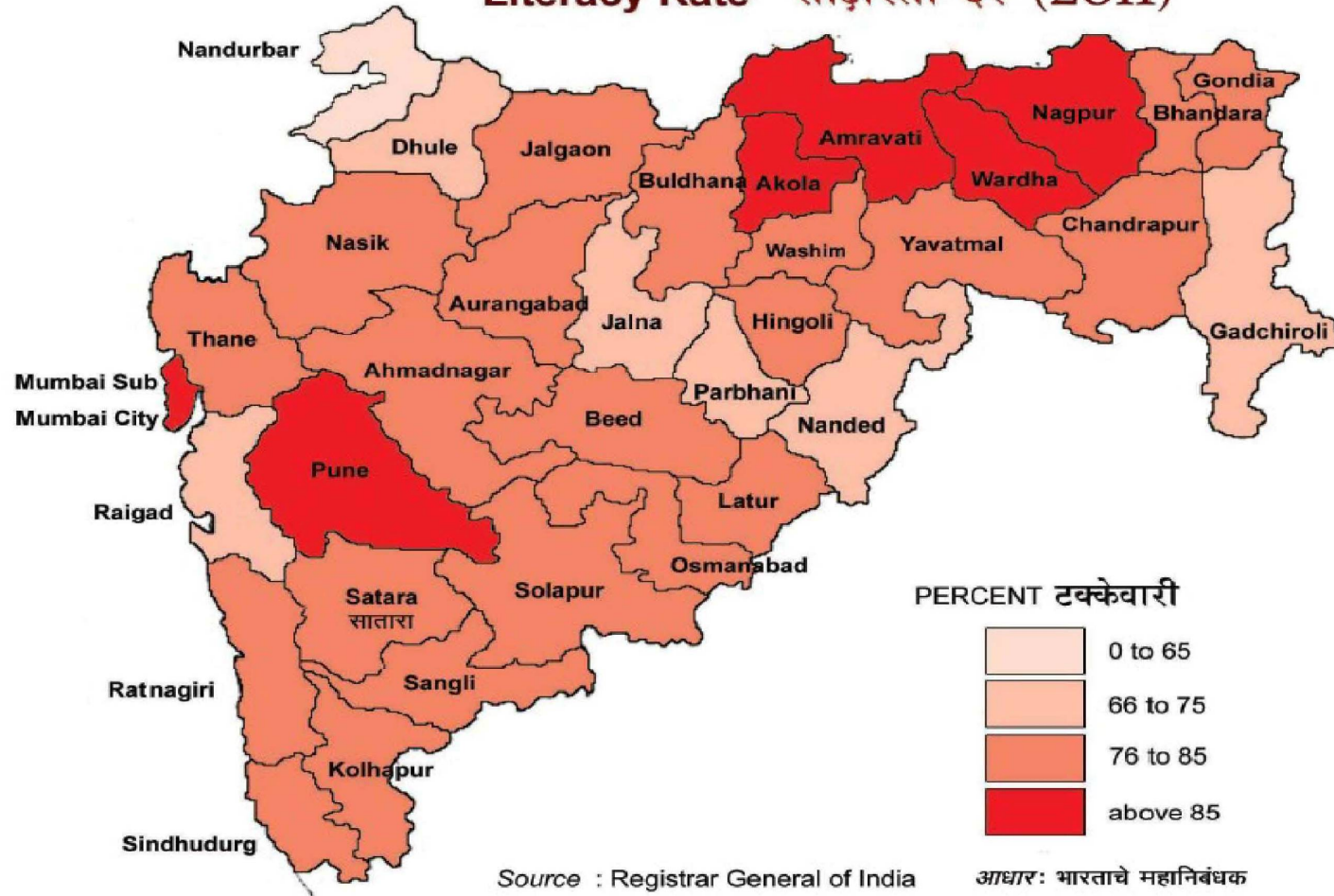
आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Note - + Please see the Note on page No.3

Source- Census of India, 2011

Map- 2.2

Literacy Rate साक्षरता दर (2011)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येत दशवार्षिक वृद्धिदर / DECADAL GROWTH RATE OF POPULATION SINCE 1901

दशक	लोकसंख्येतील दशवार्षिक वृद्धिदर (टक्के) Population growth rate (per cent)
(1)	(2)
1901-11	10.74
1911-21	(-) 02.91
1921-31	14.91
1931-41	11.99
1941-51	19.27
1951-61	23.60
1961-71	27.45
1971-81	24.54
1981-91	25.73
1991-01	22.73
2001-11	15.99

आधार — (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source – (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.6

जनगणना २०११ नुसार गटानुसार नागरी लोकसंख्या /

URBAN POPULATION BY POPULATION SIZE AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्या गट Population range	एकूण शहरे Number of towns	लोकसंख्या Population	एकूण नागरी लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage to total Urban Population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 5,000 पेक्षा कमी	26	1,03,461	0.20
2	5,000—9,999	109	7,86,358	1.55
3	10,000—19,999	134	19,04,249	3.75
4	20,000—49,999	167	53,07,632	10.44
5	50,000—99,999	54	37,47,639	7.38
6	1,00,000 आणि त्यापेक्षा अधिक and above	44	3,89,68,920	76.68
एकूण / Total ...		534	5,08,18,259	100.00

आधार — (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source – (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.7

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.7

जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF VILLAGES IN THE STATE BY POPULATION
AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	२०० पेक्षा कमी / Below 200		200 to 499		500 to 999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	...	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban
3	ठाणे	48	54	236	878	543	4,082	Thane
4	रायगड	177	228	564	1,958	598	4,258	Raigad
5	रत्नागिरी	108	136	422	1,483	540	3,863	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	37	48	180	660	243	1,808	Sindhudurg
	कोकण विभाग	370	466	1,402	4,979	1,924	14,011	Konkan Division
7	नाशिक	17	24	150	590	492	3,689	Nashik
8	धुळे	5	7	33	122	128	964	Dhule
9	नंदुरबार	32	42	102	365	249	1,917	Nandurbar
10	जळगाव	23	30	140	528	373	2,793	Jalgaon
11	अहमदनगर	6	8	73	288	321	2,469	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	83	111	498	1,893	1,563	11,832	Nashik Division
12	पुणे	106	120	280	986	435	3,261	Pune
13	सातारा	108	131	359	1,272	466	3,395	Satara
14	सांगली	1	2	40	162	112	837	Sangli
15	सोलापूर	9	11	38	139	173	1,313	Solapur
16	कोल्हापूर	16	18	124	468	294	2,190	Kolhapur
	पुणे विभाग	240	282	841	3,027	1,480	10,996	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	693	859	2,741	9,899	4,967	36,839	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	59	69	171	627	359	2,705	Aurangabad
18	जालना	16	21	57	208	244	1,823	Jalna
19	परभणी	12	14	101	386	244	1,831	Parbhani
20	हिंगोली	25	23	69	242	185	1,391	Hingoli
21	बीड	15	18	148	544	409	3,031	Beed
22	नांदेड	32	35	157	586	415	3,149	Nanded
23	उस्मानाबाद	6	6	61	233	173	1,296	Osmanabad
24	लातूर	11	16	66	242	204	1,543	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	176	202	830	3,068	2,233	16,769	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	80	69	158	545	334	2,491	Buldhana
26	अकोला	96	89	169	604	265	1,930	Akola
27	वाशिम	40	43	73	269	194	1,469	Washim
28	अमरावती	222	195	359	1,272	462	3,325	Amravati
29	यवतमाळ	139	131	334	1,186	599	4,349	Yavatmal
	अमरावती विभाग	577	527	1,093	3,876	1,854	13,564	Amravati Division
30	वर्धा	183	133	221	782	308	2,196	Wardha
31	नागपूर	246	199	449	1,574	512	3,647	Nagpur
32	भंडारा	64	63	118	415	227	1,701	Bhandara
33	गोंदिया	52	56	121	430	272	2,016	Gondiya
34	चंद्रपूर	143	156	383	1,350	457	3,316	Chandrapur
35	गडचिरोली	448	493	466	1,540	314	2,185	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,136	1,100	1,758	6,091	2,090	15,061	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	1,713	1,627	2,851	9,966	3,944	28,625	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	2,582	2,688	6,422	22,934	11,144	82,233	Maharashtra State

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	
(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	...	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban
3	ठाणे	556	7,894	275	7,863	31	2,009	Thane
4	रायगड	366	5,039	139	4,095	16	1,062	Raigad
5	रत्नागिरी	344	4,686	113	3,114	4	231	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	211	2,886	66	1,763	2	116	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,477	20,505	593	16,836	53	3,418	Konkan Division
7	नाशिक	697	9,970	481	13,838	65	4,250	Nashik
8	धुळे	243	3,470	222	6,644	34	2,269	Dhule
9	नंदुरबार	341	4,923	189	5,290	15	980	Nandurbar
10	जळगाव	530	7,618	326	9,694	79	5,489	Jalgaon
11	अहमदनगर	557	7,954	498	15,198	103	6,925	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,368	33,935	1,716	50,664	296	19,912	Nashik Division
12	पुणे	493	7,067	407	12,348	96	6,402	Pune
13	सातारा	429	6,127	298	8,934	51	3,370	Satara
14	सांगली	238	3,472	223	6,847	86	5,757	Sangli
15	सोलापूर	384	5,660	434	13,267	87	5,809	Solapur
16	कोल्हापूर	363	5,235	288	8,790	83	5,568	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,907	27,562	1,650	50,185	403	26,906	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	5,752	82,002	3,959	1,17,684	752	50,237	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	423	6,063	252	7,415	41	2,706	Aurangabad
18	जालना	411	5,795	201	5,560	23	1,556	Jalna
19	परभणी	271	3,858	181	5,007	18	1,180	Parbhani
20	हिंगोली	257	3,640	124	3,374	11	788	Hingoli
21	बीड	475	6,688	276	7,841	27	1,724	Beed
22	नांदेड	570	8,100	325	9,173	35	2,295	Nanded
23	उस्मानाबाद	279	4,025	165	4,862	37	2,470	Osmanabad
24	लातूर	335	4,855	266	7,649	35	2,369	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	3,021	43,024	1,790	50,880	227	15,088	Aurangabad / Marathwada Divison
25	बुलढाणा	442	6,295	236	6,793	36	2,434	Buldhana
26	अकोला	209	2,894	96	2,915	24	1,571	Akola
27	वाशिम	265	3,700	115	3,375	8	501	Washim
28	अमरावती	398	5,480	155	4,422	26	1,859	Amravati
29	यवतमाळ	534	7,492	217	5,979	25	1,722	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,848	25,863	819	23,484	119	8,086	Amravati Division
30	वर्धा	182	2,459	62	1,817	13	852	Wardha
31	नागपूर	279	3,866	97	2,868	29	2,017	Nagpur
32	भंडारा	231	3,208	120	3,446	9	603	Bhandara
33	गोंदिया	282	3,893	146	3,807	10	674	Gondiya
34	चंद्रपूर	340	4,645	125	3,553	11	755	Chandrapur
35	गडचिरोली	221	2,980	52	1,559	5	323	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,535	21,141	602	17,051	77	5,224	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	3,383	47,004	1,421	40,535	196	13,311	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	12,156	1,72,030	7,170	2,09,100	1,175	78,636	Maharashtra State

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	10,000 आणि त्यापेक्षा अधिक / and above		एकूण / Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	मुंबई शहर	...	...	...	...	...	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	...	...	...	...	Mumbai Suburban
3	ठाणे	15	2,675	1,704	25,455	17	Thane
4	रायगड	0	0	1,860	16,640	49	Raigad
5	रत्नागिरी	0	0	1,531	13,513	6	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	145	740	7,426	8	Sindhudurg
	कोकण विभाग	16	2,820	5,835	63,035	80	Konkan Division
7	नाशिक	17	2,736	1,919	35,098	3	Nashik
8	धुळे	9	1,324	674	14,798	4	Dhule
9	नंदुरबार	2	211	930	13,728	13	Nandurbar
10	जळगाव	16	2,721	1,487	28,872	26	Jalgaon
11	अहमदनगर	23	3,465	1,581	36,305	3	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	67	10,457	6,591	1,28,802	49	Nashik Division
12	पुणे	35	6,599	1,852	36,782	25	Pune
13	सातारा	8	1,105	1,719	24,334	26	Satara
14	सांगली	25	3,950	725	21,028	3	Sangli
15	सोलापूर	18	2,988	1,143	29,187	11	Solapur
16	कोल्हापूर	27	4,190	1,195	26,460	21	Kolhapur
	पुणे विभाग	113	18,832	6,634	1,37,790	86	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	196	32,109	19,060	3,29,627	217	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
17	औरंगाबाद	9	1,225	1,314	20,811	42	Aurangabad
18	जालना	6	853	958	15,816	9	Jalna
19	परभणी	3	387	830	12,663	13	Parbhani
20	हिंगोली	4	528	675	9,986	36	Hingoli
21	बीड	7	860	1,357	20,708	11	Beed
22	नांदेड	7	1,136	1,541	24,474	62	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	874	728	13,765	5	Osmanabad
24	लातूर	11	1,618	928	18,292	20	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	54	7,482	8,331	1,36,515	198	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	14	1,748	1,300	20,374	144	Buldhana
26	अकोला	5	938	864	10,942	122	Akola
27	वाशिम	3	500	698	9,857	91	Washim
28	अमरावती	15	1,958	1,637	18,512	360	Amravati
29	यवतमाळ	5	883	1,853	21,742	284	Yavatmal
	अमरावती विभाग	42	6,028	6,352	81,427	1,001	Amravati Division
30	वर्धा	4	536	973	8,775	403	Wardha
31	नागपूर	5	578	1,617	14,748	242	Nagpur
32	भंडारा	2	229	771	9,665	93	Bhandara
33	गोंदिया	0	0	883	10,966	59	Gondiya
34	चंद्रपूर	4	514	1,463	14,289	329	Chandrapur
35	गडचिरोली	3	468	1,509	9,549	166	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	18	2,324	7,216	67,992	1,292	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	60	8,352	13,568	1,49,419	2,293	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	310	47,944	40,959	6,15,561	2,706	Maharashtra State

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.8

जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले/
CITIES/URBAN AGGLOMERATIONS (UA's) WITH POPULATION OF 1,00,000 AND ABOVE AS
PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	शहर / शहर संकुलाचे नाव	लोकसंख्या ('०००) Population ('000)	Name of City / UA
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई शहर संकुल	18,395	Brihan Mumbai Urban Agglomeration
	(अ) बृहन्मुंबई (म.न.पा.)	12,442	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	5,951	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण डोंबिवली (म.न.पा.)	1,247	(a) KalyanDombivli (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म.न.पा.)	1,841	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (म.न.पा.)	506	(c) Ulhasnagar (M. Corpn.)
	(ई) नवी मुंबई (म.न.पा.)	1,121	(d) Navi Mumbai (M. Corpn.)
	(उ) मीरा भाईंदर (न.प.)	809	(e) Mira Bhayandar (M.)
	(ऊ) अंबरनाथ (न.प.)	253	(f) Ambernath (M.)
	(ए) बदलापूर (न.प.)	174	(g) Badlapur (M.)
2	पुणे शहर संकुल	5,058	Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म.न.पा.)	3,124	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पिंपरी-चिंचवड (म.न.पा.)	1,728	(b) Pimpri Chinchwad (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	72	(c) Pune (Cantonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	79	(d) Kirkee (Cantonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	49	(e) Dehu Road (Cantonment)
	(ऊ) देहू (गणना शहर)	6	(f) Dehu (C.T.)
3	नागपूर शहर संकुल	2,498	Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म.न.पा.)	2,406	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	54	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) दिगडोह (गणना शहर)	38	(c) Digdoh (C.T.)
4	नाशिक शहर संकुल	1,562	Nashik Urban Agglomeration
	(अ) नाशिक (म.न.पा.)	1,486	(a) Nashik (M. Corpn.)
	(आ) देवळाली (कटक मंडळ)	54	(b) Deolali (Cantonment)
	(इ) भगूर (न.प.)	12	(c) Bhagur (M)
	(ई) एकलहरे (गणना शहर)	9	(d) Eklahare (C.T.)
5	सोलापूर शहर संकुल	952	Solapur (M. Corpn.)

तक्ता /TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
6	औरंगाबाद शहर संकुल (अ) औरंगाबाद (म.न.पा.) (आ) औरंगाबाद (कटक मंडळ)	1,193 1,175 18	Aurangabad Urban Agglomeration (a) Aurangabad (M. Corpn.) (b) Aurangabad (Cantonment)
7	अमरावती (म.न.पा.)	647	Amravati (M. Corpn.)
8	कोल्हापूर शहर संकुल (अ) कोल्हापूर (म.न.पा.) (आ) गांधीनगर (गणना शहर)	562 549 13	Kolhapur Urban Agglomeration (a) Kolhapur (M. Corpn) (b) Gandhinagar (C.T.)
9	भिवंडी शहर संकुल (अ) भिवंडी (न.प.) (आ) खोणि (गणना शहर)	736 710 26	Bhiwandi Urban Agglomeration (a) Bhiwandi (M.) (b) Khoni (C.T.)
10	सांगली शहर संकुल (अ) सांगली, मिरज व कुपवाड (म.न.पा.) (आ) माधवनगर (गणना शहर)	514 503 11	Sangli Urban Agglomeration (a) Sangli, Miraj & Kupwad (M. Corpn) (b) Madhavnager (C.T)
11	मालेगाव शहर संकुल (अ) मालेगाव (म.न.पा.) + (हदवाढ) (१) मालेगाव (म.न.पा.) (२) दरेगाव (हदवाढ) (३) भायगाव (हदवाढ) (आ) सोयगाव (न.प.) (इ) द्याने (न.प.) (ई) माल्हे (न.प.)	577 481 471 4 6 34 49 12	Malegaon Urban Agglomeration (a) Malegaon (M. Corpn)+(O.G.) (1) Malegaon (M.) (2) Daregaon (O.G.) (3) Bhaygaon (O.G.) (b) Soygaon (M.) (c) Dyane (M.) (d) Maldhe (M.)
12	अकोला (न.प.)	426	Akola (M.)
13	नांदेड-वाघाळा (म.न.पा.)	550	Nanded-Waghala (M. Corpn)
14	धुळे (न.प.)	376	Dhule (M.)
15	जळगाव (न.प.)	460	Jalgaon (M.)
16	इचलकरंजी शहर संकुल (अ) इचलकरंजी (न.प.) (आ) कबनूर (गणना शहर)	325 287 38	Ichalkaranji Urban Agglomeration (a) Ichalkaranji (M.) (b) Kabnur (C.T.)
17	चंद्रपूर (न.प.)	320	Chandrapur (M.)
18	अहमदनगर शहर संकुल (अ) अहमदनगर (न.प.) (आ) अहमदनगर (कटक मंडळ)	380 351 29	Ahmednagar Urban Agglomeration. (a) Ahmednagar (M.) (b) Ahmednagar (Cantonment)
19	लातूर (न.प.)	383	Latur (M.)
20	परभणी (न.प.)	307	Parbhani (M.)
21	जालना (न.प.)	286	Jalna (M.)
22	भुसावळ शहर संकुल	204	Bhusawal Urban Agglomeration

तक्ता /TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(अ) भुसावळ (न.प.)	187	(a) Bhusawal (M.)
	(आ) कंदारी (गणना शहर)	16	(b) Kandari (C.T.)
23	कामटी शहर संकुल	136	Kamtee Urban Agglomeration
	(अ) कामटी (न.प.)	87	(a) Kamtee (M.)
	(आ) कन्हार पिपरी (गणना शहर)	23	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
	(इ) टेकडी (गणना शहर)	14	(c) Tekadi (C.T.)
	(ई) कामटी (कटक मंडळ)	12	(d) Kamtee (Contt.)
24	यवतमाळ शहर संकुल	138	Yavatmal Urban Agglomeration
	(अ) यवतमाळ (न.प.)	117	(a) Yavatmal (M.)
	(आ) उमरखेड (गणना शहर)	22	(b) Umardhed (C.T.)
25	बीड (न.प.)	147	Beed (M.)
26	गोंदिया (न.प.)	133	Gondiya (M.)
27	वर्धा (न.प.)	106	Wardha (M.)
28	सातारा शहर संकुल	149	Satara Urban Agglomeration
	(अ) सातारा (न. प.)	120	(a) Satara (M.)
	(ब) कारंजे (कटक मंडळ)	29	(b) Karanje (Cantt.)
29	अचलपूर (न.प.)	112	Achalpur (M.)
30	बाशी (न.प.)	119	Barshi (M.)
31	पनवेल (न.प.)	180	Panvel (M.)
32	नंदुरबार (न.प.)	111	Nandurbar (M.)
33	हिंगणघाट (न.प.)	102	Hinganghat (M.)
34	नवी मुंबई पनवेल रायगड (गणना शहर)	195	Navi Mumbai Panvel Raigad (C.T.)
35	उदगीर (न.प.)	104	Udgir (M.)
36	उस्मानाबाद (न.प.)	112	Osmanabad (M.)
37	वसई विरार (म.न.पा.)	1222	Vasai Virar (M.Corpn)
	एकूण	39,776	Total

म.न.पा.= महानगरपालिका / M. Corpn.= Municipal Corporation

न.प.= नगरपरिषद / M.= Municipal Council. C.T.- गणना / Census Town.

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. / Details may not add to the totals due to rounding.

आधार- भारतीय जनगणना, २०११ / Source.- Census of India, 2011

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.9

जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण /

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेतकरी	11,478	Cultivators
2	शेतमजूर	11,069	Agricultural labourers
3	घरगुती उद्योग	991	Household industry
4	इतर सेवा	20,225	Other Services
	एकूण मुख्य कामगार	43,763	Total -main workers
	सीमांतिक कामगार	5,665	Marginal workers
	एकूण — काम न करणारे	62,946	Total - non-workers
	एकूण - कामगार व काम न करणारे	1,12,374	Total - workers and non-workers

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India ,2011

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.10

जनगणना २०११ नुसार काम न करणा-या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण /
CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

कार्यप्रकार (1)	ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्ण वेळ विद्यार्थी	8,424	6,947	15,371	6,996	6,046	13,042	15,419	12,993	28,412	Full time students
घरकाम करणारे	203	5,027	5,230	337	9,710	10,047	540	14,737	15,277	Household duties
अवलंबून असणारे व बालके	4,248	4,820	9,068	2,928	3,464	6,392	7,176	8,284	15,460	Dependents and infants
सेवानिवृत्त	193	64	257	815	248	1,063	1,008	312	1,320	Pensioners
भाड्यावर उपजिविका करणारे	8	9	17	18	20	38	27	29	56	Rentiers
भिकारी, भटके	5	4	9	8	5	13	13	10	23	Beggars, Vagrants
इतर	571	382	953	871	574	1,445	1,443	956	2,398	Others
एकूण	13,652	17,253	30,905	11,973	20,067	32,040	25,628	37,321	62,946	Total

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.11

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.11

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या / POPULATION OF SCHEDULED CASTE AND SCHEDULED TRIBE

(संख्या / Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण टक्केवारी Percentage to total Population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total Population		District
				अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	2,19,934	25,093	7.13	0.81	87.48	83.41	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	5,83,302	1,04,560	6.23	1.12	85.32	82.05	Mumbai Suburban
3	ठाणे	7,30,089	15,42,451	6.60	13.95	84.73	58.87	Thane
4	रायगड	1,34,952	3,05,125	5.12	11.58	86.31	57.59	Raigad
5	रत्नागिरी	66,948	20,374	4.15	1.26	82.53	65.12	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	55,586	6,976	6.54	0.82	80.72	81.92	Sindhudurg
	कोकण विभाग	17,90,811	20,04,579	6.26	7.01	85.17	60.43	Konkan Division
7	नाशिक	5,54,687	15,64,369	9.08	25.62	82.55	66.56	Nashik
8	धुळे	1,27,571	6,47,315	6.22	31.56	75.40	50.91	Dhule
9	नंदुरबार	47,985	11,41,933	2.91	69.28	76.91	55.03	Nandurbar
10	जळगाव	3,89,273	6,04,367	9.20	14.29	73.71	58.85	Jalgaon
11	अहमदनगर	5,73,698	3,78,230	12.63	8.33	76.52	62.24	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	16,93,214	43,36,214	9.11	23.34	77.77	59.74	Nashik Division
12	पुणे	11,80,703	3,48,876	12.52	3.70	81.59	73.11	Pune
13	सातारा	3,23,236	29,635	10.76	0.99	79.46	73.03	Satara
14	सांगली	3,53,093	18,333	12.51	0.65	78.00	76.16	Sangli
15	सोलापूर	6,49,745	77,592	15.05	1.80	72.48	70.54	Solapur
16	कोल्हापूर	5,04,461	30,206	13.01	0.78	77.79	79.99	Kolhapur
	पुणे विभाग	30,11,238	5,04,642	12.84	2.15	78.34	73.24	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	64,95,263	68,45,435	9.20	9.69	80.10	60.96	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.11 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	5,39,368	1,43,366	14.57	3.87	76.06	62.84	Aurangabad
18	जालना	2,72,266	42,263	13.90	2.16	66.20	64.84	Jalna
19	परभणी	2,47,308	40,514	13.47	2.21	69.38	66.72	Parbhani
20	हिंगोली	1,82,565	1,11,954	15.51	9.51	75.46	72.22	Hingoli
21	बीड	3,51,254	32,722	13.59	1.27	73.02	68.90	Beed
22	नांदेड	6,40,483	2,81,695	19.05	8.38	73.19	70.56	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,65,184	36,039	16.00	2.17	73.52	68.25	Osmanabad
24	लातूर	4,80,913	57,488	19.60	2.34	72.55	72.30	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	29,79,341	7,46,041	15.91	3.98	72.81	68.80	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	4,70,895	1,24,837	18.21	4.83	78.56	68.59	Buldhana
26	अकोला	3,64,059	1,00,280	20.07	5.53	83.19	79.20	Akola
27	वाशिम	2,29,462	80,471	19.17	6.72	80.50	74.74	Washim
28	अमरावती	5,06,374	4,04,128	17.53	13.99	84.57	75.05	Amravati
29	यवतमाळ	3,28,518	5,14,057	11.85	18.54	82.80	76.13	Yavatmal
	अमरावती विभाग	18,99,308	12,23,773	16.87	10.87	82.05	75.20	Amravati Division
30	वर्धा	1,88,830	1,49,507	14.52	11.49	86.60	78.93	Wardha
31	नागपूर	8,67,713	4,37,571	18.65	9.40	88.49	82.24	Nagpur
32	भंडारा	2,00,372	88,886	16.69	7.41	85.60	79.25	Bhandara
33	गोंदिया	1,75,961	2,14,253	13.31	16.20	87.15	79.04	Gondiya
34	चंद्रपूर	3,48,365	3,89,441	15.80	17.67	82.25	73.77	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,20,745	4,15,306	11.25	33.71	78.81	68.03	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	19,01,986	16,94,964	16.18	14.42	86.11	75.98	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	38,01,294	29,18,737	16.52	12.68	84.10	75.66	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	1,32,75,898	1,05,10,213	11.81	9.35	79.66	65.73	Maharashtra State
	भारत +	20,13,78,372	10,45,45,716	16.63	8.63	66.07	58.95	India +

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

Note - + Please see the Note on page No.3

आधार - भारतीय जनगणना, २०११ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम)

Source - Census of India, 2011 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या /

अनुक्रमांक	जिल्हा	अंधत्व	पंगुत्व	मूक	कर्णबधीर	मतिमंद
Serial No		Blindness	Locomotor Disability	Speech disorder	Hearing impaired	Mental Retardation
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	मुंबई शहर	27,551	8,746	14,941	21,378	4,781
2	मुंबई उपनगर	61,269	23,117	34,992	57,586	10,460
3	ठाणे	34,361	29,852	63,634	42,378	11,368
4	रायगड	9,633	11,184	10,569	9,843	3,287
5	रत्नागिरी	6,926	9,509	2,365	4,807	2,748
6	सिंधुदुर्ग	3,155	5,282	4,571	3,032	1,709
	कोकण विभाग	1,42,895	87,690	1,31,072	1,39,024	34,353
7	नाशिक	20,014	28,828	12,269	17,691	7,100
8	धुळे	8,995	9,384	12,123	8,797	2,547
9	नंदुरबार	4,726	6,134	2,834	4,773	1,763
10	जळगाव	25,890	24,313	25,133	21,766	6,353
11	अहमदनगर	20,198	25,579	20,310	17,888	7,099
	नाशिक विभाग	79,823	94,238	72,669	70,915	24,862
12	पुणे	38,181	39,441	44,372	40,013	11,128
13	सातारा	12,706	17,483	24,643	14,055	5,401
14	सांगली	17,527	14,155	17,170	16,078	5,268
15	सोलापूर	32,920	24,172	7,805	16,148	8,216
16	कोल्हापूर	16,850	17,151	28,260	15,422	5,721
	पुणे विभाग	1,18,184	1,12,402	1,22,250	1,01,716	35,734
	उर्वरित महाराष्ट्र	3,40,902	2,94,330	3,25,991	3,11,655	94,949

AREA AND POPULATION

TABLE 2.12

DISABLED POPULATION IN THE STATE BY TYPE OF DISABILITY AS PER POPULATION CENSUS, 2011

मनोरुग्ण	इतर	एकाधिक व्यंगत्व	एकूण	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	District
Mental illness	Any other	Multiple Disability	Total	Percentage to total population	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,559	15,493	3,628	98,077	3.18	Mumbai
3,741	42,271	8,907	2,42,343	2.59	Mumbai (Suburban)
5,140	54,755	10,269	2,51,757	2.28	Thane
1,220	10,156	3,409	59,301	2.25	Raigad
1,311	3,139	3,237	34,042	2.11	Ratnagiri
866	3,045	1,805	23,465	2.76	Sindhudurg
13,837	1,28,859	31,255	7,08,985	2.48	Konkan Division
2,482	19,695	7,589	1,15,668	1.89	Nashik
735	12,212	2,445	57,238	2.79	Dhule
602	5,462	1,471	27,765	1.68	Nandurbar
1,714	25,553	7,004	1,37,726	3.26	Jalgaon
2,346	19,311	7,717	1,20,448	2.65	Ahmednagar
7,879	82,233	26,226	4,58,845	2.47	Nashik Division
5,524	41,022	10,201	2,29,882	2.44	Pune
1,715	16,014	5,070	97,087	3.23	Satara
1,711	15,252	5,305	92,466	3.28	Sangli
1,852	17,264	7,378	1,15,755	2.68	Solapur
1,726	19,270	5,527	1,09,927	2.84	Kolhapur
12,528	1,08,822	33,481	6,45,117	2.75	Pune Division
34,244	3,19,914	90,962	18,12,947	2.57	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	तक्ता / (7)
17	औरंगाबाद	30,953	18,618	7,548	13,623	5,882
18	जालना	10,043	12,565	16,651	7,754	2,861
19	परभणी	13,635	12,130	10,278	9,574	2,791
20	हिंगोली	5,455	8,707	4,038	3,342	1,791
21	बीड	10,848	18,398	4,781	7,513	4,178
22	नांदेड	16,628	18,543	14,149	14,031	4,734
23	उस्मानाबाद	9,176	14,091	4,281	7,530	2,849
24	लातूर	9,888	13,936	18,052	9,329	3,483
	औरंगाबाद /	1,06,626	1,16,988	79,778	72,696	28,569
	मराठवाडा विभाग					
25	बुलढाणा	13,074	21,248	7,647	8,836	4,454
26	अकोला	8,127	11,532	5,283	6,883	2,803
27	वाशिम	6,535	8,542	2,888	4,329	1,785
28	अमरावती	20,113	18,668	3,819	10,239	4,504
29	यवतमाळ	12,557	18,211	6,316	8,950	3,811
	अमरावती विभाग	60,406	78,201	25,953	39,237	17,357
30	वर्धा	6,682	8,118	1,401	4,079	2,025
31	नागपूर	22,386	17,727	16,235	18,651	7,367
32	भंडारा	9,566	7,164	8,684	6,462	2,695
33	गोंदिया	3,159	6,844	4,336	3,264	2,000
34	चंद्रपूर	19,855	13,156	9,321	13,755	3,898
35	गडचिरोली	4,470	5,890	1,911	3,472	1,349
	नागपूर विभाग	66,118	58,899	41,888	49,683	19,334
	विदर्भ विभाग	1,26,524	1,37,100	67,841	88,920	36,691
	महाराष्ट्र राज्य	5,74,052	5,48,418	4,73,610	4,73,271	1,60,209

TABLE 2.12..contd.

(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,557	15,079	5,939	99,199	2.68	Aurangabad
950	12,441	3,456	66,721	3.41	Jalna
819	9,849	3,322	62,398	3.39	Parbhani
582	4,439	2,225	30,579	2.60	Hingoli
1,333	8,109	4,708	59,868	2.32	Beed
1,307	17,414	5,487	92,293	2.75	Nanded
839	8,382	3,344	50,492	3.05	Osmanabad
831	16,476	3,932	75,927	3.09	Latur
8,218	92,189	32,413	5,37,477	2.87	Aurangabad /
					Marathwada Division
1,725	10,927	5,457	73,368	2.84	Buldhana
1,274	7,508	3,125	46,535	2.57	Akola
755	4,925	2,496	32,255	2.69	Washim
2,512	11,183	5,592	76,630	2.65	Amravati
1,950	10,604	5,039	67,438	2.43	Yavatmal
8,216	45,147	21,709	2,96,226	2.63	Amravati Division
1,318	2,809	2,809	29,241	2.25	Wardha
3,036	22,015	6,524	1,13,941	2.45	Nagpur
718	7,310	2,100	44,699	3.72	Bhandara
634	4,454	1,881	26,572	2.01	Gondiya
1,676	12,701	4,041	78,403	3.56	Chandrapur
693	4,197	2,004	23,986	2.24	Gadchiroli
8,075	53,486	19,359	3,16,842	2.70	Nagpur Division
16,291	98,633	41,068	6,13,068	2.66	Vidarbha Division
58,753	5,10,736	1,64,443	29,63,492	2.64	Maharashtra State

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.13

जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या /
AGE GROUPWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

एकूण / ग्रामीण / नागरी Total / Rural / Urban (1)	एकूण लोकसंख्या / Total population				संचयी टक्केवारी / Cumulative percentage (6)
	वयोगट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
एकूण / Total	0-9	10,118	9,065	19,183	17.07
	10-14	5,662	5,072	10,734	26.62
	15-19	5,710	4,917	10,627	36.08
	20-24	5,845	5,246	11,091	45.95
	25-29	5,273	4,875	10,148	54.98
	30-34	4,536	4,260	8,796	62.81
	35-39	4,209	4,038	8,247	70.15
	40-44	3,745	3,451	7,196	76.55
	45-49	3,116	2,916	6,032	81.92
	50-54	2,581	2,338	4,919	86.30
	55-59	1,974	1,912	3,886	89.75
	60-64	1,717	1,926	3,643	92.99
	65-69	1,440	1,638	3,078	95.73
	70-74	1,039	1,104	2,143	97.64
	75-79	515	547	1,062	98.59
	80 ⁺	542	638	1,180	99.64
वय न सांगितलेले / Age not stated		219	188	407	100.00
एकूण / Total		58,241	54,131	1,12,372	--
ग्रामीण / Rural	0-9	5,840	5,228	11,068	17.98
	10-14	3,288	2,968	6,256	28.14
	15-19	3,209	2,770	5,979	37.86
	20-24	3,018	2,747	5,765	47.22
	25-29	2,589	2,436	5,025	55.39
	30-34	2,219	2,176	4,395	62.53
	35-39	2,111	2,112	4,223	69.39
	40-44	1,925	1,839	3,764	75.50
	45-49	1,607	1,560	3,167	80.65
	50-54	1,345	1,275	2,620	84.90
	55-59	1,039	1,078	2,117	88.34
	60-64	971	1,185	2,156	91.84
	65-69	920	1,089	2,009	95.11
	70-74	685	726	1,411	97.40
	75-79	324	341	665	98.48
	80 ⁺	339	390	729	99.67
वय न सांगितलेले / Age not stated		109	97	206	100.00
एकूण / Total		31,538	30,017	61,555	--

तक्ता /TABLE 2.13..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
नागरी / Urban	0-9	4,278	3,837	8,115	15.97
	10-14	2,374	2,104	4,478	24.78
	15-19	2,501	2,146	4,647	33.93
	20-24	2,827	2,499	5,326	44.41
	25-29	2,683	2,439	5,122	54.48
	30-34	2,318	2,084	4,402	63.15
	35-39	2,098	1,926	4,024	71.06
	40-44	1,820	1,613	3,433	77.82
	45-49	1,509	1,356	2,865	83.46
	50-54	1,236	1,063	2,299	87.98
	55-59	935	833	1,768	91.46
	60-64	746	741	1,487	94.39
	65-69	520	549	1,069	96.49
	70-74	355	377	732	97.93
	75-79	191	207	398	98.72
	80 ⁺	203	248	451	99.60
वय न सांगितलेले / Age not stated		111	91	202	100.00
एकूण / Total		26,705	24,113	50,818	--

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.14

जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या /

RELIGIONWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या / Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बौद्ध	65,31,200	Buddhist
2	ख्रिश्चन	10,80,073	Christian
3	हिंदू	8,97,03,057	Hindu
4	जैन	14,00,349	Jain
5	मुस्लिम	1,29,71,152	Muslim
6	शीख	2,23,247	Sikh
7	धर्म न सांगितलेले	2,86,290	Religion not stated
8	इतर धर्म आणि धर्ममते	1,78,965	Others Religions and Persuasions
	एकूण	11,23,74,333	Total

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.15

सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या / PROJECTED POPULATION UPTO YEAR 2026

('००० / '000)

वर्ष / Year (1)	१ ऑक्टोबर रोजी / As on 1 st October	
	भारत / India ⁺ (2)	महाराष्ट्र / Maharashtra (3)
2012	12,21,839	1,13,023
2013	12,37,638	1,14,321
2014	12,53,748	1,15,638
2015	12,68,576	1,16,866
2016	12,84,216	1,18,149
2017	12,98,982	1,19,380
2018	13,13,035	1,20,570
2019	13,27,318	1,21,766
2020	13,41,255	1,22,930
2021	13,54,852	1,24,063
2022	13,68,132	1,25,170
2023	13,81,090	1,26,248
2024	13,93,667	1,27,291
2025	14,05,833	1,28,290
2026	14,17,888	1,29,273

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय, भारत

Note - + Please see the Note given on page No.3

Source - Office of the Registrar General of India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE.2.16

जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या /
NO. OF IN-MIGRANTS IN THE STATE BY GENDER AND REASON FOR MIGRATION
AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	स्थलांतराचे कारण (2)	पुरुष, स्त्रिया, एकूण (3)	महाराष्ट्र / Maharashtra			Male, Female, Total (2)	Reason for migration (1)
			ग्रामीण Rural (4)	नागरी Urban (5)	एकूण Total (6)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	(1)
1	रोजगार	पुरुष	4,981	2,276	7,583	Male	Employment
		स्त्रिया	785	373	1,247	Female	
		एकूण	5,766	2,649	8,830	Total	
2	व्यवसाय	पुरुष	141	154	319	Male	Business
		स्त्रिया	79	80	179	Female	
		एकूण	219	233	498	Total	
3	शिक्षण	पुरुष	517	234	805	Male	Education
		स्त्रिया	273	139	445	Female	
		एकूण	790	372	1,250	Total	
4	विवाह	पुरुष	429	125	596	Male	Marriage
		स्त्रिया	14,551	3,534	19,166	Female	
		एकूण	14,980	3,658	19,762	Total	
5	जन्मानंतर स्थलांतर	पुरुष	4,256	2,149	6,876	Male	Migrated after birth
		स्त्रिया	2,366	1,515	4,189	Female	
		एकूण	6,622	3,664	11,065	Total	
6	कुटुंबासह स्थलांतर	पुरुष	2,149	1,964	4,428	Male	Migrated with household
		स्त्रिया	2,743	2,413	5,515	Female	
		एकूण	4,893	4,377	9,942	Total	
7	इतर	पुरुष	1,082	1,126	3,182	Male	Others
		स्त्रिया	994	921	2,802	Female	
		एकूण	2,076	2,047	5,985	Total	
	एकूण	पुरुष	13,555	8,028	23,789	Male	Total
स्त्रिया		21,791	8,974	33,543	Female		
एकूण		35,347	17,002	57,331	Total		

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.17

जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुषांची संख्या /

NO. OF IN-MIGRANTS BY GENDER AND PLACE OF LAST RESIDENCE

AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण	एकूण ग्रामीण नागरी	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban	Last residence
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
I गणना राज्यात						Within State of Enumeration —
गणना जिल्हयात इतरत्र	एकूण	7,237	14,901	22,138	Total	Elsewhere in district of enumeration.
	ग्रामीण	4,891	12,154	17,045	Rural	
	नागरी	2,346	2,747	5,093	Urban	
राज्यातील इतर जिल्हयात	एकूण	5,249	6,838	12,087	Total	In other Districts of State.
	ग्रामीण	1,389	2,832	4,221	Rural	
	नागरी	3,860	4,006	7,866	Urban	
एकूण (I)	एकूण	12,486	21,739	34,225	Total	Total (I)
	ग्रामीण	6,280	14,986	21,266	Rural	
	नागरी	6,206	6,753	12,959	Urban	
II गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						State in India Beyond State of Enumeration
आंध्र प्रदेश	एकूण	205	226	431	Total	Andhra Pradesh
	ग्रामीण	37	61	98	Rural	
	नागरी	168	165	333	Urban	
आसाम	एकूण	10	7	17	Total	Assam
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	9	6	15	Urban	
अरुणाचल प्रदेश	एकूण	*	*	1	Total	Arunachal Pradesh
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
बिहार	एकूण	272	89	361	Total	Bihar
	ग्रामीण	31	8	39	Rural	
	नागरी	242	81	323	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
झारखंड	एकूण	42	16	58	Total	Jharkhand
	ग्रामीण	7	2	9	Rural	
	नागरी	35	14	49	Urban	
गुजरात	एकूण	412	437	849	Total	Gujarat
	ग्रामीण	31	51	82	Rural	
	नागरी	380	386	766	Urban	
गोवा	एकूण	25	35	60	Total	Goa
	ग्रामीण	4	9	13	Rural	
	नागरी	21	27	48	Urban	
दिल्ली	एकूण	36	33	69	Total	Delhi
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	34	32	66	Urban	
हरियाणा	एकूण	22	18	40	Total	Haryana
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	20	17	37	Urban	
हिमाचल प्रदेश	एकूण	8	5	13	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	7	5	12	Urban	
जम्मू व काश्मीर	एकूण	9	6	15	Total	Jammu and Kashmir.
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	8	6	14	Urban	
कर्नाटक	एकूण	536	629	1,165	Total	Karnataka
	ग्रामीण	133	227	360	Rural	
	नागरी	404	402	806	Urban	
केरळ	एकूण	146	112	258	Total	Kerala
	ग्रामीण	9	4	13	Rural	
	नागरी	137	108	245	Urban	
मध्य प्रदेश	एकूण	258	332	590	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	99	159	258	Rural	
	नागरी	159	173	332	Urban	
छत्तीसगड	एकूण	98	107	205	Total	Chattisgarh
	ग्रामीण	52	57	109	Rural	
	नागरी	46	50	96	Urban	
मणिपूर	एकूण	1	1	2	Total	Manipur
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मेघालय	एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
मिझोरम	एकूण	*	*	1	Total	Mizoram
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
नागालँड	एकूण	1	*	1	Total	Nagaland
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	*	*	0	Urban	
ओडिशा	एकूण	62	29	91	Total	Odisha
	ग्रामीण	12	5	17	Rural	
	नागरी	50	24	74	Urban	
पंजाब	एकूण	37	31	68	Total	Punjab
	ग्रामीण	3	1	4	Rural	
	नागरी	34	30	64	Urban	
राजस्थान	एकूण	262	169	431	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	20	10	30	Rural	
	नागरी	242	159	401	Urban	
सिक्किम	एकूण	*	*	1	Total	Sikkim
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिळनाडू	एकूण	139	111	250	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	5	3	8	Rural	
	नागरी	134	108	242	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1		1	Urban	
उत्तर प्रदेश	एकूण	1,426	646	2,072	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	66	27	93	Rural	
	नागरी	1,360	619	1,979	Urban	
उत्तराखंड	एकूण	22	14	36	Total	Uttarakhand
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	20	13	33	Urban	
पश्चिम बंगाल	एकूण	139	70	209	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	4	15	Rural	
	नागरी	127	67	194	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
केंद्रशासित प्रदेश	एकूण	6	6	12	Total	Union Territories
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	5	5	10	Urban	
एकूण (II)	एकूण	4,179	3,134	7,313	Total	Total (II)
	ग्रामीण	531	635	1,166	Rural	
	नागरी	3,648	2,500	6,148	Urban	
पुर्वीचे राहण्याचे ठिकाण	एकूण	99	78	177	Total	Last residence outside India
भारतात इतरत्र	ग्रामीण	12	8	20	Rural	(I +II)
	नागरी	88	71	159	Urban	
III	आशियातील भारता बाहेरचे देश	93	72	165		Countries in Asia Beyond India
IV	इतर देश	7	7	14		Other countries
एकूण		16,764	24,952	41,716		Total

आधार- भारतीय जनगणना, २००१

Source - Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.18

जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या /
HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
AS PER POPULATION CENSUS 2011

(संख्या / Number)			
भाषा	कुटुंबे / Households	व्यक्ती / Persons	Languages
(1)	(2)	(3)	(1)
आसामी	NA	12,842	Assamese
बंगाली	NA	4,42,090	Bengali
बोडो	NA	330	Bodo
डोंगरी	NA	1,936	Dongri
गुजराथी	NA	23,71,743	Gujarati
हिंदी	NA	1,44,81,513	Hindi
कानडी	NA	10,00,463	Kannada
काश्मिरी	NA	8,274	Kashmiri
कोंकणी	NA	3,99,255	Konkani
मैथिली	NA	46,996	Maithili
मल्याळम	NA	3,66,153	Malayalam
मणिपुरी	NA	3,475	Manipuri
मराठी	NA	7,74,61,172	Marathi
नेपाळी	NA	75,683	Nepali
उडिया	NA	1,39,241	Oriya
पंजाबी	NA	2,80,192	Punjabi
संस्कृत	NA	3,802	Sanskrit
संथाली	NA	1,03,456	Santhali
सिंधी	NA	7,23,748	Sindhi
तामिळ	NA	5,09,887	Tamil
तेलगू	NA	13,20,880	Telugu
उर्दू	NA	75,40,324	Urdu
इतर	NA	1,34,081	Others
एकूण	NA	10,74,27,536	Total

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

3. शेती / AGRICULTURE
तक्ता / TABLE 3.1
जमिनीचा वापर / LAND UTILISATION

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2015-16*	2016-17*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र	30,758	30,758	Total geographical area
2	वनांखालील क्षेत्र	5,194	5,194	Area under forests
3	नापिक व मशागतीस अयोग्य जमीन	1,731	1,822	Barren and uncultivable land
4	बिगर-शेती वापराखाली आणलेली जमीन	1,521	1,642	Land put to non-agricultural uses
5	मशागतीयोग्य पडीत जमीन	887	924	Cultivable waste land
6	कायमची कुरणे व चराऊ कुरणे	1,249	1,351	Permanent pastures and grazing land
7	किरकोळ झाडे व झुडुपे यांच्या समूहा खालील क्षेत्र	251	253	Land under miscellaneous trees & grooves
8	चालू पड	1,477	1,401	Current fallows
9	इतर पड	1,255	1,257	Other fallows
10	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	17,192	16,910	Net area sown
11	दुसोटा/तिसोटा क्षेत्र	5,671	6,314	Area sown more than once
12	पिकांखालील एकूण क्षेत्र	22,863	23,224	Gross cropped area

* अस्थायी / Provisional

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र /
DISTRICTWISE CULTIVABLE AREA AND CULTIVATED AREA
2015-16^E

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनु- क्रमांक	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र	लागवडीलायक क्षेत्र	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	पिकांखालील एकूण क्षेत्र	District
Serial No.		Total Geographical Area	Cultivable Area	Net area sown	Gross cropped Area	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई उपनगर	38	0	0	0	Brihan Mumbai
2	ठाणे	934	325	237	242	Thane
3	रायगड	687	309	188	215	Raigad
4	रत्नागिरी	816	556	254	263	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	349	141	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,539	819	879	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,012	867	995	Nashik
7	धुळे	733	457	431	542	Dhule
8	नंदुरबार	705	305	296	366	Nandurbar
9	जळगाव	1,164	873	849	1,163	Jalgaon
10	अहमदनगर	1,702	1,360	1,039	1,420	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	5,867	4,008	3,483	4,486	Nashik Division
11	पुणे	1,562	988	863	1,121	Pune
12	सातारा	1,058	679	536	661	Satara
13	सांगली	861	716	591	765	Sangli
14	सोलापूर	1,488	1,325	1,004	1,159	Solapur
15	कोल्हापूर	777	506	433	592	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,746	4,213	3,427	4,299	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,592	9,760	7,729	9,664	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 3.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
16	औरंगाबाद	1,008	807	666	1,076	Aurangabad
17	जालना	773	715	572	875	Jalna
18	परभणी	631	575	479	825	Parbhani
19	हिंगोली	466	398	329	576	Hingoli
20	बीड	1,069	955	782	1,041	Beed
21	नांदेड	1,033	830	702	860	Nanded
22	उस्मानाबाद	749	698	417	775	Osmanabad
23	लातूर	716	650	539	722	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	6,443	5,627	4,486	6,750	Aurangabad / Marathwada Division
24	बुलढाणा	967	736	659	921	Buldhana
25	अकोला	543	451	431	676	Akola
26	वाशिम	513	407	375	525	Washim
27	अमरावती	1,222	814	751	984	Amravati
28	यवतमाळ	1,352	953	855	993	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,597	3,361	3,071	4,099	Amravati Division
29	वर्धा	629	473	363	463	Wardha
30	नागपूर	986	639	553	650	Nagpur
31	भंडारा	342	202	178	253	Bhandara
32	गोंदिया	586	215	181	240	Gondiya
33	चंद्रपूर	1,092	530	458	534	Chandrapur
34	गडचिरोली	1,492	254	172	211	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5,127	2,314	1,905	2,351	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,723	5,675	4,977	6,449	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30,758	21,062	17,192	22,863	Maharashtra State

E- अंदाजित / Estimated

टीप- (१) लागवडीलायक क्षेत्रात - लागवडीलायक पडीक, झाडे झुडुपांखालील जमीन, चालू पड इतर पड आणि कसलेले निव्वळ पेरणी क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note — 1) Cultivable area includes - cultivable waste, land under Miscellaneous tree crops etc., current fallows, other fallows and net area sown.

2) Details may not add up to the totals due to rounding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.3

मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन / AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(क्षेत्र - '००० हेक्टर व उत्पादन - '००० मेट्रिक टन)

(Area - '000 ha and Production - '000 MT)

अनु. क्रमांक Serial No.	पीक	2014-15		2015-16		2016-17		Crops (2)
		क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	क्षेत्र Area	उत्पादन Production	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	तांदूळ	1,551	2,946	1,503	2,593	1,535	3,581	Rice
2	गहू	1,067	1,308	911	981	1,272	2,214	Wheat
3	ज्वारी	3,288	2,109	3,217	1,205	3,616	2,538	Jowar
4	बाजरी	865	538	801	333	837	800	Bajra
5	एकूण तृणधान्ये (इतर धान्य धरुन)	8,059	9,267	7,667	6,896	8,489	12,644	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,413	1,681	3,544	1,432	4,358	4,584	Total pulses
7	ऊस @	1,030	91,538	987	69,235	633	54,237	Sugarcane @
8	कापूस (रुई)*	4,190	3,577	4,207	3,914	4,212	10,755	Cotton (Lint)*
9	भुईमूग	327	379	309	334	355	420	Groundnut
10	तंबाखू	1	2	2	3	0.8	1.1	Tobacco

टीप - @ उसाचे उत्पादन कांडयामध्ये आहे व ते तोडणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे

* कापसाचे उत्पादन हजार गासड्यांमध्ये (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे

Note - @ The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area

* The production of cotton is in '000 bales (one bale of 170 Kg. each)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

३. शेती /
तक्ता /
जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन /
(२०१६-१७) /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/ Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	551	1,498	0.01	0.02
3	पालघर	776	2,256	0.35	0.54
4	रायगड	1,133	3,092	--	--
5	रत्नागिरी	753	2,363	--	--
6	सिंधुदुर्ग	640	2,090	--	--
	कोकण विभाग	3,853	11,299	0	1
7	नाशिक	719	1,458	792	1,776
8	धुळे	64	105	404	873
9	नंदुरबार	253	294	184	377
10	जळगाव	0	0	527	1,061
11	अहमदनगर	150	262	600	1,272
	नाशिक विभाग	1,186	2,119	2,507	5,359
12	पुणे	535	1,154	689	1,652
13	सातारा	470	821	356	712
14	सांगली	168	429	256	636
15	सोलापूर	2	0	581	778
15	कोल्हापूर	1,142	3,978	43	97
16	पुणे विभाग	2,317	6,382	1,925	3,875
	उर्वरित महाराष्ट्र	7,356	19,800	4,432	9,235

AGRICULTURE

TABLE 3.4

DISTRICTWISE AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(2016-17)

(क्षेत्र - '०० हेक्टर व उत्पादन - '०० टन)

(Area - '00 ha and Production - '00 tonne)

ज्वारी /Jowar		बाजरी /Bajra		एकूण तृणधान्ये /All cereals		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
						Greater Mumbai
0	0	--	--	584	1,542	Thane
0	0	--	--	973	2,412	Palghar
0	0	--	--	1,216	3,154	Raigad
0	0	--	--	897	2,560	Ratnagiri
0	0	--	--	659	2,124	Sindhudurg
0	0	--	--	4,329	11,792	Konkan Division
75	60	1,560	2,493	5,041	13,119	Nashik
321	381	774	604	2,270	3,820	Dhule
439	655	46	48	1,427	2,595	Nandurbar
890	1,801	205	287	3,712	9,935	Jalgaon
4,942	2,461	1,464	1,498	7,855	7,952	Ahmednagar
6,667	5,358	4,049	4,930	20,305	37,421	Nashik Division
2,796	980	304	222	4,873	6,756	Pune
1,740	1,341	721	528	3,691	4,225	Satara
2,154	1,431	661	471	3,911	4,945	Sangli
6,587	3,619	269	94	8,083	5,540	Solapur
211	424	0	--	1,756	5,314	Kolhapur
13,488	7,795	1,955	1,315	22,314	26,780	Pune Division
20,155	13,153	6,004	6,245	46,948	75,993	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	तक्ता / (6)
17	औरंगाबाद	65	31	645	1,354
18	जालना	0	0	391	630
19	परभणी	0	0	302	479
20	हिंगोली	0	0	318	499
21	बीड	1	1	472	794
22	नांदेड	7	14	606	757
23	उस्मानाबाद	63	12	146	111
24	लातूर	33	9	686	974
	औरंगाबाद /	169	67	3,566	5,598
	मराठवाडा विभाग				
25	बुलढाणा	0.06	0.04	1,039	1,624
26	अकोला	0	0	167	275
27	वाशिम	0	0	337	542
28	अमरावती	69	46	736	1119
29	यवतमाळ	0	0	602	779
	अमरावती विभाग	69	46	2,881	4,339
30	वर्धा	0	0	145	220
31	नागपूर	876	1,704	1,359	2,326
32	भंडारा	1,824	3,783	109	138
33	गोंदिया	2,093	5,103	20	21
34	चंद्रपूर	1,431	2,456	199	250
35	गडचिरोली	1,534	2,854	9	13
	नागपूर विभाग	7,758	15,900	1,841	2,968
	विदर्भ विभाग	7,827	15,946	4,722	7,307
	महाराष्ट्र राज्य	15,352	35,813	12,720	22,140

TABLE 3.4 —contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,505	1,340	520	579	3,448	5,625	Aurangabad
1,045	1,171	219	185	2,368	4,066	Jalna
2,653	2,517	25	12	3,065	3,117	Parbhani
629	310	3	0	1,011	873	Hingoli
4,688	2,431	1,447	931	7,074	5,044	Beed
1,286	677	0	0	2,080	1,762	Nanded
1,607	1,282	104	33	2,166	1,570	Osmanabad
1,279	1,212	22	3	2,135	2,285	Latur
14,692	10,940	2,340	1,743	23,347	24,342	Aurangabad /
						Marathwada Division
358	475	21	7	2,025	3,442	Buldhana
114	168	1	0	286	449	Akola
98	82	3	1	443	637	Washim
239	294	0	0	1,073	1,511	Amravati
345	189	1	0	980	1,037	Yavatmal
1,154	1,208	26	8	4,807	7,076	Amravati Division
55	29	--	--	202	250	Wardha
28	17	--	--	2,269	4,055	Nagpur
0	0	--	--	1,939	3,930	Bhandara
0	0	--	--	2,115	5,127	Gondiya
70	36	0	0	1,700	2,743	Chandrapur
1	1	0	0	1,564	2,918	Gadchiroli
154	83	0	0	9,789	19,023	Nagpur Division
1,308	1,291	26	8	14,596	26,099	Vidarbha Division
36,155	25,384	8,370	7,996	84,891	1,26,434	Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये /All pulses		ऊस / Sugarcane	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	50	39	--	--
3	पालघर	115	91	--	--
4	रायगड	209	153	--	--
5	रत्नागिरी	48	33	1	96
6	सिंधुदुर्ग	32	22	12	1,214
	कोकण विभाग	454	338	13	1,310
7	नाशिक	870	583	112	9,662
8	धुळे	732	1,128	45	5,224
9	नंदुरबार	639	447	110	8,723
10	जळगाव	1,473	1,554	92	8,459
11	अहमदनगर	2,514	1,853	610	41,814
	नाशिक विभाग	6,228	5,565	969	73,882
12	पुणे	1,182	1,010	959	90,709
13	सातारा	864	526	503	62,597
14	सांगली	772	523	724	78,095
15	सोलापूर	1,131	694	647	47,621
15	कोल्हापूर	185	122	1,326	1,24,990
16	पुणे विभाग	4,134	2,875	4,159	4,04,012
	उर्वरित महाराष्ट्र	10,816	8,778	5,141	4,79,204

TABLE 3.4 —contd.

कापूस (रुई) / Cotton (Lint)		भुईमूग / Groundnut		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	(2)
(17)	(18)	(19)	(20)	
--	--	--	--	Greater Mumbai
--	--	0	0	Thane
--	--	2	2	Palghar
--	--	2	3	Raigad
--	--	1	1	Ratnagiri
--	--	14	21	Sindhudurg
--	--	19	27	Konkan Division
467	1,585	226	372	Nashik
1,961	3,456	186	143	Dhule
855	1,521	43	36	Nandurbar
5,042	14,623	49	68	Jalgaon
1,324	1,394	162	219	Ahmednagar
9,649	22,579	666	838	Nashik Division
0		217	282	Pune
1	2	430	593	Satara
6	18	326	418	Sangli
9	14	52	57	Solapur
		490	927	Kolhapur
16	34	1,515	2,277	Pune Division
9,665	22,613	2,200	3,142	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	तक्ता / (16)
17	औरंगाबाद	1,377	1,517	146	8,731
18	जालना	1,798	1,845	164	6,116
19	परभणी	1,757	1,555	90	5,786
20	हिंगोली	1,912	1,831	50	3,127
21	बीड	2,403	1,992	123	4,959
22	नांदेड	2,613	2,791	145	8,604
23	उस्मानाबाद	1,816	1,358	120	4,279
24	लातूर	3,120	6,040	90	5,093
	औरंगाबाद /	16,796	18,929	928	46,695
	मराठवाडा विभाग				
25	बुलढाणा	1,770	1,658	5	357
26	अकोला	2,020	2,833	1	37
27	वाशिम	1,297	985	3	135
28	अमरावती	2,995	3,406	4	118
29	यवतमाळ	3,410	3,506	125	8,883
	अमरावती विभाग	11,492	12,388	138	9,530
30	वर्धा	1,150	1,626	30	1,802
31	नागपूर	1,325	2,193	46	1,983
32	भंडारा	424	421	42	2,853
33	गोंदिया	246	215	7	283
34	चंद्रपूर	997	1,053	1	20
35	गडचिरोली	338	233		
	नागपूर विभाग	4,480	5,741	126	6,941
	विदर्भ विभाग	15,972	18,129	264	16,471
	महाराष्ट्र राज्य	43,584	45,836	6,333	5,42,370

टीप - (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) कापसाचे उत्पादन '००० गासड्यात (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे.

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

TABLE 3.4—contd.

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
5,065	9,923	67	61	Aurangabad
2,664	6,988	10	8	Jalna
1,676	7,684	40	45	Parbhani
750	1,574	21	21	Hingoli
3,414	4,769	285	111	Beed
3,643	6,354	117	102	Nanded
133	211	55	29	Osmanabad
27	118	42	39	Latur
17,372	37,621	637	416	Aurangabad /
				Marathwada Division
1,695	5,166	51	58	Buldhana
1,551	4,427	39	55	Akola
184	375	91	78	Washim
2,003	8,040	46	60	Amravati
4,207	10,979	411	272	Yavatmal
9,641	28,987	638	523	Amravati Division
2,405	7,189	31	55	Wardha
1,365	5,502	44	67	Nagpur
--	--	0	0	Bhandara
--	--	0	0	Gondiya
1,628	5,493	1	1	Chandrapur
49	145	0	0	Gadchiroli
5,447	18,329	76	123	Nagpur Division
15,088	47,316	714	646	Vidarbha Division
42,125	1,07,550	3,551	4,204	Maharashtra State

Note - (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding

(3) Production of cotton is in '000 bales (one bale of 170 Kg. each)

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.5

मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक / INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(पायाभूत काळ : १९८१-८२ (त्रैमासिक) = १००)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (2)	2014-15 (3)	2015-16 (4)	2016-17 (5)	Item (2)
1	अन्नधान्ये-				Foodgrains
	(अ) तृणधान्ये-				(a) Cereals -
	(१) तांदूळ	133.42	117.4	162.16	Rice
	(२) गहू	135.06	101.4	228.69	Wheat
	(३) ज्वारी	43.06	24.6	51.82	Jowar
	(४) बाजरी	74.5	46.1	110.72	Bajra
	(५) बार्ली	NA	NA	NA	Barley
	(६) मका	1,844.59	1,390.70	2789.42	Maize
	(७) नाचणी	56.29	43.9	52.51	Ragi
	(८) कोद्रा	NA	NA	NA	Kodra
	(९) इतर तृणधान्ये	70.77	47.3	112.48	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	98.51	73.1	135.75	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये-				(b) Pulses -
	(१) हरभरा	661.43	472.4	1180.48	Gram
	(२) तूर	88.81	111.7	525.13	Tur
	(३) इतर कडधान्ये	15.05	19.3	132.64	Other pulses
	एकूण कडधान्ये	144.57	131.3	485.07	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	107.64	84.7	205.00	Total Foodgrains
2	अन्नधान्येतर				Non- Foodgrains
	(अ) तेलबिया-				(a) Oilseeds -
	(१) भूईमूग	61.7	54.2	68.22	Groundnut
	(२) तीळ	12.21	12.2	22.96	Sesame
	(३) मोहरी, राई व जवस	8.98	6.5	5.58	Rape, Mustard and Linseed
	(४) एरंडी	525.56	375.5	175	Castor seed
	(५) सूर्यफूल	88.49	88.4	N.A.	Sunflower
	एकूण तेलबिया	60.05	56.12	55.94	Total Oilseeds
	(ब) तंतू पिके-				(b) Fibres -
	(१) कापूस	245.22	245.2	737.33	Cotton
	(२) अंबाडी	NA	NA	NA	Mesta
	एकूण तंतू पिके	244.24	244.2	734.36	Total Fibres
	(क) संकीर्ण-				(c) Miscellaneous -
	ऊस	345.11	261.0	204.48	Sugarcane
	तंबाखू	NA	41.45	16.34	Tobacco
	बटाटा	NA	NA	--	Potato
	मिरची	NA	NA	--	Chillies
	एकूण- संकीर्ण पिके	317.25	240.1	188.06	Total-Miscellaneous
	एकूण- अन्नधान्येतर पिके	251.41	204.2	277.09	Total-Non-foodgrains
	सर्व पिके	175.7	141.2	239.13	All Crops

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.6

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती /
PROGRESS UNDER SCHEME OF SOIL CONSERVATION, LAND DEVELOPMENT, ETC.

(क्षेत्र - लाख हेक्टर)

(Area - lakh ha)

अनुक्रमांक Serial No.	योजना	सन २०१६-१७ मधील साध्य Achievements during 2016-17	Scheme
(1)	(2)	(3)	(2)
1	सलग समतल चर	0.1	Continuous contour trencher
2	मजगी केलेली जमीन	0.2	Area terraced
3	जैविक बांधासह समपातळी/ढाळीचे बांध	0.9	Contour / Graded bunding with vegetative bunds
4	ढाळीची बांध बंदिस्ती	2.29	Compartment Bunding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन,

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप / DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(मे.टन / MT)

बाब	राज्यास वाटप करण्यात आलेले खत Fertilizer Distribution to the State	Item
(1)	(2)	(3)
नत्रयुक्त -		Nitrogenous —
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के नत्र)	54,174	Ammonium Sulphate (20.6 per cent N).
युरिया (४६ टक्के नत्र)	25,45,022	Urea (46 per cent N).
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के नत्र)	...	Ammonium Sulphate Nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के नत्र)	...	Calcium Ammonium Nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के नत्र)	...	Ammonium Chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट -		Phosphates —
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅)	8,67,735	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅)
ट्रिपल सुपरफॉस्फेट	...	Triple Superphosphate
मिश्र -		Complex —
१२-३२-१६	1,26,679	12-32-16
१८-४६-०	6,14,426	18-46-0
२०-२०-०	3,60,588	20-20-0
२४-२४-०	1,70,746	24-24-0
१४-३५-१४	6,571	14-35-14
१५-१५-१५	3,09,192	15-15-15
१०-२६-२६	6,34,559	10-26-26
२८-२८-०	...	28-28-0
१९-१९-१९	27,687	19-19-19
११-५२-० (मोनो अमोनियम फॉस्फेट)	...	11-52-0 (Mono Ammonium Phosphate)
१४-२८-१४	20	14-28-14
१३-३३-०-६	...	13-33-0-6
१६-२०-०-१३	435	16-20-0-13
१६-१६-१६	30,387	16-16-16
१५-१५-१५-०९	...	15-15-15-09
१७-१७-१७	3,012	17-17-17
पालाश -	...	Potassic —
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	3,68,848	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O)
सल्फेट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	...	Sulphate of potash (60 per cent K ₂ O)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.8

कृषि पंपांचे विद्युतीकरण / AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण संख्या Agricultural Pumps electrified (No.)		District
		३१ मार्च, २०१६ रोजी As on 31 st March, 2016	३१ मार्च, २०१७ रोजी As on 31 st March, 2017	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई			Greater Mumbai
2	ठाणे	4,909	5,483	Thane
3	रायगड	16,914	17,163	Raigad
4	पालघर	16,412	17,225	Palghar
5	रत्नागिरी	16,034	17,019	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	21,305	22,447	Sindhudurg
	कोकण विभाग	75,574	79,337	Konkan Division
7	नाशिक	3,09,910	3,11,686	Nashik
8	धुळे	88,796	89,570	Dhule
9	नंदुरबार	48,688	49,589	Nandurbar
10	जळगाव	1,93,274	1,94,235	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,56,261	3,54,761	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	9,96,929	9,99,841	Nashik Division
12	पुणे	2,75,106	2,80,200	Pune
13	सातारा	1,64,226	1,67,273	Satara
14	सांगली	2,07,382	2,12,385	Sangli
15	सोलापूर	3,44,095	3,45,841	Solapur
16	कोल्हापूर	1,26,490	1,32,976	Kolhapur
	पुणे विभाग	11,17,299	11,38,675	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	21,89,802	22,17,853	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 3.8 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	2,11,878	2,16,063	Aurangabad
18	जालना	1,17,679	1,21,790	Jalna
19	परभणी	89,244	92,754	Parbhani
20	हिंगोली	68,602	71,314	Hingoli
21	बीड	1,63,439	1,65,404	Beed
22	नांदेड	1,21,558	1,23,229	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,42,838	1,44,440	Osmanabad
24	लातूर	1,18,812	1,22,161	Latur
	औरंगाबाद विभाग /	10,34,050	10,57,155	Aurangabad Division /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
25	बुलढाणा	1,44,923	1,51,610	Buldhana
26	अकोला	52,293	56,513	Akola
27	वाशिम	51,543	54,036	Washim
28	अमरावती	1,17,913	1,24,990	Amravati
29	यवतमाळ	1,04,341	1,11,577	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,71,013	4,98,726	Amravati Division
30	वर्धा	64,047	68,585	Wardha
31	नागपूर	85,077	88,823	Nagpur
32	भंडारा	38,779	42,141	Bhandara
33	गोंदिया	26,866	29,992	Gondiya
34	चंद्रपूर	43,902	46,936	Chandrapur
35	गडचिरोली	14,166	18,009	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,72,837	2,94,486	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	7,43,850	7,93,212	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	39,67,702	40,68,220	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai.

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.9

कृषि गणना २०१०-११ नुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र /
OPERATIONAL HOLDINGS, AREA AND AVERAGE SIZE OF HOLDINGS IN THE STATE
AS PER AGRICULTURAL CENSUS 2010-11

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (ha)	वहिति खातेधारकांची संख्या ('००) Number of operational holdings ('00)	वहितिधारण क्षेत्र ('०० हेक्टर) Area of operational holdings ('00 ha)	सरासरी क्षेत्र संख्या (हेक्टर) Average size of operational holdings (ha)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	Below 0.5	36,457	9,180	0.25
2	0.5 - 1.0	30,633	22,680	0.74
3	1.0 - 2.0	40,523	57,391	1.42
4	2.0 - 3.0	15,463	36,681	2.37
5	3.0 - 4.0	6,128	20,974	3.42
6	4.0 - 5.0	3,142	13,901	4.42
7	5.0 - 10.0	3,964	26,027	6.57
8	10.0 - 20.0	590	7,524	12.75
9	20.0 व त्यापेक्षा अधिक / and above	89	3,314	37.24
एकूण / Total		1,36,989	1,97,672	1.44

आधार — कृषिगणना २०१०-११

Source – Agricultural Census 2010-11

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.10

जलसंपदा विभागातर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र (३० जून २०१६* रोजी) /
IRRIGATION PROJECTS, IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA
UNDER WATER RESOURCE DEPARTMENT (As on 30th June 2016*)

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	पाटबंधारे प्रकल्प	प्रकल्पांची संख्या No. of Projects	निर्मित सिंचनक्षमता Irrigation Potential	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र # Actual irrigated area #	Irrigation Projects
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
1	मोठे	101	2,576.73	2,515.83	Major
2	मध्यम	302	895.56	648.41	Medium
3	लघु व उपसा	3,507	1,489.52	937.72	Minor & Lift
	एकूण	3,910	4,961.81	4,101.96	Total

सन 2016-17 साठी / for year 2016-17

* अस्थायी / Provisional

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Irrigation Department, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.11

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प /

GOVERNMENT HYDRO ELECTRIC PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च, २०१६ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 2016		एप्रिल, २०१६ ते मार्च, २०१७ मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April, 2016 to March, 2017		Project
	संख्या Number	क्षमता (मेगावॉट) Capacity (MW)	संख्या Number	क्षमता (मेगावॉट) Capacity (MW)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	11	2,888.5	...	0.00	Major
लहान	25	192.325	...	0.00	Minor

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Irrigation Department, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.1

पशुगणना २०१२ नुसार पशुधन / LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2012

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
१	गाई व बैल		Cattle—
	(१) बैल		(1) Males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	170	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	299	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	5,424	(c) Used for work
	(ड) इतर	67	(d) Others
	एकूण	5,960	Total
	(२) गाई		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Used for breeding or milk
	(१) दुभत्या	3,157	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	2,198	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	85	(b) Others
	एकूण	5,440	Total
	(३) वासरे	4,084	(3) Young Calves
एकूण-गाई-बैल	15,484	Total—Cattle	
अ-१	विदेशी व संकरीत गाई व बैल		Exotic & Crossbreed cattle
	(१) दीड वर्षावरील विदेशी/संकरीत बैल		(1) One and half years Cross- breed males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	26	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	20	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	160	(c) Used for work
	(ड) इतर	6	(d) Others
	एकूण	212	Total
	(२) अडीच वर्षावरील विदेशी/संकरीत गाई		(2) Adult crossbreed cows above two and half years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milch
	(१) दुभत्या	1,445	(i) In- Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	670	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	23	(b) Others
	एकूण	2,138	Total
	(३) वासरे	1,301	(3) Young Calves
एकूण-विदेशी व संकरीत गायवर्ग	3,651	Total -Exotic & Cross breed cattle	
अ-२	देशी गायवर्ग		Deshi Cattle
	(१) दोन वर्षावरील बैल		(1) Above 2 years Deshi male
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	143	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	280	(b) Used for both draught & breeding

तक्ता / TABLE 4.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(क) कामासाठी वापरलेले	5,264	(c) Used for draught
	(ड) इतर	61	(d) Others
	एकूण	5,748	Total
	(२) तीन वर्षावरील देशी गाई		(2) Above 3 years indigenous cows
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	1,713	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,527	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	62	(b) Others
	एकूण	3,302	Total
	(३) वासरे (अडीच वर्ष व त्याखालील)	2,783	(3) Young Stock (Three years and below)
	एकूण-देशी गाय वर्ग	11,833	Total - Deshi cattle
२	म्हशी व रेडे		Buffaloes
	(१) दोन वर्षावरील रेडे		(1) Males over two years
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	59	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	25	(b) Used for breeding and agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	127	(c) Used for work
	(ड) इतर	5	(d) Others
	एकूण	216	Total
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	2,162	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,158	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	39	(b) Others
	एकूण	3,359	Total
	(३) वासरे (तीन वर्ष व त्याखालील)	2,019	(3) Young Calves (Three years and below)
	एकूण म्हशी व रेडे	5,594	Total - Buffaloes
३	शेळ्या	2,580	Sheep
४	मेंढ्या	8,435	Goats
५	घोडे व शिंगरे	38	Horses and ponies
६	इतर जनावरे #	357	Others livestock #
	एकूण - पशुधन (कुत्री व ससे वगळून)	32,488	Total—Livestock (Excluding dogs and hares)
७	कोंबड्या, बंदके वगैरे +	77,795	Poultry +

(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही

(1) Details may not add up to the totals due to rounding

(२) # इतर जनावरांत डुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा समावेश आहे

(2) # Other Livestock includes pigs, donkeys, mules and Camels.

(३) + कुक्कुटपालनातील धरून

(३) + includes poultry farm

आधार - १९ वी पंचवार्षिक पशुगणना, २०१२

Source - Quinquennial 19th Livestock Census, 2012

---

2. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता /TABLE 4.2

---

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.2

पशुगणना २०१२ नुसार जिल्हावार पशुधन / DISTRICTWISE LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2012

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	विदेशी / संकरित गायवर्ग Exotic Cross-breed cattle	देशी गाय वर्ग Indigenous Cattle	एकूण गाई- बैल Total Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळया Goats	इतर जनावरे † Others livestock †	एकूण जनावरे Total livestock	कुत्रे Dogs	कोंबडया, बदके वगैरे + Total Poultry+	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मुंबई	3	2	5	30	0	11	1	49	33	86	Brihan Mumbai
2	ठाणे	13	398	410	187	2	202	8	811	51	5,001	Thane
3	रायगड	10	214	224	69	1	88	2	383	39	3,831	Raigad
4	रत्नागिरी	19	300	319	44	0	33	0	397	14	825	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	13	134	148	67	0	28	2	244	27	769	Sindhudurg
	कोकण विभाग	58	1,048	1,106	397	3	362	13	1,884	164	10,512	Konkan Division
6	नाशिक	264	752	1,016	238	356	600	31	2,246	129	15,880	Nashik
7	धुळे	40	316	356	100	207	275	31	974	7	1,084	Dhule
8	नंदुरबार	14	322	337	72	15	273	11	709	3	964	Nandurbar
9	जळगाव	86	467	552	257	38	349	21	1,220	10	673	Jalgaon
10	अहमदनगर	882	545	1,427	221	362	792	15	2,822	109	8,974	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	1,286	2,402	3,688	888	978	2,289	109	7,971	258	27,575	Nashik Division
11	पुणे	456	307	763	294	304	395	11	1,773	101	18,538	Pune
12	सातारा	195	182	377	353	264	309	6	1,311	64	3,980	Satara
13	सांगली	171	171	342	493	157	325	5	1,323	60	3,027	Sangli
14	सोलापूर	341	390	731	450	186	706	17	2,091	78	2,253	Solapur
15	कोल्हापूर	173	102	275	613	104	162	5	1,161	44	3,199	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,336	1,152	2,488	2,203	1,015	1,897	44	7,659	347	30,997	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,680	4,602	7,282	3,488	1,996	4,548	166	17,514	769	69,084	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 4.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
16	औरंगाबाद	167	416	583	93	88	303	18	1,086	35	633	Aurangabad
17	जालना	43	371	414	79	26	183	19	722	30	428	Jalna
18	परभणी	7	350	357	97	26	134	8	622	19	168	Parbhani
19	हिंगोली	16	260	276	66	6	111	3	463	17	151	Hingoli
20	बीड	131	451	582	240	66	336	13	1,238	53	978	Beed
21	नांदेड	15	635	650	212	41	253	20	1,177	36	461	Nanded
22	उस्मानाबाद	140	215	355	173	32	179	5	743	27	411	Osmanabad
23	लातूर	24	337	361	233	36	123	10	763	27	484	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	543	3,035	3,578	1,193	321	1,622	96	6,814	244	3,714	Aurangabad / Marathwada Division
24	बुलढाणा	53	427	480	120	105	264	12	981	24	271	Buldhana
25	अकोला	15	254	269	49	5	135	7	466	11	77	Akola
26	वाशिम	9	234	243	63	11	132	10	459	16	120	Washim
27	अमरावती	47	490	536	125	70	292	8	1,032	23	665	Amravati
28	यवतमाळ	22	698	720	96	25	299	4	1,145	33	640	Yavatmal
	अमरावती विभाग	146	2,103	2,248	453	216	1,122	41	4,083	107	1,773	Amravati Division
29	वर्धा	47	258	304	49	2	130	3	488	19	267	Wardha
30	नागपूर	100	369	469	84	8	265	7	834	49	1,041	Nagpur
31	भंडारा	82	157	239	90	3	162	0	494	10	270	Bhandara
32	गोंदिया	22	315	338	88	3	156	1	585	12	379	Gondiya
33	चंद्रपूर	24	493	517	73	24	229	3	846	30	575	Chandrapur
34	गडचिरोली	7	501	509	76	7	201	39	831	26	692	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	282	2,093	2,376	460	47	1,143	53	4,078	146	3,224	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	428	4,196	4,624	913	263	2,265	94	8,161	253	4,997	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,651	11,833	15,484	5,594	2,580	8,435	356	32,489	1,266	77,795	Maharashtra State

+ डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे, ससे धरून / Includes pigs, horses, donkey, camel, mules, rabbit

+ कुक्कुटपालनातील धरून / includes poultry farms

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. Details may not add up to totals due to rounding

आधार- १९ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २०१२

Source - Quinquennial 19th Livestock Census, 2012

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी /

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No	बाब	३१ मार्च, २०१७ रोजी As on 31 st March, 2017	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	1	Cattle breeding farms
2	वळु माता संगोपन केंद्रे	7	Bull mother farms
3	वळु संगोपन केंद्रे	2	Bull rearing farms
4	बकरे/मेष पैदास केंद्रे	10 [†]	Goat/sheep breeding farms
5	कुक्कुट पैदास केंद्र व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Poultry breeding farms and central hatcheries
6	सधन कुक्कुट विकास गट	16	Intensive poultry development blocks
7	अतिशीत वळु बीज निर्मिती प्रयोगशाळा	3	Frozen semen laboratory
8	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	33	District artificial insemination centres
9	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-I (राज्य क्षेत्र)	85	Veterinary dispensaries Grade-I (State sector)
10	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II (राज्य क्षेत्र)	585	Veterinary dispensaries Grade-II (State sector)
11	पशुवैद्यकीय संस्था		Veterinary institutions
	(i) पशुवैद्यकीय बहुचिकित्सालये	32	(i) Veterinary polyclinics
	(ii) पशुवैद्यकीय रुग्णालये / दवाखाने श्रेणी-I (राज्य क्षेत्र)	1,656	(ii) Veterinary hospitals/dispensaries Grade-I (State sector)
	(iii) पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II(स्थानिक क्षेत्र)	2,256	(iii) Veterinary dispensaries Grade-II (Local sector)
	(iv) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	65	(vi) Mobile Veterinary clinics (Local sector)
	(v) पशुवैद्यकीय सहायक केंद्रे	..	(v) Veterinary aid centres
	(vi) फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	..	(vi) Mobile extension cum demonstration centres
	(vii) तालुका पशुवैद्यकीय लघु सर्व चिकित्सालये	168	(vii) Taluka Veterinary all mini Polyclinic
	(viii) तपासणी चौक्या	13	(viii) Check post

टीप : † बकरे व मेष विकास महामंडळाकडील बकरे पैदास केंद्र = ८, मेष पैदास केंद्र = ६, एकत्रित पैदास केंद्र (बकरे व मेष) = ४, एकूण बकरे व मेष पैदास केंद्र = १०

Note: † With Maharashtra Goat and Sheep Corporation, Sheep Breeding Farms= 6, Goat Breeding Farms= 8,

Combined Farms (Sheep and Goat both) = 4. Total Sheep and Goat Farms = 10

आधार - पशुसंवर्धन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.4

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दुध संकलन व वितरण /

AVERAGE DAILY COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT AND CO-OPERATIVE SECTORS

(लाख लिटर / lakh litres)

अनुक्रमांक Sr. No.	विभाग	दैनिक सरासरी गाई व म्हर्शांचे दूध संकलन Daily average collection of cows & buffaloes milk	Division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	0.07	Mumbai
2	नशिक	0.00	Nashik
3	पुणे	0.02	Pune
4	औरंगाबाद	0.36	Aurangabad
5	अमरावती	0.11	Amravati
6	नागपूर	0.22	Nagpur
एकूण		0.78	Total
दैनिक सरासरी दूध वितरण / Average daily distribution of milk			
1	बृहन्मुंबई दुध योजना / Brihan Mumbai milk scheme	0.46	लाख लिटर / lakh litres
2	स्थानिक ग्रामीण दुध विक्री / Local rural sale of milk	0.35	लाख लिटर / lakh litres
3	महानंद दुग्धशळा / Mahananda dairy	2.44	लाख लिटर / lakh litres
एकूण		3.25	Total

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.5

दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे / MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES

2016-17

अनुक्रमांक Serial No	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of production
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	तूप	मे. टन	0.337	M. tonne	Ghee
2	मसाला दूध (बाटल्या)	संख्या	20,025	No.	Masala milk (bottles)
3	एनर्जी (बाटल्या)	"	0	"	Energy (bottles)
4	मलईविरहीत दूध भुकटी	मे. टन	0	M. tonne	Skimmed milk powder
5	पांढरे लोणी	"	0	"	White butter
6	लस्सी (बाटल्या)	संख्या	41,270	No.	Lassi (bottles)
7	टिकाऊ गाईचे दूध (बाटल्या)	संख्या	0	"	Long life cow milk (bottles)

(एक)	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता			(I) No. and capacity of milk chilling centres in milk processing plants in Government and Co-operative sector
(अ)	एकूण दूध शीतकरण केंद्रांची क्षमता (लाख लिटर)		155 26.30	(a) Total milk chilling centres Capacity (lakh litres)
(ब)	शासकीय दूध शीतकरण केंद्रांची क्षमता (लाख लिटर)		68 5.74	(b) Government milk chilling centres Capacity (lakh litres)
(क)	सहकारी दूध शीतकरण केंद्रांची क्षमता (लाख लिटर)		87 20.56	(c) Co-operative milk chilling centres Capacity (lakh litres)
(दोन)	सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया यंत्रांची संख्या क्षमता (लाख लिटर)		76 63.07	(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants Capacity (lakh litres)
(तीन)	शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटर)		32 28.10	(III) Government Dairies Capacity (lakh litres)

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.1

खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे /
 QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH CURED
 2016-17

(मै.टन / M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No	आवार	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक Quantity of fish brought for curing	मिठाचा वापर Quantity of salt used	खारवलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मिरकर वाडा (रत्नागिरी)	NA	380	760	Mirkar wada (Ratnagiri)
2	मालवण (सिंधुदुर्ग)	NA	808	1,684	Malwan (Sindhudurg)
	एकूण	NA	1,188	2,444	Total

NA- उपलब्ध नाही /Not Available

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधी संकीर्ण सांख्यिकी / MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

2016-17

अनुक्रमांक Serial No	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा	किमी	720	km	Total coastline
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी / गावठाणी	संख्या	414	No.	Marine fishing villages / hamlets
3	सागरी मासेमारीसाठीच्या वापरातील होडया	"	16,218	"	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे.टनापेक्षा जास्त वजनाच्या होडया	"	NA	"	Boats weighing more than one M.ton each
5	यांत्रिकीकृत होडया	"	13,178	"	Mechanised Boats—
6	एकूण मत्स्योत्पादन	हजार मे.टन	663	Th.M. tonne	Fish Production—
	(अ) सागरी	"	463	"	(a) Marine
	(ब) गोडया पाण्याचे	"	200	"	(b) Inland
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	संख्या	3,302	No.	Co-operative societies in fisheries
8	त्यांतील सभासदांची संख्या	संख्या	3,25,530	No.	Members therein
9	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र	हेक्टर	3.17	Hectare	Total inland water spread area
10	मत्स्य बीज साठा	लाख	3,306	Lakh	Carp fry stocked--
11	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	NA	No.	Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	"	6	"	Fishery education institute
13	सहकारी होडया बांधणारी केंद्रे	"	NA	"	Co-operative boat building yards

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.3

मासळी प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन / VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION

2016-17

(मे.टन / In M. tonne)

अ.क्र. Sr. No.	प्रकार	ठाणे Thane	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban	मुंबई Mumbai	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratna- giri	सिंधुदुर्ग Sindh- udurg	एकूण Total	Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुशी, पकट, वागळी	3,339	313	1,166	403	301	71	5,593	Elasmobranches
2	वाम	1,000	73	1,495	188	90	22	2,868	Eels
3	शिंगाडा, शिंगटी	4,395	710	6,204	939	1,597	444	14,289	Catfishes
4	कर्ली, दाताळी	2,460	29	306	235	1,604	185	4,819	Chirocentrus
5	पेडवा, पेडी, मिलाजी, तारली	4	169	3,101	4,071	7,181	7,475	22,001	Sardines
6	भिंग पाला	1,053	40	71	363	170	211	1,908	Hilsa-Alisha
7	मांदेली	4,729	4,725	6,512	1,738	1,307	21	19,032	Anchoviella
8	काटी	5,891	387	1,025	388	421	40	8,152	Thrissocles
9	खवली, पातुर्डी	146	9	37	7	3,110	117	3,426	Other clupedia
10	बोंबील	27,654	6,573	2,712	1,249	805	93	39,086	Harpodon Neherus
11	करकरा, खजुरा	141	3	90	8	6	0	248	Perchaes
12	तांब	36	3	97	42	18	16	212	Red snapper
13	दाढा, रावस	332	91	271	252	42	0	988	Polynomids
14	घोळ, कोय	775	215	1,496	265	20	0	2,771	Sciaenids
15	बळा, वाकटी	1,867	3,739	6,345	849	2,799	926	16,525	Ribbon fish
16	ढोमा, घोडी	470	3,692	10,880	1,254	5,005	1,023	22,324	Otolithes
17	खरबा बांगडा	327	165	4,077	181	59	64	4,873	Caranx
18	सरंगा	7,082	506	1,251	439	1,463	204	10,945	Pomfrets
19	हलवा	587	86	1,510	201	966	55	3,405	Black Pomfrets
20	बांगडा	1,144	304	8,962	2,722	25,215	3,721	42,068	Mackeral
21	सुरमई, डागोळ, फलई	4,483	182	3,542	1,391	1,672	899	12,169	Seer fish
22	गेदर, कुपा	472	129	6,123	410	1,097	38	8,269	Tunnies
23	तेडली	4	24	21	108	235	9	401	Bregamceros Macellendi

तक्ता / TABLE 5.3 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
24	लेप	40	1,410	466	134	3,854	2,039	7,943	Soles
25	खाप	0	26	1,791	1	18	66	1,902	Carangids small
26	कोकरी, टोकी	0	0	14	18	590	142	764	Leiognathus
27	चिराटी, राणी, बामणे	11	5,624	12,399	65	2,260	90	20,449	Upenaides sp.
28	कोळंबी	3,457	9,458	22,592	4,119	15,203	696	55,525	Penaeid Prawns
29	जवळा, करंदी	23,465	19,618	2,618	16,778	198	5	62,682	Non-Penaeid Prawns
30	शेवंड	836	30	358	81	164	19	1,488	Lobsters
31	सैदांळा	0	92	681	109	3,965	1,491	6,338	Lactarius
32	म्हाकूळ	189	2,912	20,017	63	3,150	311	26,642	Cephalopoda
33	इतर	1,413	3,997	9,119	2,443	13,857	1,812	32,641	Miscellaneous
	एकूण	97,802	65,334	1,37,349	41,514	98,442	22,305	4,62,746	Total

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.4

मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व गोड्या पाण्यातील) /
DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)
2016-17

(मै.टन / In M.tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	मत्स्योत्पादन Fish product	Types of disposition
(1)	(2)	(3)	(1)
1	विक्रीसाठी ताजे मासे	5,68,940	Fresh Fish for marketing
2	गोठविण्याकरिता	...	Freezing
3	वाळविण्याकरिता	84,278	Sun-dried
4	खारविण्याकरिता	4,472	Salted
5	डबा बंद मासे	0	Canning
6	खताकरिता	5,222	Reduction
7	इतर कामाकरिता	...	Miscellaneous purpose
	एकूण	6,62,912	Total

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.1

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र - चौ.कि.मीटर / Area - Sq. Km)

अनुक्रमांक Serial No	प्रकार	2015-16	2016-17	Type of Forest
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	राखीव	51,145	51,070	Reserved
2	संरक्षित	6,597	6,602	Protected
3	अवर्गीकृत	3,881	4,052	Unclassified
	एकूण	61,623	61,724	Total

टीप - वरील वनव्याप्त क्षेत्र राज्याच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आहे.

Note -The above forest area is under administrative control of the State.

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादने / MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCE

अनुक्रमांक Serial No	बाब	2016-17	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड-		Timber—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	39.17	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹ '०००)	10,73,326	(b) Value (₹ '000)
2	जळारु लाकूड-		Firewood—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	73.85	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹ '०००)	1,45,327	(b) Value (₹ '000)
3	गौण वनोत्पादन-		Minor forest Produces—
	मूल्य (₹ '०००)		Value (₹ '000)
	(अ) बांबू	99,918	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	794	(b) Grass and grazing
	(क) विडी पाने	5,47,320	(c) Bidi leaves
	(ड) इतर उत्पादन	46,995	(b) Other product

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खानकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण/

CLASSIFICATION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
2015

अनुक्रमांक Serial No	कामगारांच्या दैनिक सरासरी गट Class of average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily number of workers
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10/ पेक्षा कमी	10,013	51,965
2	10 to 19	8,212	1,13,413
3	20 to 49	10,069	2,98,955
4	50 to 99	3,880	2,46,622
5	100 to 499	3,551	7,13,877
6	500 to 999	373	2,52,840
7	1,000 to 4,999	183	3,10,257
8	5,000 and above / व त्याहून अधिक	8	71,049
एकूण / Total		36,289	20,58,978

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.2

उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या /
NO OF FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT THERE IN ACCORDING
TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 2016

अनु क्रमांक Serial No	कारखान्यांचे प्रमुख गट	चालू कारखान्यांची संख्या No. of working factories	त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily No. of workers	Major Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि, शिकार व संबंधित सेवा कार्ये	748	25,429	Agriculture, hunting and related service activities
2	कोळसा व दगडी कोळसा यांचे खाणकाम			Mining of coal and lignite
3	क्रुड पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायूचे निष्कर्षण			Extraction of crude petroleum and natural gas
4	कच्चा धातूचे खाणकाम	1	76	Mining of metal ores
5	इतर खाणकाम व दगड खाणकाम	16	695	Other mining and quarrying
6	खाणकाम सहाय्य सेवा	2	16	Mining support activities
7	खाद्य उत्पादनांची निर्मिती	2,959	215,301	Manufacturing of food products
8	पेय उत्पादने	567	22,608	Products of beverages
9	तंबाखू उत्पादने	53	4,826	Tobacco products
10	वस्त्रोद्योग	5,162	157,575	Textiles
11	वस्त्रप्रावरणे	864	50,803	Wearing apparels
12	कातडी कमावणे व चामड्याची उत्पादने	122	5,546	Tanning & dressing of leather
13	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	3,012	22,511	Wood and wood products
14	कागद व कागदाची उत्पादने	811	33,226	Paper and paper products
15	मुद्रण, ध्वनी व चित्रमुद्रणाचे उत्पादने	1,030	43,304	Printing & reproduction of recorded media
16	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम उत्पादने	204	14,527	Coke, refined petroleum products
17	रसायने व रासायनिक उत्पादने	2,516	116,544	Chemicals & chemical products
18	औषध, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	846	84,430	Pharmaceuticals, medicinal chemical & botanical products
19	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	1,969	106,087	Rubber and plastic products
20	इतर अधातू खनिज उत्पादने	918	48,454	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
21	मूलभूत धातू उत्पादने	1,414	135,854	Basic metals products
22	धातूच्या तयार वस्तूंची उत्पादने	5,272	258,924	Fabricated metal products
23	संगणक, विद्युत व चष्म्याची उत्पादने	456	37,980	Computer, electronic & optical products
24	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	1,023	86,535	Electrical equipments products
25	इतरत्र वर्गीकृत नसलेली यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादने	1,422	126,966	Products of machinery and equipments without n.e.c.
26	मोटर वाहने, ट्रेलर्स निम-ट्रेलर्स यांची उत्पादने	718	153,043	Products of motor vehicles, trailers and semi-trailers
27	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	200	44,200	Other transport equipments products
28	फर्निचर उत्पादने	191	6,168	Furniture products
29	इतर वस्तूनिर्माण	795	57,973	Other manufacturing
30	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री उभारणी	224	22,359	Repair & installation of machinery and equipment
31	वीज, वायू वाफ आणि वातानुकूलित सेवा पुरवठा	162	36,374	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
32	पाण्याचे संचयन, प्रक्रिया व पुरवठा	135	3,415	Water collection, treatment & supply
33	मलनिःसारण	51	1,610	Sewerage
34	टाकाऊ वस्तूंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट	29	830	Waste collection, treatment & disposal activities
35	निरुपयोगी वस्तूंचे पुर्नमाध्यमीकरण व्यवस्था करणे	4	136	Remediation activities & waste management
36	इमारत बांधकाम	3	198	Construction of buildings
37	अभियांत्रिकी	22	1,147	Civil engineering
38	रचनात्मक स्वरूपाची बांधकामे	13	671	Specialized construction activities
39	मोटर व मोटारसायकल यांची दुरुस्ती आणि घाऊक व किरकोळ व्यापार	1,252	80,905	Wholesale & retail trade and repair of motor & motorcycle
40	घाऊक व्यापार (मोटर व मोटारसायकल वगळून)	75	5,590	Wholesale (except motor & motorcycle)
41	किरकोळ व्यापार (मोटर व मोटारसायकल वगळून)	666	24,276	Retail trade(except motor & motorcycle)
42	पाइपलाईनद्वारे वाहतूक	2	42	Transport via pipeline
43	हवाई वाहतूक	7	536	Air transport
44	गोदाम व परिवहन सहायकारी कार्ये	178	9,860	Supporting & auxiliary transport activities
45	अन्न व शितपेय सेवा कार्ये	1	35	Food & beverages services activities
46	प्रकाशने	17	1,955	Publishing

तक्ता / TABLE 7.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
47	चलतचित्रे, व्हिडिओ, दूरदर्शन कार्यक्रमांची निर्मिति, ध्वनीमुद्रण व संगीत प्रकाशन संदर्भातील प्रक्रिया	16	739	Motion picture, video, T.V. programme production, sound recording & music publishing activities
48	दूरसंचार			Telecommunication
49	संगणक आज्ञावली सल्ला देणे व संबंधित कार्ये	2	495	Computer programming consultancy & related services
50	माहिती संदर्भातील सेवा कार्ये	1	60	Information service activities
51	इतर वित्तीय कार्ये			Other financial activities
52	स्थावर मालमत्ता संबंधित कार्ये			Real estate activities
53	वास्तूविशारद व अभियांत्रिकी तपासणी व विश्लेषण	15	683	Architecture & engineering activities, technical testing & analysis
54	विज्ञान संशोधन व विकास	20	1,158	Research and development
55	इतर व्यावसायिक वैज्ञानिक व तांत्रिक कार्ये	2	196	other professional scientific & technical activities
56	भाडे व करार तत्वावरील सेवा			Rental and leasing services
57	इमारतीमधील अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा	6	206	Services to build.& landscape activities
58	कार्यालयीन, प्रशासकीय सेवा व इतर सहाय्य सेवा	39	2,667	Office administrative services & other support services
59	सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण	1	20	Office administrative & defence
60	शिक्षण	4	100	Education
61	आरोग्य सेवा	2	8	Human health activities
62	सामाजिक कार्ये सेवा			Social work activities
63	कलात्मक, कला व मनोरंजन सेवा	1	17	Creative, arts & entertainment activities
64	संगणक, वैयक्तिक व गृहपयोगी वस्तुंची दुरुस्ती	22	1,777	Repair of computer, personal & household goods
65	इतर खाजगी सेवा कार्ये	24	1,276	Other personal service activities
66	अविभेदित वस्तू व सेवा उत्पादक कार्ये व कुटूंब सेवा	2	36	Undifferentiated goods & services producing activities of households
	एकूण	36,289	20,58,978	Total

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योगि आणि खानकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.3

जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या /
DISTRICTWISE WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS
2015

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	4,602	2,52,608	Brihan Mumbai
2	ठाणे	8,663	4,32,807	Thane
3	रायगड	1,348	1,10,947	Raigad
4	रत्नागिरी	375	21,054	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	141	3,174	Sindhudurg
	कोकण विभाग	15,129	8,20,590	Konkan Division
6	नाशिक	1,893	1,07,394	Nashik
7	धुळे	332	11,358	Dhule
8	नंदुरबार	86	3,206	Nandurbar
9	जळगाव	906	34,845	Jalgaon
10	अहमदनगर	1,001	45,295	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	4,218	2,02,098	Nashik Division
11	पुणे	4,813	4,96,628	Pune
12	सातारा	557	52,912	Satara
13	सांगली	806	37,470	Sangli
14	सोलापूर	3,536	52,755	Solapur
15	कोल्हापूर	1,759	87,407	Kolhapur
	पुणे विभाग	11,471	7,27,172	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	30,818	17,49,860	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 7.3- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
16	औरंगाबाद	1,101	92,773	Aurangabad
17	जालना	205	12,428	Jalna
18	परभणी	120	4,617	Parbhani
19	हिंगोली	44	1,912	Hingoli
20	बीड	133	5,389	Beed
21	नांदेड	209	8,146	Nanded
22	उस्मानाबाद	85	9,031	Osmanabad
23	लातूर	170	8,807	Latur
	औरंगाबाद /	2,067	1,43,103	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
24	बुलढाणा	335	8,592	Buldhana
25	अकोला	391	8,336	Akola
26	वाशिम	86	1,491	Washim
27	अमरावती	270	6,644	Amravati
28	यवतमाळ	253	8,209	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,335	33,272	Amravati Division
29	वर्धा	154	16,806	Wardha
30	नागपूर	1,510	83,252	Nagpur
31	भंडारा	133	5,720	Bhandara
32	गोंदिया	56	3,083	Gondiya
33	चंद्रपूर	178	22,346	Chandrapur
34	गडचिरोली	38	1,536	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,069	1,32,743	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	3404	1,66,015	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	36,289	20,58,978	Maharashtra State

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योगि आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.4

राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी /

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED IN THE STATE

2015-16

(₹ लाख / ₹ Lakh)

अनु. क्रमांक Serial No.	उद्योग गट (२००८)	उत्पादक भांडवल (स्थिर भांडवल + खेळते भांडवल) Productive Capital (Fixed Capital + Working Capital)	एकूण उत्पादन Total output	निव्वळ मूल्य वृद्धी Net Value added	Industry Group (2008)
(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कापूस पिंजणी, सफाई इत्यादि.	2,76,430	15,47,508	2,47,513	Cotton ginning, cleaning etc.
2	मीठ उत्पादन	3,175	1,288	571	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने	44,31,566	1,24,69,412	11,98,762	Food products
4	पेये	5,27,549	12,31,526	4,29,569	beverages
5	तंबाखू उत्पादने	2,08,519	4,85,446	2,98,524	Tobacco products
6	वस्त्रोद्योग	13,59,849	39,44,206	5,74,526	Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	5,61,888	14,60,581	2,92,609	Wearing apparels
8	कातडी कमावणे व चामड्यांची उत्पादने	32,519	89,163	22,812	Leather & related products
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने (फर्निचर वगळून) वाळलेले गवत व प्लेटींग सामग्री उत्पादन	68,359	1,39,853	14,105	Wood and wood products (except furniture) articles of straw & plating materials
10	कागद व कागदाची उत्पादने	9,96,233	15,82,025	2,57,753	Paper and Paper products
11	मुद्रण व ध्वनी चित्रमुद्रणाचे पुर्नउत्पादन	4,15,394	11,02,578	3,43,031	Printing & reproduction of recorded media
12	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम यांची उत्पादने, इत्यादि.	12,97,951	1,31,55,435	40,01,519	Coal, refined petroleum products, etc.
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	47,83,994	1,08,05,377	24,89,046	Chemicals and chemical products
14	औषधे, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	32,44,550	60,39,947	14,71,199	Pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products
15	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	32,11,400	40,63,170	7,02,001	Rubber and plastic products
16	इतर अधातू खनिज उत्पादने	1,13,30,498	19,09,625	4,11,849	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.4- contd.

(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	मूलभूत धातूची उत्पादने	57,21,182	1,15,40,042	7,56,111	Basic metals products
18	धातूच्या तयार वस्तू	29,76,850	52,79,291	9,89,805	Fabricated metal products
19	संगणक, विद्युत आणि ऑप्टिकल उत्पादने	17,46,401	21,30,399	3,92,946	Computer, electronic & optical products
20	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	20,25,250	50,15,705	10,96,943	Electrical equipment products
21	यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादन	40,17,049	86,48,452	21,70,174	Machinery and equipments products
22	मोटर वाहने, ट्रेलर्स व निम-ट्रेलर्सचे उत्पादन	35,85,106	1,21,54,773	17,69,835	Motor vehicles, trailers& semi-trailor products
23	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	8,27,322	35,94,389	7,20,978	Other transport equipments products
24	फर्निचर उत्पादने	61,087	2,16,911	35,965	Furniture products
25	इतर उत्पादने	13,26,549	43,68,800	4,76,833	Other products
26	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री बसविणे	2,54,854	3,49,534	1,37,318	Repairs & installation of machinery & equipment
27	टाकाऊ वस्तुंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट, पुनर्वापर	32,060	1,23,574	5,465	Waste collection, treatment and disposal activities, materials recovery
28	प्रकाशने	35,334	61,196	30,175	Publishing activities
29	इतर	24,91,930	32,91,446	3,87,920	Others
	एकूण	57,850,848	1,16,801,652	21,725,857	Total

आधार- केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय, कोलकाता

Source - Central Statistics Office, Kolkata (Final Result)

7. उद्योगि आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.5

सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी /
 AVERAGE ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY
 2017

(per cent)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	सरासरी गैरहजेरी (टक्केवारी) Average percentage of absenteeism	Centre
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	18.00	Mumbai
2	सोलापूर	19.00	Solapur
3	नागपूर	..	Nagpur
4	जळगाव	..	Jalgaon
5	नांदेड	..	Nanded
6	औरंगाबाद	..	Aurangabad
7	इतर केंद्रे	39.00	Other centres
	एकूण केंद्रे	24	All centres

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source -Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

7. उद्योगि आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.6

औद्योगिक विवाद / INDUSTRIAL DISPUTES

2016-17

अनुक्रमांक Serial No (1)	वात्र (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	वस्त्रोद्योग-		Textiles—
	(अ) तंटयांची संख्या	1	(a) Number of disputes
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	850	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	1,82,680	(c) Number of person days lost
2	यंत्रोत्पादक कारखाने-		Engineering—
	(अ) तंटयांची संख्या	4	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	1,509	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	3,58,518	(c) Number of person days lost
3	संकीर्ण व रसायन-		Miscellaneous and Chemical—
	(अ) तंटयांची संख्या	1	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	95	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	12,62,069	(c) Number of person days lost
4	एकूण		Total—
	(अ) तंटयांची संख्या	0	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	0	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	18,03,267	(c) Number of person days lost

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

7. उद्योगि आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.7

चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग) / INFORMATION OF WORKING COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

अनुक्रमांक Serial No	विभाग	माहे अखेर At the end of the month								Region
		गिरण्यांची संख्या Number of mills		पटावरील कामगारांची संख्या Number of employees on roll		स्थापित चाल्या ('०००) Spindles installed (000)		स्थापित माग ('०००) Looms Installed (000)		
		मार्च	मार्च	मार्च	मार्च	मार्च	मार्च	मार्च	मार्च	
		March 2016	March 2017	March 2016	March 2017	March 2016	March 2017	March 2016	March 2017	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	महाराष्ट्र	156	156	64,802	65,016	3,579	3,611	3	3	Maharashtra
	(अ) मुंबई शहर	8	8	5,029	5,029	247	247	0	0	(a) Mumbai City
	(ब) उर्वरित महाराष्ट्र	148	148	59,773	59,987	3,332	3,364	3	3	(b) Rest of Maharashtra

आधार - वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार

Source - Textile Commissioner, Government of India

7. उद्योगि आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.8

खनिज उत्पादन / MINERAL PRODUCTION

2016-17*

अनुक्रमांक Serial No	खनिज पदार्थ	उत्पादन (१००० टनांत) Production (in '000 tonnes)	मुल्य (₹ लाख) Value (₹ lakh)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट	0.001	0.042	Chromite
2	कोळसा	40,559	7,49,451	Coal
3	कच्चे लोखंड	1,198	7,177	Iron Ore
4	चुनखडी	11,998	44,993	Lime stone
5	कच्चे मँगनीज	417	46,988	Manganese Ore
6	केओलिन (नैसर्गिक)	NA	NA	Kaolin (Natural)
7	बॉक्साईट	1,893	22,984	Bauxite
8	मीठ §	154	--	Salt *
9	डोलोमाईट	NA	NA	Dolomite
10	सिलिका सँड	NA	NA	Silica sand
11	फ्लोराईट (ग्रेडेड)	1	--	Flourite (Graded)
12	लॅटेराईट	NA	NA	Laterite
13	कायनाईट	3	93	Kyanite
14	इतर	610	649	Other

* अस्थायी / Provisional

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

टीप- (१) कोरंडम, क्ले, पायरोफायलाईट, स्फटिक, वाळू (इतर), सिलीमानाईट आणि शेल हे इतर खनिजांमध्ये अंतर्भूत आहेत /
Others include minerals like Corandum, Clay, Pyrophyllite, Quartz, Sand (others), Sillimanite and Shale.

(२) § सहायक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्यानुसार /As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai

आधार - भारतीय खण केंद्र, नागपूर

Source - Indian Bureau of Mines, Nagpur

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर /

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY

2016-17

अनुक्रमांक Serial No	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	स्थापित क्षमता (मेगावॉट)		Installed Capacity (Mega Watt)
	(१) औष्णिक	21,496	Thermal
	(२) जलजन्य	3,066	Hydro
	(३) नैसर्गिक वायुजन्य	3,072	Natural Gas
	(४) बंदिस्त विद्युत	--	Captive Power
	(५) नवीकरणीय उर्जा	7,532	Renewable Energy
	एकूण	35,166	Total
2	निर्मिती (दशलक्ष युनिट्स)		Generation (Million Units)
	(१) औष्णिक	89,084	Thermal
	(२) जलजन्य	5,978	Hydro
	(३) नैसर्गिक व वायुजन्य	9,481	Natural Gas
	(४) बंदिस्त विद्युत	--	Captive Power
	(५) नवीकरणीय उर्जा	10,502	Renewable Energy
	एकूण	1,15,045	Total
3	वापर (दशलक्ष युनिट्स)		Consumption (Million Units)
	(१) घरगुती	26,874	Domestic
	(२) वाणिज्यिक	12,872	Commercial
	(३) औद्योगिक	33,833	Industrial
	(४) सार्वजनिक दिवाबत्ती	2,010	Public lighting
	(५) रेल्वे	113	Railway
	(६) कृषि	28,272	Agriculture
	(७) सार्वजनिक पाणी पुरवठा	2,494	Public water works
	(८) संकीर्ण	1,987	Miscellaneous
	एकूण	1,08,455	Total

आधार - (१) महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

(४) बेस्ट

(२) महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी मर्यादित, मुंबई

(५) टाटा पॉवर

(३) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण

(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर

Source - (1) Maharashtra State Electricity Distribution Company Ltd, Mumbai

(2) Maharashtra State Electricity Generation Company Ltd, Mumbai

(3) Central Electricity Authority

(4) BEST

(5) TATA Power

(6) Reliance Infrastructure

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.2

विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या / NO. OF TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED

(३१ मार्च, २०१६ रोजी / As on 31st March 2016)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	--	Brihan Mumbai
2	ठाणे	1,796	Thane
3	पालघर		Palghar
4	रायगड	1,927	Raigad
5	रत्नागिरी	1,563	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	758	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,044	Konkan Division
7	नाशिक	1,958	Nashik
8	धुळे	687	Dhule
9	नंदुरबार	920	Nandurbar
10	जळगाव	1,522	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,607	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	6,694	Nashik Division
12	पुणे	1,915	Pune
13	सातारा	1,770	Satara
14	सांगली	735	Sangli
15	सोलापूर	1,161	Solapur
16	कोल्हापूर	1,232	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,813	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	19,551	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 8.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
17	औरंगाबाद	1,352	Aurangabad
18	जालना	971	Jalna
19	परभणी	846	Parbhani
20	हिंगोली	686	Hingoli
21	बीड	1,368	Beed
22	नांदेड	1,437	Nanded
23	उस्मानाबाद	733	Osmanabad
24	लातूर	939	Latur
	औरंगाबाद /	8,332	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग		Marathwada Division
25	बुलढाणा	1,305	Buldhana
26	अकोला	875	Akola
27	वाशिम	708	Washim
28	अमरावती	1,996	Amravati
29	यवतमाळ	1,879	Yavatmal
	अमरावती विभाग	6,763	Amravati Division
30	वर्धा	1,038	Wardha
31	नागपूर	1,642	Nagpur
32	भंडारा	833	Bhandara
33	गोंदिया	900	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,674	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,617	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	7,704	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	14,467	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	42,350	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

९. संयुक्त भांडवली संस्था / JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता / TABLE 9.1

३१ मार्च, २०१२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था /

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31st MARCH, 2012

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व काम नफ्यासाठी न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and associations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वज निक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई	3,402	35,532	110	177	39,221	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	77	1,021	3	10	1,111	Mumbai Suburban
3	ठाणे	301	6,184	11	16	6,512	Thane
4	रायगड	45	677	1	0	723	Raigad
5	रत्नागिरी	10	62	0	0	72	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	40	0	0	40	Sindhudurg
	कोकण विभाग	3,835	43,516	125	204	47,680	Konkan Division
7	नाशिक	62	1,175	1	11	1,249	Nashik
8	धुळे	8	165	0	1	174	Dhule
9	नंदुरबार	3	34	0	0	37	Nandurbar
10	जळगाव	25	281	0	3	309	Jalgaon
11	अहमदनगर	21	339	0	0	360	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	119	1,994	1	15	2129	Nashik Division
12	पुणे	321	8,604	7	40	8,972	Pune
13	सातारा	9	287	0	1	297	Satara
14	सांगली	22	221	0	3	246	Sangli
15	सोलापूर	31	254	1	0	286	Solapur
16	कोल्हापूर	28	554	3	1	586	Kolhapur
	पुणे विभाग	411	9,920	11	45	10,387	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	4,365	55,430	137	264	60,196	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 9.1 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
17	औरंगाबाद	40	709	1	4	754	Aurangabad
18	जालना	3	107	0	0	110	Jalna
19	परभणी	5	41	0	0	46	Parbhani
20	हिंगोली	1	11	0	0	12	Hingoli
21	बीड	8	53	0	1	62	Beed
22	नांदेड	6	168	0	0	174	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	40	0	0	47	Osmanabad
24	लातूर	11	181	0	0	192	Latur
	औरंगाबाद /	81	1,310	1	5	1,397	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग						Marathwada Division
25	बुलढाणा	1	51	0	0	52	Buldhana
26	अकोला	5	99	0	1	105	Akola
27	वाशिम	0	23	0	0	23	Washim
28	अमरावती	1	170	1	1	173	Amravati
29	यवतमाळ	3	76	0	0	79	Yavatmal
	अमरावती विभाग	10	419	1	2	432	Amravati Division
30	वर्धा	5	43	0	0	48	Wardha
31	नागपूर	145	2,541	8	2	2,696	Nagpur
32	भंडारा	1	34	0	0	35	Bhandara
33	गोंदिया	1	30	0	0	31	Gondiya
34	चंद्रपूर	6	115	0	0	121	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	11	0	0	11	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	158	2,774	8	2	2,942	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	168	3,193	9	4	3,374	Vidarbha Division
	इतर #	6,001	83,486	346	375	90,208	Other #
	महाराष्ट्र राज्य	10,615	1,43,419	492	648	1,55,175	Maharashtra State

जिल्ह्यांत वर्गीकृत केलेले नाहीत / District-wise not classified

आधार- कॉर्पोरेट कार्य, मंत्रालय, भारत सरकार

Source - Ministry of Corporate Affairs, Government of India

10. बँक / BANKS

तक्ता / TABLE 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या /
 DISTRICTWISE NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF
 BANKING OFFICES

(३१ मार्च, २०१७ रोजी /As on 31st March 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई	1	1,194	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	1	1,535	Mumbai Suburban
3	ठाणे	61	1,049	Thane
4	पालघर	63	302	Palghar
5	रायगड	155	433	Raigad
6	रत्नागिरी	119	240	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	72	157	Sindhudurg
	कोकण विभाग	472	4,910	Konkan Division
8	नाशिक	187	605	Nashik
9	धुळे	57	119	Dhule
10	नंदुरबार	42	76	Nandurbar
11	जळगाव	132	318	Jalgaon
12	अहमदनगर	192	404	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	610	1,522	Nashik Division
13	पुणे	258	1,583	Pune
14	सातारा	147	308	Satara
15	सांगली	129	288	Sangli
16	सोलापूर	153	354	Solapur
17	कोल्हापूर	180	452	Kolhapur
	पुणे विभाग	867	2,985	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,949	9,417	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 10.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
18	औरंगाबाद	88	334	Aurangabad
19	जालना	45	118	Jalna
20	परभणी	45	111	Parbhani
21	हिंगोली	32	72	Hingoli
22	बीड	78	151	Beed
23	नांदेड	84	206	Nanded
24	उस्मानाबाद	56	112	Osmanabad
25	लातूर	74	169	Latur
	औरंगाबाद /	502	1,273	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
26	बुलढाणा	90	185	Buldhana
27	अकोला	59	158	Akola
28	वाशिम	34	75	Washim
29	अमरावती	102	255	Amravati
30	यवतमाळ	84	176	Yavatmal
	अमरावती विभाग	369	849	Amravati Division
31	वर्धा	66	145	Wardha
32	नागपूर	134	725	Nagpur
33	भंडारा	53	116	Bhandara
34	गोंदिया	52	99	Gondiya
35	चंद्रपूर	94	203	Chandrapur
36	गडचिरोली	34	65	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	433	1,353	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	802	2,202	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,253	12,892	Maharashtra State

आधार- भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source - Reserve Bank of India

11. सहकार / CO-OPERATIONS

तक्ता / TABLE 11.1

राज्यातील सहकारी संस्थांचा तपशील / DETAILS OF CO-OPERATIVE SOCIETIES IN THE STATE
2016-17*

अनु. क्रमांक Serial No	सहकारी संस्थेचा प्रकार	सहकारी संस्थांची संख्या No. of co-op Societies	सभासदांची संख्या (हजार) No. of Members ('000)	खेळते भांडवल (₹ कोटी) Working Capital (₹crore)	स्थूल कर्ज (₹ कोटी) Gross loan (₹ crore)	येणे कर्ज (₹ कोटी) Outstanding loan (₹ crore)	उलाढाल तयार मालाच्या विक्रीचे मूल्य (₹ कोटी) Turnover Value of produced goods sold (₹ crore)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि आणि बिगर कृषि पतसंस्था	34	211	1,32,803	59,533	66,423	NA	Appex & central Agricultural & non- Agricultural credit societies
2	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	21,089	16,814	18,701	15,461	13,824	826	Primary Agricultural credit societies
3	बिगर- कृषि पतसंस्था	20,465	22,551	1,58,339	62,668	61,764	..	Non- agricultural credit societies
4	पणन संस्था	1,207	1,287	1,188	4	22	3,094	Marketing societies
5	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	25,344	5,374	44,221	2,128	2,997	21,142	Agro- Processing enterprises
6	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	1,27,162	6,265	8,626	250	712	3,778	Social services & other co-op. societies
	एकूण	1,95,301	52,502	3,63,878	1,40,044	1,45,742	28,840	Total

* अस्थायी / Provisional N.A. – लागू नाही / Not Applicable

आधार- सहकार आयुक्त आणि निबंधक यांचे कार्यालय, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner for Co-operation and Registrar of co-operative Societies, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.1

रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी /

ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF ROAD AND SURFACE *

2014-15

(किमी / km)

अ क्र. Sr. No.	रस्त्याचा प्रकार	३१ मार्च रोजी / As on 31 st March	पृष्ठांकित / Surfaced			अपृष्ठांकित Unsurfaced	एकूण Total (6+7)	Type of road
			सिमेंट कॉंक्रीट / डांबरी Cement Concrete/Black topped	खडीचे Water Bound Me- cadam	एकूण Total (4+5)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2014	5,858	0	5,858	0	5,858	National highways
		2015	4,783	18	4,783	43	4,844	
2	प्रमुख राज्य महामार्ग	2014	6,186	0	6,186	151	6,337	Major State highways
		2015	6,031	0	6,031	132	6,163	
3	राज्य महामार्ग	2014	33,052	369	33,421	542	33,963	State highways
		2015	32,828	390	33,218	641	33,859	
4	प्रमुख जिल्हा रस्ते	2014	44,642	3,527	48,169	2,063	50,232	Major district roads
		2015	44,821	3,678	48,500	2,085	50,585	
5	इतर जिल्हा रस्ते	2014	35,961	11,027	46,988	5,773	52,761	Other district roads
		2015	38,951	10,923	49,875	8,241	58,116	
6	ग्राम रस्ते	2014	48,718	44,111	92,830	21,727	1,14,557	Village roads
		2015	54,953	47,915	1,02,868	43,011	1,45,879	
	एकूण	2014	1,74,417	59,035	2,33,452	30,256	2,63,708	Total
		2015	1,82,289	62,925	2,45,214	54,153	2,99,446	

टिप : * सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन व जिल्हा परिषदेच्या देखभालीखालील आलेले रस्ते

Note : * Roads maintained by PWD, GoM and ZP

आधार - सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Public Work Department, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.2

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी /

OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION
2016-17

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	३१ मार्च, २०१७ रोजी मार्गाची संख्या No. of routes as on 31 st March, 2017	एकूण मार्गाची लांबी (कि.मी) Total routes distance (in km.) as on 31 st March, 2017	मार्गावर वाहतूक करण्याऱ्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या Average No. of vehicles on road per day	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या Average No. of vehicles held during the year	प्रवाशांची दैनिक सरासरी संख्या (लाखात) Average No. of passengers travelled daily (In lakhs)	Division
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	औरंगाबाद	2,717	2,61,090	3,047	3,399	10.82	Aurangabad
2	मुंबई	3,782	2,56,343	2,932	3,416	12.4	Mumbai
3	नागपूर	1,677	1,51,084	1,718	1,913	7.03	Nagpur
4	पुणे	4,727	3,21,365	4,145	4,415	16.59	Pune
5	नाशिक	4,030	2,39,898	3,321	3,601	13.76	Nashik
6	अमरावती	1,832	1,48,305	1,671	1,966	6.34	Amravati
	एकूण	18,765	13,78,085	16,834	18,710	66.94	Total

आधार- महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई

Source - Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.3

वापरात असलेली मोटार वाहने / MOTOR VEHICLES IN OPERATION

(३१ मार्च, २०१७ रोजी / As on 31st March, 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	वाहन प्रकार	वाहनांची संख्या Number of Motor Vehicles	Class of Vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	2,21,32,190	Two wheelers Auto Vehicles
2	मोटारी, जीप, वाघीणी	42,69,984	Motor cars, Jeeps, Station Wagons
3	टॅक्सी कॅब्ज	3,06,984	Taxi cab
4	स्वयंचलित रिक्शा	7,40,609	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरेजेस	36,673	Stage carriages
6	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरेजेस	54,195	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी	15,16,864	Trucks and Lorries including Delivery van
8	रुग्णवाहिका	14,533	Ambulances
9	शालेय बस	24,167	School bus
10	खाजगी सेवा वाहन	11,721	Private service vehicle
11	जोड वाहन (ट्रेलर)	3,97,077	Trailer
12	ट्रॅक्टर	6,55,756	Tractor
13	इतर	56,358	Others
	एकूण	3,02,17,111	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.4

राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने / TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN THE STATE

(३१ मार्च, २०१७ / As on 31st March, 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of vehicles in operation			Region
		बिगर-परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	8,58,456	92,948	9,51,404	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	8,66,264	98,648	9,64,912	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	5,85,940	96,131	6,82,071	Mumbai (East)
4	बोरिवली	4,20,728	33,786	4,54,514	Borivali
5	ठाणे	28,85,113	5,88,384	34,73,497	Thane
6	पनवेल	10,03,491	1,95,693	11,99,184	Panvel
7	नाशिक	29,72,950	2,00,663	31,73,613	Nashik
8	धुळे	12,81,599	1,18,456	14,00,055	Dhule
9	पुणे	58,77,760	4,20,097	62,97,857	Pune
10	कोल्हापूर	27,40,731	1,79,276	29,20,007	Kolhapur
11	औरंगाबाद	15,80,818	1,68,151	17,48,969	Aurangabad
12	लातूर	6,70,670	76,680	7,47,350	Latur
13	नांदेड	8,01,337	1,02,932	9,04,269	Nanded
14	अमरावती	18,63,256	1,52,434	20,15,690	Amravati
15	नागपूर (शहर)	16,74,590	97,220	17,71,810	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	14,27,662	84,247	15,11,909	Nagpur (Rural)
	एकूण	2,75,11,365	27,05,746	3,02,17,111	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source -Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.5

वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने /
PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES(३१ मार्च, २०१७ /As on 31st March, 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने / Driving Licenses			Region
		व्यावसायिक Professional	बिगर व्यावसायिक Non- Professional	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	13,42,955	18,54,808	31,97,763	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	12,12,749	21,25,211	33,37,960	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	6,81,987	9,51,563	16,33,550	Mumbai (East)
4	बोरिवली	42,995	66,322	1,09,317	Borivali
	बृहन्मुंबई (उप बेरीज १ ते ४)	32,80,686	49,97,904	82,78,590	Mumbai (Sub-total 1 to 4)
5	ठाणे	9,54,506	17,09,710	26,64,216	Thane
6	पनवेल	4,94,821	8,43,436	13,38,257	Panvel
7	नाशिक	4,31,528	16,54,701	20,86,229	Nashik
8	धुळे	1,87,214	6,10,305	7,97,519	Dhule
9	पुणे	41,47,744	40,71,517	82,19,261	Pune
10	कोल्हापूर	4,44,475	19,72,259	24,16,734	Kolhapur
11	औरंगाबाद	6,46,652	7,80,161	14,26,813	Aurangabad
12	लातूर	1,33,871	3,84,030	5,17,901	Latur
13	नांदेड	2,24,907	2,97,955	5,22,862	Nanded
14	अमरावती	4,88,667	14,72,157	19,60,824	Amravati
15	नागपूर (शहर)	3,14,821	12,08,987	15,23,808	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	2,61,055	9,44,590	12,05,645	Nagpur (Rural)
	एकूण	1,20,10,947	2,09,47,712	3,29,58,659	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source -Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.6

राज्यातील लोहमार्गाची लांबी / RAILWAY ROUTE LENGTH IN THE STATE

(किमी / km)

वर्ष / Year	ब्रॉड गेज / Broad gauge	मीटर गेज / Metre gauge	नॅरो गेज / Narrow gauge	एकूण / Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1998-99	4,141	500	806	5,447
1999-2000	4,141	501	754	5,396
2000-01	4,205	500	754	5,459
2001-02	4,254	451	754	5,459
2001-03	4,271	445	734	5,450
2003-04	4,299	445	753	5,497
2004-05	4,345	429	753	5,527
2005-06	4,366	429	733	5,528
2006-07	4,474	312	733	5,519
2007-08	4,707	232	596	5,535
2008-09	4,899	106	596	5,601
2009-10	4,899	106	596	5,601
2010-11	5,037	106	459	5,602
2011-12	5,037	106	459	5,602
2012-13	5,160	106	459	5,725
2013-14	5,160	106	459	5,725
2014-15	5,160	106	459	5,725
2015-16	5,181	106	459	5,746
2016-17	5,219	106	459	5,784

आधार- रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड), नवी दिल्ली

Source - Ministry of Railway (Railway Board), New Delhi

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.7

डाक कार्यालये व तार कार्यालयांची संख्या / NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES

वर्ष / Year (1)	डाक कार्यालये / Post Offices (2)	तार कार्यालये / Telegraph Offices (3)
1990-91	11,910	2,531
1995-96	12,282	2,218
2000-01	12,223	1,757
2001-02	11,789	1,710
2004-05	12,703	1,991
2005-06	12,625	2,229
2006-07	12,599	2,048
2007-08	12,595	2,048
2008-09	12,595	1,920
2009-10	12,595	NIL
2010-11	12,602	NIL
2011-12	12,600	NIL
2012-13	12,595	NIL
2013-14	12,598	NIL
2014-15	12,601	NIL
2015-16	12,601	NIL
2016-17	12,599	NIL

आधार- पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार

Source - Postmaster General, Government of India

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.1

मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन /

NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT

2016-17

अनु- क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of Ships	जहाजांचे वजन ('००० टन) Vessel Tonnage (000 tonne)		Class of vessels
			एकूण Gross	निव्वळ Net	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकांव्यतिरिक्त)				Steamship (other than oil tankers)
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी-				(A) Foreign
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	871	24,585	12,501	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	23	44	21	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी-				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	24	549	216	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	235	366	139	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(३) रिग पुरवठा करणारे	2,929	9,466	3,806	(3) Rig supplier
	(४) प्रवासी जहाजे	51	2,791	1,533	(4) Passenger ships
2	तेलवाहक जहाजे	1,092	29,335	15,222	Oil Tankers
3	कोळसा नेणारी	0	0	0	Colliers
	एकूण	5,225	67,136	33,438	Total

टीप - ३,५०० G.R.T.=३,५५६ मेट्रिक टन

Note - 3500 G.R.T.= 3556 gross registered metric tonner

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक /

CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND PORTS IN MUMBAI PORT

('००० टन / '000 tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2015-16	2016-17	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	आयात	41,294	42,725	Import
2	निर्यात	19,816	20,323	Export
	एकूण	61,110	63,048	Total

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.3

निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक /

CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS

2016-17

(मे.टन /M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहाणू	57,475.00	0.00	57,475.00	Dahanu
2	ठाणे				Thane
3	ट्रॉम्बे	0.00	2,669.00	2,669.00	Trombay
4	बेलापूर (उळवा)	15,31,499.60	1,35,608.58	16,67,108.18	Belapur (Ulwa)
5	मोरा	0.00	0.00	0.00	Mora
6	धरमतर	1,42,07,812.10	73,526.83	1,42,81,338.93	Dharamtar
7	रेवदंडा	13,23,491.78	70,836.52	13,94,328.30	Revadanda
8	राजपुरी	0.00	0.00	0.00	Rajpuri
9	दिघी	7,89,784.71	2,36,587.96	10,26,372.67	Dighi
10	हर्णे	0.00	0.00	0.00	Harnai
11	केळशी				Kelashi
12	दाभोळ	20,58,819.85	0.00	20,58,819.85	Dabhol
13	जयगड	82,56,769.00	42,13,930.00	1,24,70,699.00	Jaigad
14	रत्नागिरी	7,25,743.35	0.00	7,25,743.35	Ratnagiri
15	जैतापूर	0.00	0.00	0.00	Jaitapur
16	विजयदुर्ग	0.00	32,101.00	32,101.00	Vijaydurg
17	देवगड	0.00	0.00	0.00	Devgad
18	रेडी	0.00	8,87,552.00	8,87,552.00	Redi
19	सातपाटी	705.00	0.00	705.00	Satpati
20	बाणकोट	54,300.00	1,53,348.00	2,07,648.70	Bankot
21	इतर बंदरे	2,773.43	78,456.00	81,229.43	Other Ports
	एकूण	2,90,09,173.83	58,84,616.59	3,48,93,790.42	Total

आधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.4

लहान बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक / PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS
2016-17

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	बिगर यांत्रिकी जहाजाने / By-non mechanised vessels	यांत्रिकी जहाजाने / By- mechanised vessels	एकूण / Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मनोरी-मार्वे	0	42,94,791	42,94,791	Manori-Marve
2	वसोवा	0	62,48,007	62,48,007	Versova
3	न्यू फेरी	--	--	--	New Ferry
4	नवापूर	0	41,377	41,377	Navapur
5	सातपाटी	0	66,282	66,282	Satpati
6	अर्नाळा	0	14,971	14,971	Arnala
7	वसई	1,35,800	3,695	1,39,495	Vasai
8	कल्याण	0	8,631	8,631	Kalyan
9	मोरा	0	6,27,225	6,27,225	Mora
10	करंजा	0	3,51,950	3,51,950	Karanja
11	रेवस	0	1,41,597	1,41,597	Rewas
12	मांडवा	--	--	--	Mandwa
13	एलिफंटा	--	--	--	Elephanta
14	अलिबाग	0	0	0	Alibag
15	रेवदंडा	--	--	--	Revdada
16	मुरुड	--	--	--	Murud
17	राजपुरी	2,20,078	61,224	2,81,302	Rajpuri
18	दिघी	0	2,46,507	2,46,507	Dighi
19	रत्नागिरी	13,000	0	13,000	Ratnagiri
20	जयगड	36,720	1,63,688	2,00,408	Jaigad
21	दाभोळ	60,106	2,85,270	3,45,376	Dabhol
22	केळशी	--	--	--	Kelashi
23	बाणकोट	0	2,17,080	2,17,080	Bankot
24	वरोडा	--	--	--	Varoda
25	जैतापूर	1,305	0	1,305	Jaitapur
26	विजयदुर्ग	2,230	0	2,230	Vijaydurg
27	मालवण	3,73,707	0	3,73,707	Malvan
28	इतर	1,20,956	45,46,072	46,67,028	Other
	एकूण	9,63,902	1,73,18,367	1,82,82,269	Total

अधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

14. देशांतर्गत व्यापार / INLAND TRADE

तक्ता / TABLE 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार / INLAND TRADE OF MAHARASHTRA
2016-17

(क्विंटल / Qunital)

अनुक्रमांक Sr. No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कोळसा आणि कोक	34,89,83,983	5,30,25,296	Coal and coke
2	कच्चे मॅंगनिज	4,21,060	27,87,516	Manganese ore
3	कच्चे लोखंड	33,99,336	..	Iron ore
4	इतर कच्चे धातू	8,38,880	..	Other ore
5	चुनखडी, डोलोमाईट आणि जिप्सम	33,41,644	3,16,466	Limestone, Dolomite & Gypsum
6	संगमरवर व दगड	..	48,291	Marble & stones
7	लोखंड व पोलाद	4,56,84,179	65,99,797	Iron and steel
8	इतर खनिजे	1,41,417	..	Other Minerals
9	मीठ	22,16,604	..	Salt
10	तांदुळ	2,27,11,745	5,03,420	Rice (not in husk)
11	गहू	2,84,71,544	25,590	Wheat
12	ज्वारी आणि बाजरी	..	11,022	Jowar and Bajri
13	कडधान्ये (हरभरा सोडून)	..	1,96,760	Pulses (Other than Gram products)
14	इतर प्रकारची धान्ये	9,93,844	15,84,573	Other sorts of grain
15	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	..	14,050	Gram and gram products
16	मका व एकदल धान्ये	3,67,800	41,59,340	Maize and Millets
17	तेलबिया (कापूस सोडून)	..	2,10,060	Oil seeds (other than cotton)
18	इतर रसायने	..	..	Other Chemicals
19	इतर खाद्य तेल	27,403	..	Other edible oils
20	साखर	97,020	1,03,96,061	Sugar
21	गूळ	..	..	Gur
22	मळी	..	..	Molasses
23	सिमेंट	10,54,67,096	2,97,57,440	Cement
24	केरोसिन	19,19,959	2,59,962	Kerosene
25	पेंड	4,91,104	39,63,333	Oil cakes
26	मसाले	24,520	35,096	Spices
27	एरंडेल तेल	..	..	Castor Oil
28	रंग आणि वॅनिश	..	27,133	Paints & Varnishes
29	सिमेंट उत्पादने	5,03,330	11,22,279	Cement manufactures
30	दुग्ध उत्पादने	..	1,920	Dairy Products
31	गहू उत्पादने	..	34,096	Wheat Products

तक्ता / TABLE 14.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
32	कातडी	..	..	Hides & Skins
33	इतर वैरण व तूस	..	9,68,050	Other fodder and Husk
34	खनिज तेल आणि उत्पादने (केरोसिन सोडून)	3,17,68,792	2,89,40,024	Mineral oil & products (Excl. Kerosene)
35	विटा व कौले	..	..	Bricks and tiles
36	कागद	..	..	Paper
37	मोहरी तेल	..	..	Mustard Oil
38	विद्युत सामग्री	17,92,209	46,679	Electrical Goods
39	यंत्र व यंत्र सामग्री	9,180		Machinery & Machine tools
40	धातू व धातूच्या वस्तू	..	1,45,901	Metal & Metal products
41	खते व रासायनिक खते	3,75,24,164	1,58,92,123	Fertilizer & Chemical Manure
42	वाहतूक साधनसामग्री	3,50,026	3,03,222	Transport Equipment
43	बांबू	1,75,920	..	Bamboo
44	इतर वन उत्पादने	56,250	..	Other Forest Products
45	गासडी बांधणे	..	1,44,480	Raw cotton pressed
46	कापड उत्पादन	..	2,65,780	Cotton manufactured
47	कॉस्टीक पोटॅश व सोडा	6,280	..	Caustic Potash & Soda
48	फळे व भाजीपाला	..	1,16,87,640	Fruits and vegetable
49	साळीचा तांदूळ	..	..	Rice in the husk
50	लोकर व रेशमाच्या कापडाचे तागे	..	..	Woolen and silk piece goods
51	रबर व रबरी वस्तू	..	..	Rubber and Rubber Products
52	इतर वस्तू	8,98,05,671	4,82,17,468	Other Commodities

आधार- वाणिज्यिक माहिती व सांख्यिकी महासंचालनालय, भारत सरकार, कोलकाता

Source - Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Kolkata

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण /

INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION

2016-17

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of Education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	पूर्व - प्राथमिक	NA	NA	Pre-primary
II	प्राथमिक	1,04,971	1,59,85,712	Primary
III	माध्यमिक	25,737	66,14,654	Secondary
III(A)	कनिष्ठ महाविद्यालये	NA	NA	Junior Colleges
IV	शिक्षकांचे प्रशिक्षण-	NA	NA	Teacher's training
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रशिक्षण	NA	NA	Junior College of education
	(2) आंग्ल भारतीय	NA	NA	Anglo Indian
	(3) चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र	NA	NA	Drawing teacher's Certificate
	(4) हस्तकला शिक्षण प्रमाणपत्र	NA	NA	Handicrafts teacher's Certificate
	एकूण (IV)	NA	NA	Total (IV)
V	उच्च शिक्षण			Higher education
	(१) कला, विज्ञान, वाणिज्य व विधी	2,356	11,12,054	Art, Science, Commerce and Law
	(२) बी. एड. / एम. एड.	639	25,870	B.Ed./M.Ed.
	(३) व्यवसाय शिक्षण	2,745	1,19,777	Vocational education
	(४) अभियांत्रिकी (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	1,064	5,91,482	Engineering (Diploma Degree, PG)
	(५) स्थापत्यशास्त्र (पदवी, पदव्युत्तर)	91	1,572	Architecture (Degree, PG)
	(६) व्यवस्थापन शास्त्र (एमबीए/एमएमएस)	496	54,834	Management Science (MBA/ MMS)
	(७) हॉटेल व्यवस्थापन व खाद्यपेय तंत्रज्ञान (पदविका, पदव्युत्तर)	13	1,641	Hotel Management & Catering Technology (Diploma, Degree, PHD.)
	(८) औषधी द्रव्ये निर्माण शास्त्र (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	416	46,834	Pharmaceutical Science (Diploma, Degree, PG, Pharma D)
	(९) मास्टर इन कम्प्युटर ॲप्लिकेशन	175	12,129	Master in Computer Application
	(१०) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	846	1,26,598	Industrial Training Institute
	(११) ॲलोपॅथिक (पदविका, पदवी)	39	5,170	Allopathic (Diploma, Degree)
	(१२) आयुर्वेदिक	65	3,930	Ayurvedic
	(१३) दंतचिकित्सा	29	2,524	Dental
	(१४) होमिओपॅथिक	40	3,040	Homeopathic
	(१५) युनानी	6	340	Unani
	(१६) डी.एम.एल.टी.	24	301	D.M.L.T.
	(१७) फिजिओथेरपी (पदविका, पदवी)	26	943	Physiotherapy(Diploma, Degree)
	(१८) ॲक्व्युपेशनल थेरपी (पदविका, पदवी)	4	90	Occupational Therapy
	(१९) बी. एस्सी. परिचाऱ्या	79	3,130	B.Sc. Nursing
	(२०) पशू विज्ञान	1	30	Animal Husbandry
	(२१) पशू	17	799	Veterinary
	(२२) दुग्ध तंत्रज्ञान	3	90	Dairy Technology

तक्ता / TABLE 15.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	(२३) मत्स्य विज्ञान	5	161	Fishery science
	(२४) कृषि	107	10,529	Agriculture
	(२५) फलोत्पादन	25	878	Horticulture
	(२६) वने	4	85	Forestry
	(२७) कृषि अभियांत्रिकी	27	1,227	Agriculture Engineering
	(२८) अन्न तंत्रज्ञान	29	1,684	Food Technology
	(२९) गृह विज्ञान	3	54	Home science
	(३०) जैव तंत्रज्ञान	23	1,115	Bio-Technology
	(३१) कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन	16	735	Agriculture Business Management
	(३२) काढणी पश्चात तंत्रज्ञान	1	30	Post Harvest Management
	एकूण (V)	9,414	21,29,676	Total (V)
VI	व्यावसायिक व विशिष शिक्षण			Professional and Special Education
	अ पदवीपूर्व स्तर			a) Pre-Graduate Level
	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)	NA	NA	Homeopathy
	परिचर्या व प्रसविका	NA	NA	Nursing, Midwife
	वाणिज्य	NA	NA	Commerce
	ललितकला	NA	NA	Fine arts
	गृहशास्त्र पदविका	NA	NA	Home Science Degree
	ग्रंथालयशास्त्र	NA	NA	Library Science
	योगा	NA	NA	Yoga
	एकूण (अ)	NA	NA	Total (a)
	ब शालेय स्तर			b) School Level
	गृहशास्त्र (शालेय स्तर)	NA	NA	Home Science (School level)
	शेतकीशाळा	NA	NA	Agricultural Schools
	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण	NA	NA	Poultry training
	प्राच्यविद्या	NA	NA	Oriental
	कीर्तन	NA	NA	Kirtan
	एकूण (ब)	NA	NA	Total (b)

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे

२) उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे,

३) तंत्र शिक्षण संचालनालय

४) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई

५) महाराष्ट्र कृषि व संशोधन परिषद, पुणे

६) महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर

७) वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, मुंबई आणि महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, नाशिक

Source - 1) Directorate of Primary Education, Pune

2) Directorate of Higher Education, Pune

3) Directorate of Technical Education

4) Directorate of Vocational Education & Training, Mumbai

5) Maharashtra Agriculture Education & Research Council, Pune

6) Maharashtra Animal & Fishery Sciences University, Nagpur

7) Directorate of Medical Education & Research, Mumbai and Maharashtra University of Health Sciences, Nashik

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती /

DISTRICTWISE INFORMATION ON PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

2016-17

(शिक्षक व विद्यार्थी संख्या '००० / No of Pupils & Teachers in '000)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Secondary)			District (2)
		Institutions	Pupils	Teachers	Institutions	Pupils	Teachers	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	मुंबई शहर	2,302	7,82,084	21,897	178	27,965	1,186	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	23	6,51,915	17,583	1,661	6,30,272	18,602	Mumbai Suburban
3	ठाणे	3,317	12,04,388	31,451	1,459	4,28,061	12,544	Thane
4	पलघर	2,669	5,63,167	14,915	584	1,83,506	4,712	Palghar
5	रायगड	3,186	3,76,288	14,221	617	1,50,776	5,471	Raigad
6	रत्नागिरी	2,894	1,80,179	10,471	442	97,622	3,107	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1,519	82,752	5,451	247	48,657	1,787	Sindhudurg
	कोकण विभाग	15,910	38,40,773	1,15,989	5,188	15,66,859	47,409	Konkan Division
8	नाशिक	4,383	9,57,855	27,143	1,189	3,39,081	9,877	Nashik
9	धुळे	1,497	3,35,585	8,980	492	1,20,420	4,724	Dhule
10	नंदुरबार	1,634	2,65,314	7,962	406	85,196	2,904	Nandurbar
11	जळगाव	2,473	6,38,346	18,118	848	2,37,424	6,870	Jalgaon
12	अहमदनगर	4,196	6,51,009	22,183	1,135	2,86,981	8,808	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	14,183	28,48,109	84,386	4,070	10,69,102	33,183	Nashik Division
13	पुणे	5,417	13,83,463	42,120	1,781	5,35,768	19,272	Pune
14	सातारा	3,076	3,53,824	14,686	786	1,71,692	5,863	Satara
15	सांगली	2,234	3,56,717	22,279	718	1,66,831	8,664	Sangli
16	सोलापूर	3,757	6,26,703	13,103	1,050	2,53,129	5,162	Solapur
17	कोल्हापूर	2,679	4,76,653	17,493	1,001	2,31,028	7,696	Kolhapur
	पुणे विभाग	17,163	31,97,360	1,09,681	5,336	13,58,448	46,657	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	47,256	98,86,242	3,10,056	14,594	39,94,409	1,27,249	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 15.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
18	औरंगाबाद	3,184	6,80,912	21,539	1,006	2,66,575	8,046	Aurangabad
19	जालना	1,888	3,19,204	10,230	462	1,23,747	3,206	Jalna
20	परभणी	1,533	3,06,922	9,877	565	1,12,872	3,669	Parbhani
21	हिंगोली	1,039	1,82,107	6,119	257	67,679	2,011	Hingoli
22	बीड	2,941	4,31,356	16,738	742	1,79,243	6,249	Beed
23	नांदेड	2,930	5,17,584	17,589	785	1,84,468	6,354	Nanded
24	उस्मानाबाद	1,347	2,17,646	8,407	484	89,584	3,047	Osmanabad
25	लातूर	1,907	4,01,279	14,283	743	1,68,263	5,614	Latur
	औरंगाबाद /	16,769	30,57,010	1,04,782	5,044	11,92,431	38,196	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग							Marathwada Division
26	बुलढाणा	1,835	3,80,443	12,973	605	1,57,813	4,331	Buldhana
27	अकोला	1,310	2,42,435	8,886	525	1,17,666	4,085	Akola
28	वाशिम	1,024	1,76,715	6,135	340	83,051	2,353	Washim
29	अमरावती	2,135	3,66,474	13,702	742	1,68,703	5,774	Amravati
30	यवतमाळ	2,623	3,82,033	13,936	729	1,60,764	4,663	Yavatmal
	अमरावती विभाग	8,927	15,48,100	55,632	2,941	6,87,997	21,206	Amravati Division
31	वर्धा	1,168	1,51,726	6,431	341	77,872	2,612	Wardha
32	नागपूर	2,933	6,21,954	22,847	1,127	2,91,174	10,695	Nagpur
33	भंडारा	984	1,44,598	5,881	335	80,381	2,531	Bhandara
34	गोंदिया	1,297	1,65,344	7,098	388	91,948	3,115	Gondiya
35	चंद्रपूर	1,940	2,70,643	11,008	587	1,33,803	4,806	Chandrapur
36	गडचिरोली	1,702	1,40,095	6,750	380	64,639	2,571	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	10,024	14,94,360	60,015	3,158	7,39,817	26,330	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	18,951	30,42,460	1,15,647	6,099	14,27,814	47,536	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	82,976	1,59,85,712	5,30,485	25,737	66,14,654	2,12,981	Maharashtra State

आधार - प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Primary Education, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.3

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता /
 NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL
 TRAINING INSTITUTIONS AND INTAKE CAPACITY
 2016-17

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या Total number of institutions			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या Number of sanctioned seats			Division
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
मुंबई	67	34	101	16,395	3,125	19,520	Mumbai
नाशिक	68	107	175	14,115	10,462	24,577	Nashik
पुणे	61	108	169	16,992	9,208	26,200	Pune
औरंगाबाद	82	34	116	14,136	2,421	16,557	Aurangabad
अमरावती	63	17	80	14,712	1,185	15,897	Amravati
नागपूर	76	129	205	14,225	9,622	23,847	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	417	429	846	90,575	36,023	1,26,598	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.4

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल /

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES (I.T.I.s)

2016-17

(जुलै २०१७ / July 2017)

अ.क्र Sr. No.	विभाग	शासकीय / अशासकीय Government / Non-Government						एकूण / Total		Division
		शिल्प कारागिर प्रशिक्षण योजना Craftsmen Training Scheme		सेंटर ऑफ एक्सलन्स योजना				परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
		परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	BBBT		Advance Module				
				परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	मुंबई	37,171	25,143	24	16	24	19	37,219	25,178	Mumbai
2	नशिक	43,378	33,120	7	2	2	2	43,387	33,124	Nashik
3	पुणे	50,643	30,692	6	2	2	2	50,651	30,696	Pune
4	औरंगाबाद	26,869	21,376	1	1	0	0	26,870	21,377	Aurangabad
5	अमरावती	23,201	18,325	0	0	0	0	23,201	18,325	Amravati
6	नागपूर	44,368	28,488	4	3	1	1	44,373	28,492	Nagpur
	महाराष्ट्र राज्य	2,25,630	1,57,144	42	24	29	24	2,25,701	1,57,192	Maharashtra State

Note - 1) BBBT- Broad Based Basic Training

2) शिल्प कारागिर प्रशिक्षण योजनेतर्गत Conventional Pattern, Semester Pattern व ATS च्या माहितीचा समावेश आहे.

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.5

शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी / CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES

2016-17

वर्गवारी (1)	2017 (2)	Classification (1)
(१) उपलब्ध जागा	66,627	Available Seats
(१) नेमलेले शिकाऊ उमेदवार (अ ते फ)	3,41,777	No. of Apprentice appointed (a to f)
(अ) अनुसूचित जाती	4,688	(a) Scheduled Castes
(ब) अनुसूचित जमाती	1,793	(b) Scheduled Tribes
(क) दिव्यांग	84	(c) Physically Handicapped
(ड) महिला	2,752	(d) Women
(इ) इतर	23,736	(e) Others
(फ) अल्पसंख्याक दुर्बलतर वर्ग	1,124	(f) Minorities Weaker section

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.6

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या /

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND INTAKE CAPACITY OF STUDENTS

2016-17

विभाग (1)	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळांची संख्या Number of secondary technical school			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता intake capacity of students			Division (2)
	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
मुंबई	27	38	65	4,200	3,840	8,040	Mumbai
नशिक	32	43	75	5,820	4,080	9,900	Nashik
पुणे	12	106	118	1,980	9,240	11,220	Pune
औरंगाबाद	40	16	56	5,400	1,680	7,080	Aurangabad
अमरावती	26	18	44	3,360	1,680	5,040	Amravati
नागपूर	32	3	35	4,080	180	4,260	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	169	224	393	24,840	20,700	45,540	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.7

तांत्रिक व व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता /
 TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF
 SYLLABUS AND THEIR INTAKE CAPACITY
 2016-17

अनु- क्रमांक Sr. no. (1)	अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार (2)	बाब (3)	शासकीय Government (4)	अशासकीय Non- Govt. (5)	एकूण Total (6)	Item (3)	Type of Educational Institution (2)
1	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	417 90,575	429 36,023	846 1,26,598	Institutes Intake Capacity	Industrial Training Institutes
2	+२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था (व्हिलक्षी)	संस्था प्रवेश क्षमता	49 7,300	128 17,000	177 24,300	Institutes Intake Capacity	+ 2 level vocational institute
3	+२ स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	53 3,300	909 70,825	962 74,125	Institutes Intake Capacity	Centrally Sponsored + 2 level vocational institute education
4	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा/ विद्यालये	संस्था प्रवेश क्षमता	169 24,840	224 20,700	393 45,540	Institutes Intake Capacity	Technical Secondary school/colleges
5	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	59 4,400	1,187 60,440	1246 64,840	Institutes Intake Capacity	Institute for Certificate courses
	एकूण	संस्था प्रवेश क्षमता	747 1,30,415	2,877 2,04,988	3624 3,35,403	Institutes Intake Capacity	Total

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.8

प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता /
NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING
CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY
2016-17

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या संस्था Institutes of teaching certificate course			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Intake capacity of students			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
मुंबई	11	203	214	975	14,065	15,040	Mumbai
नाशिक	7	139	146	425	7,200	7,625	Nashik
पुणे	12	247	259	900	13,135	14,035	Pune
औरंगाबाद	11	373	384	800	16,190	16,990	Aurangabad
अमरावती	8	112	120	475	4,980	5,455	Amravati
नागपूर	10	113	123	825	4,870	5,695	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	59	1,187	1,246	4,400	60,440	64,840	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.1

विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या /

DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS
2016-17

(संख्या / Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पध्दती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	मुखावाटे गोळ्या घेणारे Oral pills users	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	30,797	60,417	79,122	30,219	Mumbai
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban
3	ठाणे	9,887	9,336	5,673	6,312	Thane
4	पालघर	10,200	7,939	4,512	5,479	Palghar
5	रायगड	6,891	7,829	1,777	3,866	Raigad
6	रत्नागिरी	5,516	8,024	6,604	7,072	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,340	3,850	3,413	3,130	Sindhudurg
	कोकण विभाग	65,631	97,395	1,01,101	56,078	Konkan Division
8	नाशिक	23,815	17,119	5,759	9,937	Nashik
9	धुळे	7,494	6,061	2,122	5,488	Dhule
10	नंदुरबार	6,907	3,841	1,556	3,376	Nandurbar
11	जळगाव	20,549	14,283	3,126	8,319	Jalgaon
12	अहमदनगर	20,403	29,429	7,750	15,157	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	79,168	70,733	20,313	42,277	Nashik Division
13	पुणे	41,447	37,707	14,293	16,351	Pune
14	सातारा	18,621	15,901	9,771	13,578	Satara
15	सांगली	14,163	19,240	8,058	11,246	Sangli
16	सोलापूर	22,391	20,510	3,317	10,796	Solapur
17	कोल्हापूर	21,154	27,923	5,652	24,992	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,17,776	1,21,281	41,091	76,963	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,62,575	2,89,409	1,62,505	1,75,318	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 16.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
18	औरंगाबाद	13,473	13,921	7,093	5,791	Aurangabad
19	जालना	8,897	8,962	2,159	1,179	Jalna
20	परभणी	7,562	5,899	2,865	2,847	Parbhani
21	हिंगोली	6,774	2,798	2,652	1,985	Hingoli
22	बीड	13,480	18,191	4,048	8,506	Beed
23	नांदेड	19,658	10,078	4,086	6,575	Nanded
24	उस्मानाबाद	5,784	6,526	1,954	3,181	Osmanabad
25	लातूर	13,212	8,960	4,449	5,430	Latur
	औरंगाबाद /	88,840	75,335	29,306	35,494	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग					Marathwada Division
26	बुलढाणा	10,782	6,905	4,393	4,310	Buldhana
27	अकोला	7,535	9,968	1,428	3,301	Akola
28	वाशिम	5,156	3,988	2,244	3,310	Washim
29	अमरावती	11,138	7,014	1,975	1,993	Amravati
30	यवतमाळ	13,429	7,387	471	2,207	Yavatmal
	अमरावती विभाग	48,040	35,262	10,511	15,121	Amravati Division
31	वर्धा	6,381	8,091	8,426	3,727	Wardha
32	नागपूर	14,597	12,571	3,596	2,549	Nagpur
33	भंडारा	5,514	6,261	1,947	2,317	Bhandara
34	गोंदिया	8,426	3,543	1,942	1,451	Gondiya
35	चंद्रपूर	11,770	10,786	2,882	3,485	Chandrapur
36	गडचिरोली	6,605	1,809	2,138	1,567	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	53,293	43,061	20,931	15,096	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	1,01,333	78,323	31,442	30,217	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	4,52,748	4,43,067	2,23,253	2,41,029	Maharashtra State

आधार - राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – State Family Welfare Bureau, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.2

नमुना नोंदणी पध्दतीनुसार काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर /
BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM

वर्ष / Year	जन्म दर/ Birth rate			मृत्यू दर/ Death rate			अर्भक मृत्यूदर/ Infant Mortality Rate		
	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1971	32.2 (36.9)	33.7 (38.9)	29 (30.1)	12.3 (14.9)	13.5 (16.4)	9.7 (9.7)	105 (129)	111 (138)	88 (82)
1981	28.5 (33.9)	30.4 (35.6)	24.5 (27)	9.6 (12.5)	10.6 (13.7)	7.4 (7.8)	79 (110)	90 (119)	49 (62)
1991 *	26.2 (29.5)	28 (30.9)	22.9 (24.3)	8.2 (9.8)	9.3 (10.6)	6.2 (7.1)	60 (80)	69 (87)	38 (53)
2001	20.7 (25.4)	21.1 (27.1)	20.2 (20.3)	7.5 (8.4)	8.5 (9.1)	5.9 (6.3)	45 (66)	55 (72)	28 (42)
2011	16.7 (21.8)	17.3 (23.3)	15.8 (17.6)	6.3 (7.1)	7.3 (7.6)	5.1 (5.7)	25 (44)	30 (48)	17 (29)
2012	16.6 (21.6)	17.4 (23.1)	15.5 (17.4)	6.3 (7)	7.3 (7.6)	5 (5.6)	25 (42)	30 (46)	17 (28)
2013	16.5 (21.4)	17.2 (22.9)	15.4 (17.3)	6.2 (7)	7.1 (7.5)	5 (5.6)	24 (40)	29 (44)	16 (27)
2014	16.5 (21)	16.8 (22.7)	16 (17.4)	6 (6.7)	6.8 (7.3)	4.8 (5.5)	22 (39)	27 (43)	14 (26)
2015	16.3 (20.8)	16.6 (22.4)	15.9 (17.3)	5.8 (6.5)	6.6 (7.1)	4.7 (5.4)	21 (37)	26 (41)	14 (25)
2016	15.9 (20.4)	16.3 (22.1)	15.5 (17)	5.9 (6.4)	6.9 (6.9)	4.6 (5.4)	19 (34)	24 (38)	13 (23)

टीप - (१) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार लोकसंख्येमागे आहेत

(२) अर्भक मृत्यू दर हजार जीवित जन्मामागे आहेत

(३) * जम्मू व काश्मीर वगळून

(४) कंसातील आकडे भारताकरिता आहेत

Note - (1) Birth and Death rates are per thousand population

(2) Infant mortality rates are per thousand live births

(3) * Excludes Jammu & Kashmir

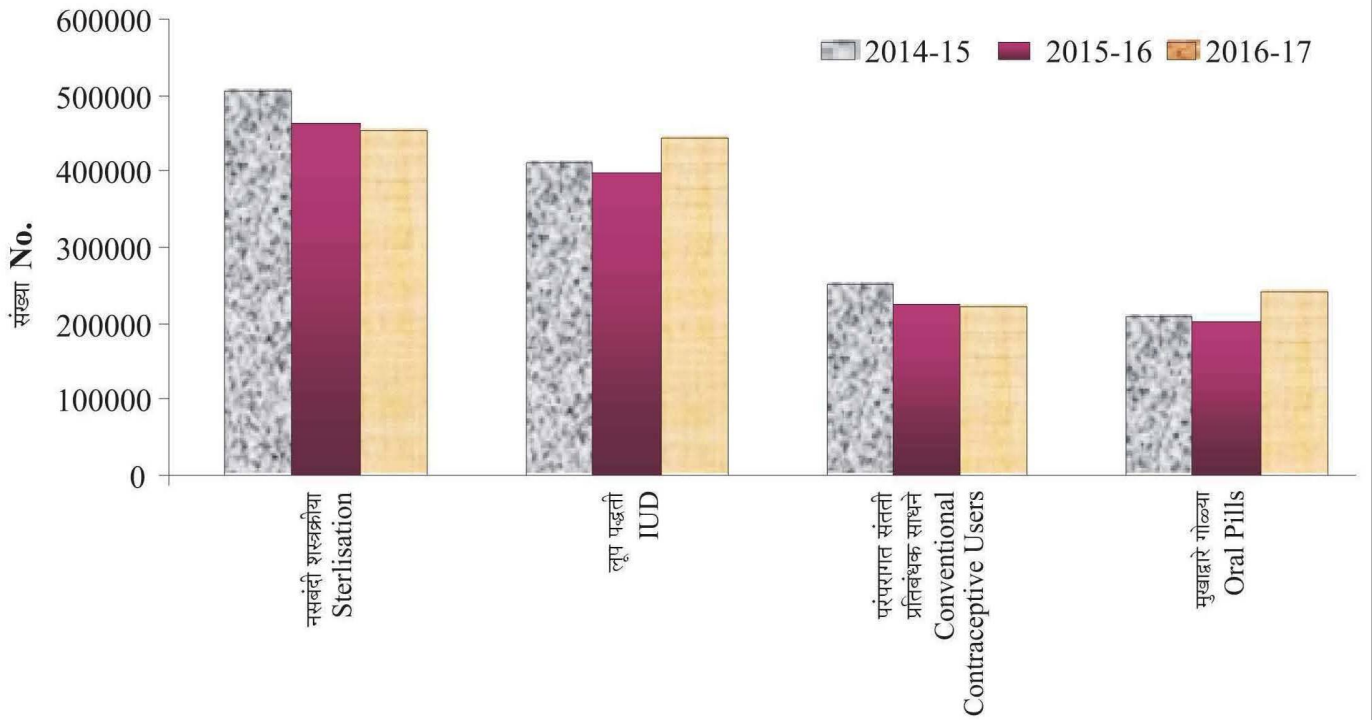
(4) Bracketed Figures are for India

आधार - नमुना नोंदणी पध्दती पत्रिका, महानिबंधक भारत सरकार यांचे कार्यालय, नवी दिल्ली

Source - Sample Registration Scheme Bulletin, Office of Registrar General of India, New Delhi

Graph-16.1: No. of persons using various family planning methods

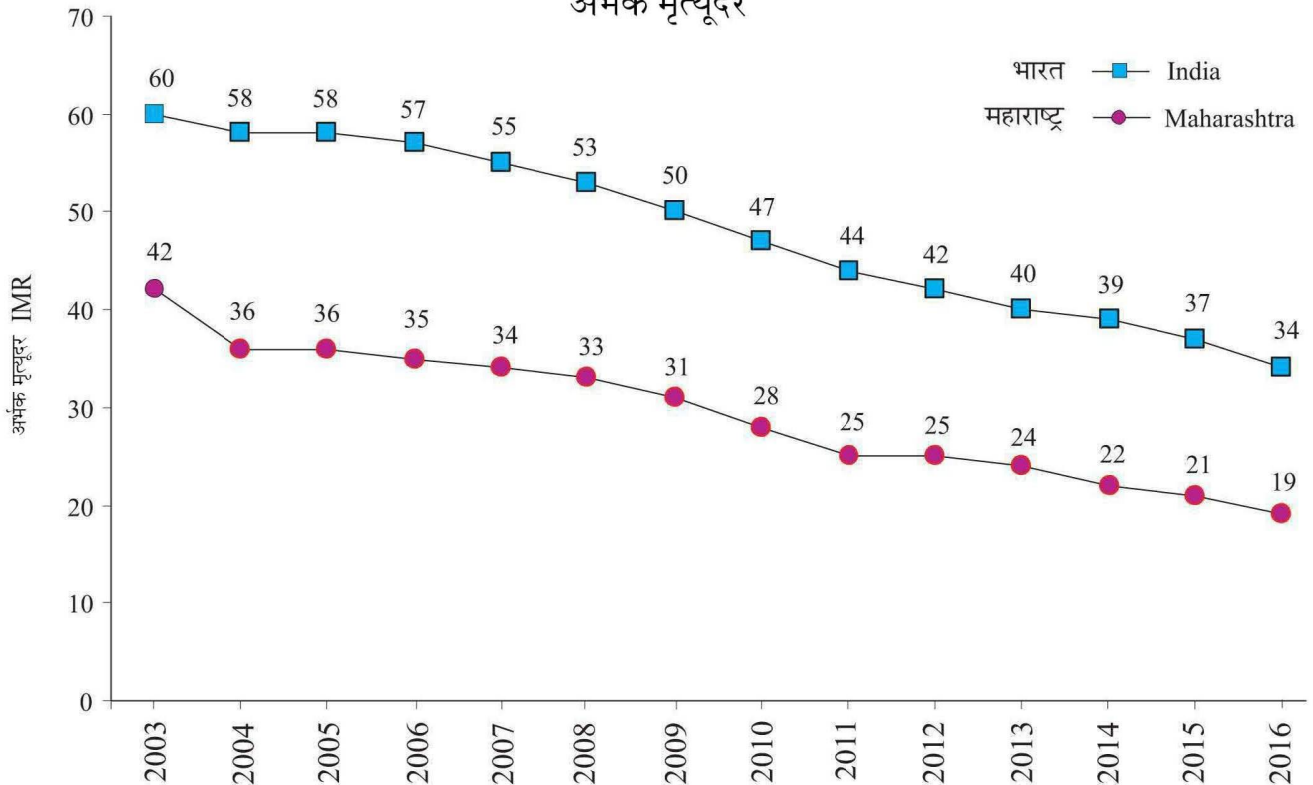
विविध पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची संख्या

आधार : कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तिका, महाराष्ट्र शासन Source : Family welfare year book, Govt. of Maharashtra

Graph-16.2: Infant mortality rates

अर्भक मृत्यूदर

आधार : नमुना नोंदणी पद्धती पत्रिका, भारताचे महानिबंधक Source: Sample Registration Bulletin, Registrar General of India

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.3

उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा / MEDICAL FACILITIES AVAILABLE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित / Public and Public aided)

अनु- क्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्णचिकित्सालये (संख्या) T.B. Hospitals & clinics (No.)	संस्थांतील खाटांची संख्या@@ (संख्या) No. of beds in institutions@@ (No.)	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा@ Beds per lakh population@
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1971	299	1,372	388	1	72	43,823	88
2	1981	530	1,776	454	400	90	71,385	114
3	1991	768	1,896	1,672	81 ⁺	1,977	1,09,267	144
4	2001	981	1,629	1,768	169	2,520	1,01,670	9105
5	2009	1,178	2,904	1,816	191	2,520	1,08,806	97
6	2010	1,264	2,924	1,816	191	2,520	1,15,704	102
7	2011	1,368	3,012	1,816	191	2,520	1,18,116	103
8	2012	1,393	3,087	1,816	193	2,520	1,19,355	106
9	2013	1,395	3,087	1,811	193	3062 ^{##}	1,20,576	107
10	2014	1,402	3,087	1,811	193	3062 ^{##}	1,21,066	108
11	2015	1,402	3,087	1,811	193	3066 ^{##}	1,21,108	108
12	2016	1,402	3,087	1,811	193	3091 ^{##}	1,21,108	108

टीप - + प्राथमिक आरोग्य केंद्रे म्हणून श्रेणीवाढ झाल्यामुळे

@@ फक्त सार्वजनिक व शासन सहाय्यित रुग्णालयातील खाटांचा समावेश आहे.

@ संबंधीत वर्षाच्या मध्याकरिता अंदाजित लोकसंख्येवर आधारित आहे.

क्षयरोग रुग्णालये, केंद्रे, उपचार पथके, इत्यादि. सार्वजनिक आरोग्य संस्थांचा यात समावेश आहे.

Note - + Due to upgradation as Primary Health Centers

@@ Includes beds in general & Govt. aided hospitals only

@ Based on midyear projected population of respective year.

It includes T.B. Hospitals ,centres, treatment units, etc

आधार - आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Health Services, Government of Maharashtra

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.1

पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या / POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2016-17	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	पोलिस स्टेशन		Police Stations
1	पोलिस स्टेशनांची संख्या (सब - पोलिसस्टेशन धरुन)	1,177	Number of Police Stations (including Sub-Police Station)
2	पोलीस चौक्या / आउट पोस्ट / मदत केंद्रे / सागरी चेक पोस्ट व चेक बॉर्डरची संख्या	1,902	Number of Police out-Posts /chowkies/help centres / Sagari check- posts & check border
3	पोलीस आयुक्तालय	46	Police Commissioner
	एकूण	3,125	Total
	पोलिस बळ		Police Force
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महासंचालक, विशेष पोलीस महासंचालक, पोलीस उप महानिरीक्षक	118	Director General of Police, Addi. Director General of Police, Spl. Director General of Police, Deputy Inspector General of Police
2	पोलीस अधिक्षक	294	Superintendent of Police
3	सहाय्यक पोलिस आयुक्त / पोलिस उप अधिक्षक, इत्यादि.	848	Assistant Commissioner of Police / Deputy Superintendent of Police, etc
4	पोलिस निरीक्षक / सहाय्यक पोलिस निरीक्षक / पोलिस उप निरीक्षक	19,423	Police Inspector /Assistant Police Inspector / Police Sub-Inspector
5	सहाय्यक पोलिस उपनिरीक्षक/पोलिस हवालदार/ पोलिस शिपाई/पोलिस नाईक	1,99,443	Assistant Sub-Inspector/Head Constable/Police Constable / Police Naik
	एकूण	2,20,126	Total

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.2

भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून) /
COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE
2016

अनुक्रमांक Serial nos.	गुन्हे प्रकार	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences	Type of offence
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दंगल	7,898	Riot
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	2	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	122	Offences relating to currency and bank notes
4	खून	2,299	Murder
5	सदोष मनुष्यवध	184	Culpable homicide
6	बलात्कार	4,189	Rape
7	पळवून नेणे व अपहरण	9,332	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	911	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	जबरी चोरी / लूट	6,030	Robbery
10	घरफोडी	14,834	House breaking
11	फसवणूक	9,792	Cheating
12	विश्वासघात	2,036	Breach of trust
13	चोऱ्या -		Theft of -
	(अ) संप्रेषण आणि विद्युत तार	360	(a) Communication and Electricity wire
	(ब) जनावरे	1,073	(b) Cattle
	(क) सायकली	420	(c) Bicycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	465	(d) Motor vehicles & accessories
	(इ) पिस्तूले	9	(e) Firearms
	(फ) स्फोटक	0	(f) Explosives
	(ग) इतर	56,770	(g) Other
14	निष्काळजीपणे वाहन चालवणे	28,397	Incidence of Rash Driving
15	निष्काळजीपणामुळे मृत्यूस कारणीभूत होणे	13,116	Causing Death by Negligence
16	इतर गुन्हे	1,07,664	Other crimes
	एकूण	2,65,903	Total

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

18. कारागृहे / PRISONS

तक्ता / TABLE 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या / NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS

2016-17

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या -		Number of different types of prisons—
	(अ) मध्यवर्ती कारागृहे	9	(a) Central Prisons
	(ब) जिल्हा कारागृहे	44	(b) District Prisons
	(क) तालुका दुय्यम कारागृहे #	100	(c) Taluka Sub-jails #
	(ड) पोलिस कोठड्या	..	(d) Police Lock-ups
	(इ) इतर (खुले कारागृहे)	1	(e) Others (Open Prisons)
	एकूण	154	Total
2	३१ मार्च, २०१७ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार कैद्यांचे वर्गीकरण		Number of convicts according to length of sentences as on 31 st March, 2017
	(अ) एक वर्ष व त्याहून कमी	942	(a) One year and below
	(ब) एक वर्षाहून जास्त परंतु दोन वर्षाहून कमी	511	(b) Above one year and not exceeding two years
	(क) दोन वर्षाहून जास्त परंतु पाच वर्षांपेक्षा कमी	470	(c) Above two years and not exceeding five years
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा जास्त परंतु दहा वर्षांपेक्षा कमी	1112	(d) Above five years & not exceeding ten years
	(इ) दहा वर्षांपेक्षा जास्त	369	(e) Exceeding ten years
	(फ) जन्मठेप	5,239	(f) Life sentence
	(ग) मृत्यू दंड	48	(g) Sentenced to death
	एकूण *	8,691	Total *

टीप- * एकूण बंदी संख्येमध्ये तालुका दुय्यम कारागृहांची माहिती समाविष्ट नाही.

Note- * Information about total convicts excludes Taluka Sub-jails

आधार - कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Prisons, Government of Maharashtra

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.1

जनगणना २०११ नुसार घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी /

CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Type of use
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	घरांची यादी करतेवेळी रिकामी आढळलेली गणना घरे-	1,657	2,112	3,769	Census houses vacant at the time of house-listing
2	वापरातील गणना घरे -				Occupied census house used as—
	(१) निवासी घरे	12,644	10,533	23,177	Residence
	(२) निवासासह अन्य उपयोग	299	243	542	Residence-cum-other use
	(३) दुकान, कार्यालय	556	1,401	1,957	Shop, office
	(४) शाळा, कॉलेज, इत्यादि.	165	49	214	School, college, etc.
	(५) हॉटेल, लॉज, गेस्ट हाऊस, इत्यादि.	44	65	109	Hotel, lodge, guest house, etc.
	(६) रुग्णालय, दवाखाना, इत्यादि.	38	63	101	Hospital, dispensary, etc.
	(७) कारखाने, यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा, इत्यादि..	103	280	383	Factories, workshops & work sheds, etc.
	(८) पुजास्थान	205	73	278	Place of worship
	(९) निवासाव्यतिरिक्त अन्य उपयोग	1,741	1,093	2,834	Other non-residential use
	(१०) बंद घरे	66	139	205	Closed houses
	एकूण वापरातील गणना घरे (२)	15,861	13,939	29,800	Total occupied census houses (2)
	एकूण (१) + (२)	17,518	16,051	33,569	Grand Total (1) + (2)

टीप - (१) गणना घर म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग, ज्याला रस्त्यावरून, शिवारातून किंवा सार्वजनिक जिन्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note - (1) A 'census house' is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as separate unit.

(2) Details may not add up to the totals due to rounding.

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.2

जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /
CLASSIFICATION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	गणना केलेली एकूण कुटुंबे ('०००)	13,017	10,814	23,831	Total number of households (in '000)
2	गणना केलेली एकूण लोक (संस्थांतून राहणारे व बेघर इत्यादी) ('०००)	61,556	50,818	112,374	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (In '000)
3	कुटुंबाचे वर्गीकरण (शेकडा)				Classification of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले	3.71	4.85	4.23	(a) No exclusive room
	(ब) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे	42.38	41.69	42.07	(b) Households with one room
	(क) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	35.34	28.42	32.20	(c) Households with two rooms
	(ड) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	11.83	15.36	13.43	(d) Households with three rooms
	(इ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	4.50	5.99	5.18	(e) Households with four rooms
	(फ) पाच खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.13	1.89	1.47	(f) Households with five rooms
	(ग) सहा खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.11	1.80	1.42	(g) Households with Six rooms
	एकूण	100.00	100.00	100.00	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी /
तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, चिखल, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, mud, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	हाताने बनविलेल्या खापऱ्या Hand Made Tiles	यंत्राने बनविलेल्या खापऱ्या Machine Tiles
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	12,52,256	70,774	14,97,168	26,56,812
नागरी	1,08,13,928	2,10,446	80,315	2,83,130	6,96,704
एकूण	2,38,30,580	14,62,702	1,51,089	17,80,298	33,53,516

19. घरबांधणी /
तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भिंतींसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	माती कच्ची विट Mud, unburnt brick	लाकूड Wood
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	11,52,589	45,553	42,26,591	1,11,734
नागरी	1,08,13,928	1,16,133	57,158	9,43,246	1,02,408
एकूण	2,38,30,580	12,68,722	1,02,711	51,69,837	2,14,142

आधार - भारताची जनगणना, २०११

HOUSING

TABLE 19.3(A)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF ROOF OF HOUSE
OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets (7)	विटा / Brick (8)	दगड / स्लेट Stone / Slate (9)	काँक्रीट Concrete (10)	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials (11)	Rural Urban Total (2)
55,34,468	57,291	3,04,594	15,58,486	84,803	Rural
33,61,457	92,699	3,78,560	56,26,721	83,896	Urban
88,95,925	1,49,990	6,83,154	71,85,207	1,68,699	Total

HOUSING

TABLE 19.3 (B)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF WALLS OF HOUSE
OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अॅस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets (7)	विटा / Brick (8)	दगड / Stone / (9)	काँक्रीट Concrete (10)	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials (11)	Rural Urban Total (2)
1,20,372	43,49,225	23,11,910	6,54,593	44,085	Rural
3,23,922	65,86,038	8,72,838	17,76,161	36,024	Urban
4,44,294	1,09,35,263	31,84,748	24,30,754	80,109	Total

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.4

जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या /

HOUSELESS HOUSEHOLDS AND HOUSELESS POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	बेघर कुटुंबे Houseless Households	बेघर लोकसंख्या Houseless Population	एकूण लोकसंख्या Total population	बेघर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Houseless population to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	10,762	38,339	30,85,411	1.24	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	4,512	19,077	93,56,962	0.2	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5,984	19,287	1,10,60,148	0.17	Thane
4	रायगड	1,951	7,532	26,34,200	0.29	Raigad
5	रत्नागिरी	1,160	4,351	16,15,069	0.27	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	411	1,472	8,49,651	0.17	Sindhudurg
	कोकण विभाग	24,780	90,058	2,86,01,441	0.31	Konkan Division
7	नाशिक	3,352	11,811	61,07,187	0.19	Nashik
8	धुळे	939	4,281	20,50,862	0.21	Dhule
9	नंदुरबार	1,227	5,366	16,48,295	0.33	Nandurbar
10	जळगाव	1,846	7,663	42,29,917	0.18	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,899	7,657	45,43,159	0.17	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	9,263	36,778	1,85,79,420	0.2	Nashik Division
12	पुणे	3,418	11,729	94,29,408	0.12	Pune
13	सातारा	1,751	6,548	30,03,741	0.22	Satara
14	सांगली	626	2,277	28,22,143	0.08	Sangli
15	सोलापूर	1,499	5,113	43,17,756	0.12	Solapur
16	कोल्हापूर	1,019	3,417	38,76,001	0.09	Kolhapur
	पुणे विभाग	8,313	29,084	2,34,49,049	0.12	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	42,356	1,55,920	7,06,29,910	0.22	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE.19.4 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
17	औरंगाबाद	888	3,048	37,01,282	0.08	Aurangabad
18	जालना	594	2,357	19,59,046	0.12	Jalna
19	परभणी	319	1,134	18,36,086	0.06	Parbhani
20	हिंगोली	200	872	11,77,345	0.07	Hingoli
21	बीड	900	3,663	25,85,049	0.14	Beed
22	नांदेड	881	3,515	33,61,292	0.1	Nanded
23	उस्मानाबाद	747	3,181	16,57,576	0.19	Osmanabad
24	लातूर	624	2,709	24,54,196	0.11	Latur
	औरंगाबाद /	5,153	20,479	1,87,31,872	0.11	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग					Marathwada Division
25	बुलढाणा	798	2,959	25,86,258	0.11	Buldhana
26	अकोला	837	2,808	18,13,906	0.15	Akola
27	वाशिम	257	1,066	11,97,160	0.09	Washim
28	अमरावती	1,272	4,556	28,88,445	0.16	Amravati
29	यवतमाळ	744	2,550	27,72,348	0.09	Yavatmal
	अमरावती विभाग	3,908	13,939	1,12,58,117	0.12	Amravati Division
30	वर्धा	1,189	4,071	13,00,774	0.31	Wardha
31	नागपूर	2,689	8,323	46,53,570	0.18	Nagpur
32	भंडारा	352	1,427	12,00,334	0.12	Bhandara
33	गोंदिया	438	1,507	13,22,507	0.11	Gondiya
34	चंद्रपूर	965	3,482	22,04,307	0.16	Chandrapur
35	गडचिरोली	430	1,760	10,72,942	0.16	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	6,063	20,570	1,17,54,434	0.17	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,971	34,509	2,30,12,551	0.15	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	57,480	210,908	11,23,74,333	0.19	Maharashtra State

आधार - भारताची जनगणना, २०११ मालिका- HH-2

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

19. घरबांधणी /

तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे /		
			वेगळी खोली नसलेले No exclusive room (4)	एक खोली One Room (5)	दोन खोल्या Two Rooms (6)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई	6,37,738	59,204	4,00,177	1,00,937
2	मुंबई उपनगर	20,27,743	1,45,133	11,26,032	4,54,631
3	ठाणे	24,30,616	1,20,417	11,09,216	7,87,371
4	रायगड	5,96,514	22,708	2,02,630	2,11,589
5	रत्नागिरी	3,93,379	15,472	1,28,979	1,36,313
6	सिंधुदुर्ग	2,05,119	7,540	49,140	65,002
	कोकण विभाग	62,91,109	3,70,474	30,16,174	17,55,843
7	नाशिक	11,80,293	66,126	5,15,406	3,74,694
8	धुळे	4,08,700	20,936	1,77,830	1,27,835
9	नंदुरबार	3,19,623	13,982	1,93,672	74,663
10	जळगाव	8,91,657	36,246	3,96,241	3,10,994
11	अहमदनगर	9,01,748	38,914	4,52,168	2,70,549
	नाशिक विभाग	37,02,021	1,76,204	17,35,317	11,58,735
12	पुणे	20,76,607	96,829	8,67,524	5,94,089
13	सातारा	6,39,999	28,569	2,25,146	2,19,428
14	सांगली	5,85,227	15,749	1,91,117	2,04,264
15	सोलापूर	8,58,981	25,802	3,85,265	2,83,726
16	कोल्हापूर	8,21,483	41,561	2,16,170	2,61,733
	पुणे विभाग	49,82,297	2,08,510	18,85,222	15,63,240
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,49,75,427	7,55,188	66,36,713	44,77,818

HOUSING

TABLE 19.5

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

No. of Households according to the number of rooms occupied				
तीन खोल्या Three Rooms	चार खोल्या Four Rooms	पाच खोल्या Five Rooms	सहा खोल्या Six Rooms	District
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
49,372	18,377	5325	4346	Mumbai City
2,15,718	59,342	12,382	14,505	Mumbai Suburban
3,03,405	76,471	17,313	16,423	Thane
1,05,866	36,654	8,782	8,285	Raigad
64,690	29,556	9,505	8,864	Ratnagiri
38,766	25,881	9,189	9,601	Sindhudurg
7,77,817	2,46,281	62,496	62,024	Konkan Division
1,41,208	50,769	15,284	16,806	Nashik
56,422	16,634	4,719	4,324	Dhule
25,152	7,566	2,130	2,458	Nandurbar
99,454	31,382	8,007	9,333	Jalgaon
85,816	34,258	9,486	10,557	Ahmednagar
4,08,052	1,40,609	39,626	43,478	Nashik Division
3,29,621	1,25,046	33,233	30,265	Pune
1,00,309	42,302	12,079	12,166	Satara
97,160	49,474	13,713	13,750	Sangli
95,336	44,334	12,257	12,261	Solapur
1,83,797	74,210	22,458	21,554	Kolhapur
8,06,223	3,35,366	93,740	89,996	Pune Division
19,92,092	7,22,256	1,95,862	1,95,498	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17	औरंगाबाद	7,36,587	33,488	3,30,324	2,34,204
18	जालना	3,88,116	11,443	1,86,719	1,30,649
19	परभणी	3,60,186	5,336	1,45,908	1,32,654
20	हिंगोली	2,27,041	4,517	86,442	91,014
21	बीड	5,45,073	23,805	2,91,380	1,56,819
22	नांदेड	6,56,303	15,854	2,77,653	2,32,802
23	उस्मानाबाद	3,48,760	7,176	1,36,500	1,31,286
24	लातूर	4,74,149	9,327	1,74,599	1,75,876
	औरंगाबाद/	37,36,215	1,10,946	16,29,525	12,85,304
	मराठवाडा विभाग				
25	बुलढाणा	5,53,031	18,061	2,53,911	1,92,985
26	अकोला	3,91,135	15,365	1,77,776	1,25,936
27	वाशिम	2,57,892	5,066	1,00,020	1,04,718
28	अमरावती	6,37,446	19,937	2,44,204	2,29,677
29	यवतमाळ	6,40,385	17,366	2,32,696	2,54,420
	अमरावती विभाग	24,79,889	75,795	10,08,607	9,07,736
30	वर्धा	3,02,680	8,695	91,157	1,20,430
31	नागपूर	9,95,808	26,739	2,72,097	3,36,283
32	भंडारा	2,75,773	6,336	70,873	1,11,504
33	गोंदिया	2,89,431	5,162	86,976	1,14,780
34	चंद्रपूर	5,29,612	11,698	1,60,876	2,10,835
35	गडचिरोली	2,45,745	7,156	68,219	1,07,964
	नागपूर विभाग	26,39,049	65,786	7,50,198	10,01,796
	विदर्भ विभाग	51,18,938	1,41,581	17,58,805	19,09,532
	महाराष्ट्र राज्य	2,38,30,580	10,07,715	1,00,25,043	76,72,654

TABLE 19.5 —contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
79,415	36,644	10,692	11,820	Aurangabad
36,017	14,443	4,029	4,816	Jalna
43,230	20,364	6,210	6,484	Parbhani
26,662	12,001	3,221	3,184	Hingoli
43,095	18,219	5,635	6,120	Beed
70,637	37,221	10,634	11,502	Nanded
41,330	20,817	5,906	5,745	Osmanabad
60,533	33,827	10,342	9,645	Latur
4,00,919	1,93,536	56,669	59,316	Aurangabad /
				Marathwada Division
54,781	21,804	5,865	5,624	Buldhana
43,691	17,798	5,499	5,070	Akola
30,767	11,685	3,023	2,613	Washim
85,806	36,456	11,662	9,704	Amravati
81,049	35,563	10,706	8,585	Yavatmal
2,96,094	1,23,306	36,755	31,596	Amravati Division
50,205	20,359	6,629	5,205	Wardha
2,08,408	93,093	31,680	27,508	Nagpur
60,876	16,560	5,124	4,500	Bhandara
57,377	16,510	4,479	4,147	Gondiya
93,711	34,895	9,970	7,627	Chandrapur
41,257	13,797	3,777	3,575	Gadchiroli
5,11,834	1,95,214	61,659	52,562	Nagpur Division
807,928	318,520	98,414	84,158	Vidarbha Division
32,00,939	12,34,312	3,50,945	3,38,972	Maharashtra State

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.1

ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2010-11	2011-12	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	व्याप्ती			Coverage —
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या *	27,911	27,906	(1) No. of village panchayats *
	(२) त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या	43,665	43,663	(2) No. of villages covered
	(३) त्यांतील लोकसंख्या (हजार)	NA	NA	(3) Population covered (thousand)
II	उत्पन्न (₹ कोटी)			Income (₹ crore)
	(१) पंचायतीचे स्व:उत्पन्न	2,389	2,959	(1) Own income
	(२) शासकीय अनुदाने	1,197	1,373	(2) Government Grants
	(३) देणग्या, वर्गणी इत्यादी	622	886	(3) Donations, contributions etc.
	एकूण उत्पन्न	1,819	2,259	Total Income
	(प्रारंभीची शिल्लक वगळून)			(Excluding Opening Balance)
III	खर्च (₹ कोटी)	2,389	2,959	Expenditure (₹ crore)
	(१) स्वच्छता व आरोग्य	444	520	(1) Sanitation and health
	(२) सार्वजनिक कामे	375	523	(2) Public works
	(३) लोककल्याणाची कामे	398	430	(3) Welfare of people
	(४) इतर	479	665	(4) Others
	एकूण खर्च	1,696	2,138	Total Expenditure
	(अखेरची शिल्लक वगळून)			(Excluding closing Balance)

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

टीप - * नगर पंचायतींच्या समावेशासह / Including Nagar Panchayats

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source – Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

---

---

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता /TABLE 20.2

---

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.2

नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१६ रोजी) / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL COUNCILS (As on 31st Dec, 2016)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils	नगरपरिषद सदस्यांची संख्या Number of councilors				नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total	District
			सर्वसाधारण General	अ.जा. S.C.	अ.ज. S.T.	इ.मा.व. O.B.C.			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	4	72 (36)	15 (8)	6 (3)	35(19)	NA	128 (66)	Thane
2	पालघर	7	40 (20)	4 (1)	55(29)	39 (22)	NA	138 (72)	Palghar
3	रायगड	15	157 (78)	20 (10)	17(9)	79 (46)	NA	273 (143)	Raigad
4	रत्नागिरी	9	119(58)	6 (4)	0 (0)	50 (29)	NA	175 (91)	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	87 (44)	9 (4)	0 (0)	40 (24)	NA	136 (72)	Sindhudurg
	कोकण विभाग	43	475 (236)	54 (27)	78(41)	243 (140)	NA	850 (444)	Konkan Division
6	नाशिक	15	121 (56)	36 (20)	52 (29)	83 (47)	NA	292 (152)	Nashik
7	धुळे	4	45 (20)	6 (4)	13 (8)	24 (13)	NA	88 (45)	Dhule
8	नंदुरबार	5	50 (22)	9 (5)	30 (17)	32 (18)	NA	121 (62)	Nandurbar
9	जळगाव	16	228 (108)	34 (20)	17 (9)	104 (58)	NA	383 (195)	Jalgaon
10	अहमदनगर	15	173 (86)	38 (20)	8 (4)	88 (49)	NA	307 (159)	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	55	617 (292)	123 (69)	120 (67)	331 (185)	NA	1,191 (613)	Nashik Division
11	पुणे	13	159 (81)	36 (18)	7(2)	78 (44)	NA	280 (145)	Pune
12	सातारा	16	181 (90)	42 (23)	4 (0)	91 (53)	NA	318 (166)	Satara
13	सांगली	10	117 (57)	25 (15)	1 (0)	56 (31)	NA	199 (103)	Sangli
14	सोलापूर	12	140 (66)	39 (22)	3 (2)	71 (41)	NA	253 (131)	Solapur
15	कोल्हापूर	11	146 (71)	29 (15)	0(0)	68 (39)	NA	243 (125)	Kolhapur
	पुणे विभाग	62	743 (365)	171 (93)	15 (4)	364 (208)	NA	1,293 (670)	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	160	1,835 (893)	348 (189)	213 (112)	938 (533)	NA	3,334 (1727)	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 20.2 – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
16	औरंगाबाद	8	95 (48)	15 (9)	8(3)	45(25)	NA	163 (85)	Aurangabad
17	जालना	8	110 (54)	22(11)	2(2)	51 (29)	NA	185 (96)	Jalna
18	परभणी	8	97 (48)	22 (11)	2(1)	43 (24)	NA	164 (84)	Parbhani
19	हिंगोली	5	61 (29)	14 (9)	4(1)	32 (18)	NA	111 (57)	Hingoli
20	बीड	11	150 (73)	34 (19)	1(1)	72 (40)	NA	257 (133)	Beed
21	नांदेड	16	139 (67)	44 (25)	20(9)	82 (49)	NA	285 (150)	Nanded
22	उस्मानाबाद	10	109 (52)	31 (19)	3(0)	57 (33)	NA	200 (104)	Osmanabad
23	लातूर	9	102 (47)	31 (18)	2(2)	51 (29)	NA	186 (96)	Latur
	औरंगाबाद विभाग	75	863 (418)	213 (121)	42(19)	433 (247)	NA	1,551 (805)	Aurangabad Division
24	बुलढाणा	13	170 (83)	38 (20)	3 (1)	81 (45)	NA	292 (149)	Buldhana
25	अकोला	6	71 (38)	20 (10)	3 (0)	36 (20)	NA	130 (68)	Akola
26	वाशिम	6	72 (32)	20 (12)	2 (2)	36 (20)	NA	130 (66)	Washim
27	अमरावती	14	137(65)	41 (23)	25 (13)	80 (46)	NA	283 (147)	Amravati
28	यवतमाळ	16	172 (81)	42 (22)	42 (24)	97 (55)	NA	353 (182)	Yavatmal
	अमरावती विभाग	55	622(299)	161 (87)	75 (40)	330 (186)	NA	1,188 (612)	Amravati Division
29	वर्धा	10	115 (59)	30 (15)	13(5)	61 (34)	NA	219 (113)	Wardha
30	नागपूर	19	167 (82)	67 (36)	28 (13)	105 (61)	NA	367 (192)	Nagpur
31	भंडारा	7	69 (32)	23 (14)	9 (5)	40 (23)	NA	141 (74)	Bhandara
32	गोंदिया	8	70 (31)	28 (17)	20 (10)	46 (27)	NA	164 (85)	Gondiya
33	चंद्रपूर	15	128 (56)	49 (28)	32 (19)	82 (48)	NA	291 (151)	Chandrapur
34	गडचिरोली	12	62 (25)	30 (17)	59 (33)	62 (37)	NA	213 (112)	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	71	611 (285)	227 (127)	161 (85)	396 (230)	NA	1,395 (727)	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	126	1,233 (584)	388 (214)	236 (125)	726 (416)	NA	2,583 (1339)	Vidharbha Division
	एकूण नगरपरिषदा	361	3,931 (1895)	949 (524)	491 (256)	2,097 (1196)	NA	7,468 (3871)	Maharashtra State

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available

टिप : कंसातील आकडे स्त्रियांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात / Note : Figures in brackets indicate number of seats reserved for women

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.3

महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१६ रोजी / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL CORPORATIONS (As on 31st Dec, 2016)

अनुक्रमांक Serial No.	महानगरपालिका	महानगरपालिकांच्या सदस्यांची संख्या Number of Corporators								नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total	Municipal Corporation	
		सर्वसाधारण General		अ.जा. S.C.		अ.ज. S.T.		इ.मा.व. O.B.C.					
		(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)					
1	बृहन्मुंबई	153	76	11	6	2	1	61	31	NA	227	114	Brihan Mumbai
2	ठाणे	86	42	6	3	3	2	35	18	NA	130	65	Thane
3	नवी मुंबई	69	35	10	5	2	1	30	15	NA	111	56	NaviMumbai
4	कल्याण	74	36	12	6	3	2	33	17	NA	122	61	Kalyan
5	उल्हासनगर	47	22	9	5	1	1	21	11	NA	78	39	Ulhasnagar
6	मिरा-भाईंदर	67	35	1	0	1	0	26	13	NA	95	48	Mira Bhyander
7	भिवंडी-निझामपूर	64	32	1	1	1	0	24	12	NA	90	45	Bhivandi
8	नाशिक	66	32	15	8	8	4	33	17	NA	122	61	Nashik
9	मालेगाव	53	26	3	2	2	1	22	11	NA	80	40	Malegaon
10	अहमदनगर	40	20	9	5	1	0	18	9	NA	68	34	Ahmednagar
11	धुळे	43	20	5	3	3	2	19	10	NA	70	35	Dhule
12	जळगाव	46	23	5	3	4	2	20	10	NA	75	38	Jalgaon
13	पुणे	92	46	18	9	1	0	41	21	NA	152	76	Pune
14	पिंपरी-चिंचवड	72	35	18	9	3	2	35	18	NA	128	64	Pimpri-Chinchwad
15	सांगली-मिरज-कुपवाडा	46	22	11	6	0	0	21	11	NA	78	39	Sangli
16	सोलापूर	58	29	14	7	2	1	28	14	NA	102	51	Solapur
17	कोल्हापूर	48	24	11	6	0	0	22	11	NA	81	41	Kolhapur

तक्ता / TABLE 20.3 —contd

(1)	(2)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)					
18	औरंगाबाद	60	29	22	11	2	2	31	16	NA	115	58	Aurangabad
19	नांदेड	47	24	10	5	2	1	22	11	NA	81	41	Nanded
20	अमरावती	47	23	14	7	3	2	23	12	NA	87	44	Amravati
21	अकोला	45	23	6	3	2	1	20	10	NA	73	37	Akola
22	नागपूर	69	34	24	12	13	7	39	20	NA	145	73	Nagpur
23	वसई-विरार	74	36	5	3	5	3	31	16	NA	115	58	Vasai-Virar
24	परभणी	40	20	6	3	1	1	18	9	NA	65	33	Parbhani
25	लातूर	39	19	11	6	1	0	19	10	NA	70	35	Latur
26	चंद्रपूर	31	15	11	6	6	3	18	9	NA	66	33	Chandrapur
एकूण महानगरपालिका		1,576	778	268	140	72	39	710	362	NA	2,626	1,319	Total Mun. Corpn.

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available..

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.4

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च /

INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS
2011-12

(₹ कोटी / ₹ crore)

तपशील	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations	कटक मंडळे Cantonment Boards	एकूण Total (2+3+4)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Municipal Corporations of Greater Mumbai (2006-07)	Particulars
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
उत्पन्न						Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	529.79	21,945.10	129.47	22,604.36	13,216.11	Municipal rates and taxes
एकूण	529.79	21,945.10	129.47	22,604.36	13,216.11	Total
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न						Income from other sources
(1) शासकीय अनुदाने	2945.5	2,540.77	24.98	5,511.25	352.42	Government Grants
(2) इतर साधने	635.99	8,802.71	116.17	9,554.87	4,846.87	Other Sources
एकूण (1+2)	3,581.49	11,343.48	141.15	15,066.12	5,199.29	Total (1+2)
एकूण उत्पन्न (I+II)	4,111.28	33,288.58	270.62	37,670.48	18,415.40	Total Income (I+II)
प्रारंभिक शिल्लक	1,170.25	2,252.36	28.77	3,451.38	-146.75	Opening balance
खर्च						Expenditure-
(1) सामान्य प्रशासन	9,874.16	7,272.41	34.85	17,181.42	3,076.83	General Administration
(2) सार्वजनिक दिवाबत्ती	79.31	611.39	6.37	4,344.81	262.59	Public lighting
(3) पाणीपुरवठा	541.95	6,693.04	27.40	2,931.25	4,331.14	Water Supply Drainage Conservance and Sanitation
(4) जलनिःसारण व मलनिःसारण						
(5) सार्वजनिक आरोग्य	246.49	2,299.68	45.19	2,591.36	1,358.25	Public Health
(6) परिवहन	315.84	2,876.89	12.97	3,205.70	1,406.81	Transport
(7) शिक्षण	219.04	1,833.31	28.00	2,080.35	1,036.44	Education
(8) सार्वजनिक बांधकामे	594.53	3,095.13	11.89	3,701.55	1,059.29	Public Works
(9) इतर	605.83	7,500.06	64.15	8,170.04	-11,259.05	Other
एकूण खर्च	12,477.15	32,181.91	230.82	44,206.48	1,272.3	Total Expenditure

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.5

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(₹ कोटी / ₹ in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2007-08	प्रत्यक्ष Actuals 2010-11 *	प्रत्यक्ष Actuals 2011-12 *	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	उत्पन्न				Receipts
1	एकूण महसूली उत्पन्न (१ ते ३)	8,520	31,019	36,411	Total Revenue receipts(1 to 3)
	(1) स्वनिर्मित साधनांवाटे	161	332	457	Self-raised resources
	(2) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	8,246	17,739	20,555	Total Government grants (a+b)
	(अ) संविधानिक अनुदाने	7,320	-	-	(a) Statutory grants
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी अनुदाने	926	-	-	(b) Agency scheme grants
	(3) इतर साधनांपासून उत्पन्न	183	12,948	15,399	Income from other sources
2	स्वनिर्मित साधनांकरवी (१ ते ४)	161	332	457	Self-raised resources (1 to 4)
	(1) जमीन महसूलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्युटीसह)	27	0	0	Local cess on Land revenue (including stamp duty)
	(2) शिक्षण	24	47	43	Education
	(3) इमारत व दळणवळण	14	12	14	Buildings and communications
	(4) इतर	96	273	400	Others
3	एकूण सांविधिक अनुदाने (१ ते ४)	7,320	-	-	Total Statutory grants (1 to 4)
	(1) सहेतुक अनुदाने	4,103	-	-	Purposive grants
	(2) आस्थापना अनुदाने	1,835	-	-	Establishment grants
	(4) योजना अनुदाने	814	-	-	Plan scheme grants
	(5) इतर	567	-	-	Others
	खर्च				Expenditure
	एकूण महसूली खर्च (१ ते ४)	8,494	34,093	40,907	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
	(1) सामान्य प्रशासन	610	10,241	11,393	General Administration
	(2) शिक्षण	3,917	9,140	10,639	Education
	(3) वैद्यकीय	11	2,289	2,145	Medical
	(4) सार्वजनिक आरोग्य	939	0	0	Public Health
	(5) आयुर्वेद	15	0	0	Ayurveda
	(6) कृषि	128	960	1,015	Agriculture
	(7) पशुसंवर्धन	123	0	0	Animal Husbandry

तक्ता / TABLE 20.5 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(8)	इमारती व दळणवळण (सार्वजनिक बांधकाम)	692	762	842	Buildings and Communications (Public Works)
(9)	समाजकल्याण	700	607	666	Social Welfare
(10)	सामूहिक विकास	-	0	0	Community Development
(11)	सार्वजनिक आरोग्य अभियांत्रिकी	-	0	0	Public Health Engineering
(12)	पाटबंधारे	211	56	515	Irrigation
(13)	वने	6	7	10	Forest
(14)	इतर	1,412	4,174	13,762	Other

* अस्थायी / Provisional

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.6

स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या / LOCAL SELF-GOVT. INSTITUTION BY TYPES

(संख्या / Number)

स्थानिक संस्था	रोजी / As on 31-12-2016	Local Body
(1)	(2)	(3)
महानगरपालिका	26	Municipal Corporations
नगर परिषदा	361	Municipal Councils
जिल्हा परिषदा	34	Zilla Parishads
पंचायत समित्या	351	Panchayat Samitis
ग्रामपंचायती	27,855	Gram Panchayats
नगर पंचायत	124	Nagar Panchayats
कटक मंडळे	7	Cantonment Boards

आधार - राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

Source - State Election Commission, Maharashtra

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.1

सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल / RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2014)	विधानसभा Legislative Assembly (2014)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats
	(अ) अनुसूचित जातीकरिता राखीव जागा	5	29	(a) Number of seats reserved for scheduled castes
	(ब) अनुसूचित जमातीकरिता राखीव जागा	4	25	(b) Number of seats reserved for scheduled tribes
2	सर्वसाधारण जागा	39	234	Number of general seats
3	उमेदवारांची संख्या			Number of candidates—
	(अ) नामनिर्देशन प्राप्त	1,458	7,750	(a) Nominations filed
	(ब) नामनिर्देशन नाकारले	186	1,197	(b) Nominations Rejected
	(क) उमेदवारी मागे घेणारे	375	2,434	(c) Withdrew Candidature
	(ड) निवडणूका लढवणारे	897	4,119	(d) Contested the election
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected
4	मतदारांची संख्या (हजारात)			Number of electors (In thousands)
	पुरुष	42,771	44,121	Men
	स्त्रिया	38,027	39,406	Women
	इतर	1	1	Other
	एकूण	80,799	83,528	Total
5	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारात)	48,740	52,692	Number of voters who voted (In thousands)
6	ग्राह्य मते (हजारात)	48,284	52,418	Number of valid votes polled (In thousands)
7	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	60.32	63.08	Percentage of electors voting

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.2

उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण / CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2014)		विधानसभा Legislative Assembly (2014)		Name of the party (2)
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस	26	2	287	42	Indian National Congress
2	राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी	21	4	278	41	Nationalist Congress Party
3	भारतीय जनता पार्टी	24	23	260	122	Bharatiya Janata Party
4	शिवसेना	20	18	282	63	Shivsena
5	समाजवादी पार्टी	23	0	22	1	Samajwadi Party
6	बहुजन विकास आघाडी	1	0	36	3	Bahujan Vikas Aaghadi
7	महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना	10	0	219	1	Maharashtra Navnirman Sena
8	ऑल इंडिया मजलिस-ए- एत्तेहादुल मुल्लिमीन	0	0	24	2	All India Majlis-e-Ittehadul Muslimeen
9	शेतकरी कामगार पक्ष	3	0	51	3	Peasants and Workers Party
10	अपक्ष	324	1	1,699	7	Independent
11	इतर पक्ष	445	0	961	3	Other Party
	एकूण	897	48	4,119	288	Total

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.1

अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका) /
 ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)
 2017

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2011-12=100)

महिना	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित माल Manufactured products	सर्व वस्तू All commodities	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
भार	22.62	13.15	64.23	100.00	Weight
जानेवारी	126.7	93.1	111.6	112.6	January
फेब्रुवारी	127.0	94.5	111.8	113.0	February
मार्च	127.1	93.6	112.3	113.2	March
एप्रिल	127.4	91.7	112.6	113.2	April
मे	126.6	90.9	112.6	112.9	May
जून	126.5	89.6	112.6	112.7	June
जुलै	132.6	88.4	112.6	113.9	July
ऑगस्ट	135.3	89.1	112.8	114.8	August
सप्टेंबर	131.5	91.9	113.7	114.9	September
ऑक्टोबर	133.9	93.8	113.7	115.6	October
नोव्हेंबर	136.0	94.6	114.0	116.4	November
डिसेंबर*	131.7	96.5	114.0	115.7	December *

* अस्थायी / * Provisional

आधार - आर्थिक सल्लागार, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Adviser, Ministry of Commerce & Industry, Government of India, New Delhi

22. किंमत निर्देशांक /
तक्ता /
कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
२०१७ /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	वस्तूंचा गट	भार Weight	जानेवारी January	फेब्रुवारी February	मार्च March	एप्रिल April
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	मुंबई	अन्न गट	48.88	299	299	302	305
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	281	282	283	285
2	सोलापूर	अन्न गट	54.74	310	303	302	303
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	292	288	287	288
3	नागपूर	अन्न गट	43.06	310	309	309	312
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	303	303	304	306
4	पुणे	अन्न गट	39.77	324	319	322	323
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	273	271	273	273
5	नाशिक	अन्न गट	41.43	300	293	293	294
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	289	286	286	287
6	जळगाव	अन्न गट	55.98	272	276	276	276
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	286	288	288	290
7	नांदेड	अन्न गट	60.26	309	305	304	304
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	336	334	334	336
8	औरंगाबाद	अन्न गट	53.65	285	280	282	284
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	310	308	309	312
9	कोल्हापूर	अन्न गट	55.64	281	278	283	281
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	283	281	284	285
10	अकोला	अन्न गट	62.30	264	260	265	263
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	290	288	291	294

आधार - लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

PRICE INDICES

TABLE 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

2017

(आधारभूत वर्ष / Base year : 1982 = 100)

जून June	जुलै July	ऑगस्ट August	सप्टेंबर September	ऑक्टोबर October	नोव्हेंबर November	डिसेंबर December	Item Group	Centres
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
316	319	321	318	322	322	319	Food Group	Mumbai
290	293	294	293	295	295	293	General Index	
315	315	315	310	313	322	317	Food Group	Solapur
295	296	296	295	296	301	298	General Index	
325	337	334	334	333	331	329	Food Group	Nagpur
312	318	318	318	317	317	316	General Index	
325	324	323	322	326	326	327	Food Group	Pune
274	276	277	276	278	279	279	General Index	
303	306	306	307	306	307	306	Food Group	Nashik
291	293	294	295	295	295	295	General Index	
282	280	286	286	291	291	283	Food Group	Jalgaon
293	301	305	307	310	313	309	General Index	
308	306	311	311	315	315	306	Food Group	Nanded
338	342	345	345	349	350	346	General Index	
293	294	298	296	304	301	294	Food Group	Aurangabad
316	323	325	326	330	331	328	General Index	
288	283	285	286	297	293	285	Food Group	Kolhapur
288	295	297	299	305	305	301	General Index	
275	281	281	282	283	284	278	Food Group	Akola
300	309	313	314	318	320	318	General Index	

Source - Labour Bureau, Government of India, Simla

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.3

राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
RURAL AREAS IN THE STATE
2017

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

महिना	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	52.85	2.15	10.67	8.53	25.80	100.00	Weight
जानेवारी	266.11	358.68	483.97	136.42	206.81	264.98	January
फेब्रुवारी	263.61	362.76	484.68	136.07	205.98	263.58	February
मार्च	262.29	361.53	486.53	136.77	206.96	263.37	March
एप्रिल	265.33	364.09	490.04	136.92	206.79	265.37	April
मे	266.27	366.05	489.05	137.69	207.79	266.13	May
जून	270.32	367.63	489.30	137.95	208.56	268.55	June
जुलै	271.08	390.58	500.71	138.02	209.72	270.97	July
ऑगस्ट	273.16	409.69	498.70	139.53	207.67	271.87	August
सप्टेंबर	271.52	415.03	500.62	139.18	208.99	271.63	September
ऑक्टोबर	282.65	420.98	502.15	139.44	207.89	277.54	October
नोव्हेंबर	281.16	432.99	501.79	139.95	208.62	277.20	November
डिसेंबर	273.02	433.65	501.10	141.08	208.17	272.82	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.4

राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
URBAN AREAS IN THE STATE
2017

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

गट / Group							
महिना	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	45.80	1.54	10.28	8.00	34.87	100.00	Weight
जानेवारी	270.35	354.60	446.48	144.60	194.30	256.79	January
फेब्रुवारी	367.93	357.96	447.71	144.63	194.60	252.97	February
मार्च	269.40	358.72	447.08	144.71	194.95	253.71	March
एप्रिल	272.50	361.07	450.72	145.07	194.58	255.45	April
मे	275.01	362.25	450.83	145.18	195.37	256.90	May
जून	279.68	362.70	449.86	145.41	195.02	258.85	June
जुलै	287.03	372.09	458.96	145.80	194.88	263.28	July
ऑगस्ट	283.88	379.49	459.16	146.26	195.36	262.17	August
सप्टेंबर	278.57	381.10	459.79	146.48	195.45	259.87	September
ऑक्टोबर	291.01	387.14	460.92	146.30	195.42	265.76	October
नोव्हेंबर	286.89	396.42	461.50	146.81	195.68	264.20	November
डिसेंबर	277.97	402.00	461.15	147.08	194.96	259.93	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.5

राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक / CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS IN THE STATE

2017

(आधारभूत वर्ष / Base year : 1986-87=100)

महिना	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	64.86	100.00	Weight
जानेवारी	991	954	January
फेब्रुवारी	972	943	February
मार्च	962	937	March
एप्रिल	967	940	April
मे	967	942	May
जून	972	948	June
जुलै	975	952	July
ऑगस्ट	1002	971	August
सप्टेंबर	992	967	September
ऑक्टोबर	1009	980	October
नोव्हेंबर	997	975	November
डिसेंबर	977	963	December

आधार - लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

Source - Labour Bureau, Government of India, Simla

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.1

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण /
INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)
2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची संख्या			सीमांतिककाम करणाऱ्यांची संख्या			Industrial Division
		No. of Main Workers			No. of Marginal Workers			
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषि, शिकार, वन संवर्धन, मच्छिमारी	207	58	265	29	20	49	Agriculture, hunting, forestry, fishing
2	खाणकाम व दगडकाम	95	19	114	9	3	12	Mining and quarrying
3	वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती	4366	805	5,171	278	154	433	Manufacturing & repairs
4	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा, कचरा व्यवस्थापन	146	12	158	6	1	7	Electricity, gas & water supply, waste management
5	बांधकाम	1,799	225	2,025	242	56	298	Construction
6	घाऊक व किरकोळ व्यापार	2,819	323	3,142	147	43	190	Wholesale & Retail Trade
7	हॉटेल्स व उपहारगृहे	446	58	504	28	7	35	Hotels & Restaurants
8	परिवहन, साठवण व दळणवळण	1,842	92	1,934	97	7	104	Transport, Storage & Communication
9	वित्तीय मध्यस्थीता, स्थावर मालमत्ता, विमा, भाडे व भाडेपट्टी, व्यवसाय सेवा	1,366	355	1,721	60	22	82	Financial intermediation, Real estate, Insurance, Renting & leasing, Business services
10	प्रकाशन, प्रसारण, दुरसंचार व माहिती सेवा	332	86	417	13	4	17	Publication, Broadcasting, Telecommunication & Information services
11	इतर सेवा	3,545	2,221	5,766	380	551	931	Other services
	एकूण	16,963	4,254	21,217	1,289	868	2,158	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.2

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणा-यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण/
 OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)
 2011

('०००/ '000)

अनु क्रमांक Serial No.	व्यवसाय गट	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची संख्या			सीमांतिक काम करणाऱ्यांची संख्या			Occupational division
		No. of Main Workers			No. of Marginal Workers			
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	आमदार, वरिष्ठ अधिकारी व व्यवस्थापक	1,597	204	1,801	53	13	66	Legislators, Senior officials & Managers
2	व्यावसायिक	1,054	354	1,408	41	20	61	Professionals
3	तंत्रज्ञ व तत्सम काम करणारे	1,164	654	1,818	45	30	75	Technicians & associate professionals
4	कारकून	1,132	330	1,462	43	17	60	Clerks
5	सेवा क्षेत्रातील कामगार तसेच दुकाने व पणन यांतील विक्रेते	2,329	382	2,711	118	43	161	Service workers and Shop & Market sales workers
6	कृषि व मत्स्यव्यवसायातील कुशल कामगार	235	64	299	31	20	51	Skilled agriculture & fishery workers
7	हस्तकला व तत्सम क्षेत्रातील कामगार	2,968	445	3,413	234	104	338	Craft & related trade workers
8	यंत्रचालक व यंत्र जोडणी करणारे	2,093	122	2,215	108	16	124	Plants & Machine Operators and Assemblers
9	प्राथमिक व्यवसाय	2,957	824	3,781	300	142	442	Elementary Occupations
10	इतरत्र वर्गीकृत न केलेले	1,434	874	2,308	318	463	781	Workers not classified by occupations
	एकूण	16,963	4,253	21,216	1,291	868	2,159	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.3

रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती /

INFORMATION OF EMPLOYMENT AND SELF-EMPLOYMENT GUIDANCE CENTRE STATISTICS
2017

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	संख्या / Nos.	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	490	New registrations
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	179	Number of placements
3	जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागा	370	Number of vacancies notified
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या	3,783	Number of persons on live register

आधार- रोजगार व स्वयंरोजगार संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source - Directorate of Employment and Self-Employment, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (A)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या /

GRADEWISE NUMBER OF STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(३१ मार्च, २०१५ रोजी / As on 31st March, 2015)

अनु क्रमांक Serial No.	प्रकार	कर्मचाऱ्यांची संख्या / No. of Employees				Category
		State Government		Semi Government *		
		एकूण Total	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	(अ) श्रेणी-अ	23,499	4,563	N.A.	N.A.	(a) Grade-A
	(ब) श्रेणी-ब	51,162	9,895	N.A.	N.A.	(b) Grade-B
	एकूण (अ+ब)	74,661	14,458	N.A.	N.A.	Total (a +b)
2	(क) श्रेणी-क	3,86,766	73,056	N.A.	N.A.	(c) Grade-C
	(ड) श्रेणी-ड	1,10,393	17,260	N.A.	N.A.	(d) Grade-D
	एकूण (क+ड)	4,97,159	90,316	N.A.	N.A.	Total (c +d)
	एकूण (अ+ब+क+ड)	5,71,820	1,04,774	N.A.	N.A.	Total (a +b +c +d)
3	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे, कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, अंशकालीन व मानसेवी कर्मचारी)	1,64,109	1,34,772	N.A.	N.A.	Other (paid from contingencies, work charged personnel, part time and honorary)
	एकूण कर्मचारी	7,35,929	2,39,546	N.A.	N.A.	Total staff

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

* जिल्हा परिषद व नगर परिषद कर्मचारी / Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

टीप : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष, २०१५ मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

Note : Employees Master Database Report, 2015 covers only State Government Employees

आधार : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१५ अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2015

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (B)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी /

PAY SCALE RANGEWISE CLASSIFICATION OF STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

अनुक्रमांक Serial No.	वेतन श्रेणी / Pay Scale Range	शासकीय कर्मचारी / State Government	जिल्हा परिषद / Zilla Parishad	नगर परिषद / Nagar Parishad	निमशासकीय कर्मचारी / Semi Government
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	4440-7440 G.P.(1300)	26,736	#	#	#
2	4440-7440 G.P.(1400)	178	#	#	#
3	4440-7440 G.P.(1600)	4,785	#	#	#
4	4440-7440 G.P.(1650)	71	#	#	#
5	4440-7440 G.P.(1700)	27	#	#	#
6	4440-7440 G.P.(1800)	309	#	#	#
7	4440-7440 G.P.(1900)	239	#	#	#
8	4440-7440 G.P.(2000)	124	#	#	#
9	5200-20200 G.P.(1600)	24,538	#	#	#
10	5200-20200 G.P.(1800)	20,199	#	#	#
11	5200-20200 G.P.(1900)	54,461	#	#	#
12	5200-20200 G.P.(2000)	88,381	#	#	#
13	5200-20200 G.P.(2400)	131,729	#	#	#
14	5200-20200 G.P.(2500)	2,288	#	#	#
15	5200-20200 G.P.(2800)	26,478	#	#	#
16	5200-20200 G.P.(3500)	9,276	#	#	#
17	5200-20200 G.P.(4200)	1,879	#	#	#
18	9300-34800 G.P.(4200)	32,361	#	#	#
19	9300-34800 G.P.(4300)	35,628	#	#	#
20	9300-34800 G.P.(4400)	26,723	#	#	#
21	9300-34800 G.P.(4500)	678	#	#	#
22	9300-34800 G.P.(4600)	3,727	#	#	#
23	9300-34800 G.P.(4700)	495	#	#	#
24	9300-34800 G.P.(4800)	3,155	#	#	#
25	9300-34800 G.P.(4900)	208	#	#	#
26	9300-34800 G.P.(5000)	4,032	#	#	#
27	9300-34800 G.P.(5400)	2,693	#	#	#
28	9300-34800 G.P.(5800)	6	#	#	#
29	15600-39100 G.P.(5000)	1,480	#	#	#
30	15600-39100 G.P.(5400)	13,060	#	#	#
31	15600-39100 G.P.(5500)	18	#	#	#
32	15600-39100 G.P.(5700)	1,464	#	#	#
33	15600-39100 G.P.(6600)	7,397	#	#	#
34	15600-39100 G.P.(6900)	32	#	#	#
35	15600-39100 G.P.(7600)	749	#	#	#
36	15600-39100 G.P.(7900)	5	#	#	#
37	37400-67000 G.P.(7600)	22	#	#	#
38	37400-67000 G.P.(8700)	150	#	#	#
39	37400-67000 G.P.(8800)	8	#	#	#

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
40	37400-67000 G.P.(8900)	78	#	#	#
41	37400-67000 G.P.(10000)	650	#	#	#
42	37400-67000 G.P.(12000)	2	#	#	#
43	80000-G.P. (0)	33	#	#	#
44	15600-39100 A.G.P.(6000)	1,866	#	#	#
45	15600-39100 A.G.P.(7000)	478	#	#	#
46	15600-39100 A.G.P.(8000)	175	#	#	#
47	37400-67000 A.G.P.(9000)	1,464	#	#	#
48	67000-79000-HAG (0)	67	#	#	#
49	75000-A.G.P. (0)	21	#	#	#
50	9300-34800 G.P.(4100)	508	#	#	#
51	15600-39100 G.P.(5900)	86	#	#	#
52	5200-20200 G.P.(2100)	3,944	#	#	#
53	5200-20200 G.P.(2200)	1,729	#	#	#
54	5200-20200 G.P.(2700)	259	#	#	#
55	4440-7440 G.P.(1450)	41	#	#	#
56	5200-20200 G.P.(1500)	11,258	#	#	#
57	5200-20200 G.P.(1300)	3,719	#	#	#
58	4440-7440 G.P.(1500)	908	#	#	#
59	5200-20200 G.P.(1450)	340	#	#	#
60	75500-80000 G.P.(0)	9	#	#	#
61	5200-20200 G.P.(3100)	630	#	#	#
62	5200-20200 G.P.(2550)	2,206	#	#	#
63	5200-20200 G.P.(2850)	237	#	#	#
64	15600-39100 G.P.(8600)	4	#	#	#
65	9300-34800 G.P.(5200)	159	#	#	#
66	5200-20200 G.P.(2650)	368	#	#	#
67	5500-7600 G.P.(2100)	1	#	#	#
68	9030-10200 G.P.(2100)	2	#	#	#
69	5200-20200 G.P. (2300)	545	#	#	#
70	5200-20200 G.P.(1650)	309	#	#	#
71	9300-34800 G.P.(5300)	79	#	#	#
72	90000-90000 G.P.(0)	1	#	#	#
73	9300-34800 G.P.(2400)	103	#	#	#
74	5200-20200 G.P.(1950)	76	#	#	#
75	9300-34800 G.P.(3200)	55	#	#	#
76	76 9300-34800 G.P.(3600)	17	#	#	#
77	5200-20200 G.P.(3550)	131	#	#	#
78	9300-34800 G.P.(6600)	108	#	#	#
79	5200-20200 G.P.(1700)	146	#	#	#
80	5200-20200 G.P.(3250)	40	#	#	#
81	5200-20200 G.P.(3150)	57	#	#	#
82	5200-20200 G.P.(2150)	38	#	#	#
83	5200-20200 G.P.(1850)	35	#	#	#

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
84	9300-34800 G.P.(3350)	8	#	#	#
85	9300-34800 G.P.(5900)	7	#	#	#
86	37400-67000 G.P.(6600)	74	#	#	#
87	4470-7440 G.P.(2100)	32	#	#	#
88	9300-34800 G.P.(3100)	26	#	#	#
89	9300-34800 G.P.(3550)	41	#	#	#
90	9300-34800 G.P.(3300)	11	#	#	#
91	37400-67000 G.P.(8600)	1	#	#	#
92	5200-20200 G.P.(3200)	256	#	#	#
93	5200-20200 G.P.(2750)	708	#	#	#
94	5200-20200 G.P.(3750)	42	#	#	#
95	9300-34800 G.P.(5500)	28	#	#	#
96	9300-34800 G.P.(5100)	22	#	#	#
97	9300-34800 G.P.(3750)	31	#	#	#
98	5200-20200 G.P.(3650)	23	#	#	#
99	5200-20200 G.P.(2950)	49	#	#	#
100	5200-20200 G.P.(3350)	27	#	#	#
101	9300-34800 G.P.(6000)	3	#	#	#
102	15600-39100 G.P.(6200)	22	#	#	#
103	9300-34800 G.P.(5600)	9	#	#	#
104	Other	11,629	#	#	#
105	No pay Scale	0	0	#	#
106	As per Fifth pay Commission	1,251	#	#	#
107	As per Forth pay Commission	10	#	#	#
	Total	5,71,820	#	#	#

वेतन श्रेणीनुसार आकडेवारीचा अहवाल उपलब्ध नाही / Scale wise data not reported

G. P. - Grade Pay   A. G. P. - Academic Grade Pay

HAG - Higher Administrative Grade

टिप : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष, २०१५ मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

Note : Employees Master Database Report, 2015 includes only State Government Employees

आधार : शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१५ अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2015

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.5

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी / GRADE AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

(३१ मार्च, २०१५ रोजी / As on 31st March, 2015)

सामाजिक गट	श्रेणी-अ Grade A	श्रेणी-ब Grade B	श्रेणी-क Grade C	श्रेणी-ड Grade D	इतर (आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे, अंशकालीन व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies, part-time, honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total Employees	Social Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
शासकीय							Government
मागासवर्गीय	13,866	31,851	2,63,289	82,256	1,17,925	5,09,187	Backward
इतर	9,633	19,311	1,23,477	28,137	46,184	2,26,742	Others
एकूण	23,499	51,162	3,86,766	1,10,393	1,64,109	7,35,929	Total

आधार : शासकीय कर्मचार्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१५ अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2015

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.6

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार / EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(मार्च, २०१७ / March, 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार ('०००) Employment (000)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	1,188.68	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	155.27	Mumbai Suburban
3	ठाणे	144.75	Thane
4	रायगड	34.46	Raigad
5	रत्नागिरी	31.99	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	18.59	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,573.74	Konkan Division
7	नाशिक	89.16	Nashik
8	धुळे	51.82	Dhule
9	नंदुरबार	24.39	Nandurbar
10	जळगाव	78.31	Jalgaon
11	अहमदनगर	60.84	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	304.51	Nashik Division
12	पुणे	285.43	Pune
13	सातारा	80.46	Satara
14	सांगली	58.99	Sangli
15	सोलापूर	62.36	Solapur
16	कोल्हापूर	66.72	Kolhapur
	पुणे विभाग	553.95	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,432.19	Rest of Maharashtra

तक्ता / Table 23.6 -- contd

(1)	(2)	(3)	(2)
17	औरंगाबाद	113.74	Aurangabad
18	जालना	19.01	Jalna
19	परभणी	20.95	Parbhani
20	हिंगोली	8.09	Hingoli
21	बीड	38.73	Beed
22	नांदेड	133.05	Nanded
23	उस्मानाबाद	26.04	Osmanabad
24	लातूर	33.24	Latur
	औरंगाबाद /	393.84	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग		Marathwada Division
25	बुलढाणा	74.03	Buldhana
26	अकोला	27.65	Akola
27	वाशिम	61.30	Washim
28	अमरावती	42.04	Amravati
29	यवतमाळ	12.02	Yavatmal
	अमरावती विभाग	217.04	Amravati Division
30	वर्धा	29.55	Wardha
31	नागपूर	172.97	Nagpur
32	भंडारा	27.13	Bhandara
33	गोंदिया	15.90	Gondiya
34	चंद्रपूर	50.58	Chandrapur
35	गडचिरोली	50.87	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	347.00	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	564.04	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,389.07	Maharashtra State
	केंद्र सरकारी	672.06	Central Government
	राज्य सरकारी	886.17	State Government
	निम केंद्र सरकारी	639.12	Quasi Central Government
	निम राज्य सरकारी	264.74	Quasi State Government
	स्थानिक संस्था	926.97	Local Bodies

आधार - रोजगार व स्वयंरोजगार संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source - Directorate of Employment and Self-Employment, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.7

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार / EMPLOYMENT IN INSTITUTIONS REGISTERED UNDER SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENT ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार (2)	वर्ष / Year ^{\$}		Type of Establishment (2)
		2015 (3)	2016 (4)	
	अधिनियम लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या	295	295	No. of local bodies to which the Act is applicable
1	दुकाने			Shops—
	(अ) दुकानांची संख्या	5,33,174	5,56,510	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	13,51,378	14,40,444	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था			Commercial Establishments—
	(अ) संस्थांची संख्या	7,40,435	8,20,288	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	40,07,280	45,11,854	(b) Persons employed
3	हॉटेल इत्यादी			Hotels etc—
	(अ) संस्थांची संख्या	94,272	96,656	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	4,62,723	4,86,550	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे			Theatres—
	(अ) संस्थांची संख्या	2,095	2,102	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	15,106	15,793	(b) Persons employed
	एकूण			Total
	(अ) संस्थांची संख्या	13,69,976	14,75,556	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	58,36,487	64,54,441	(b) Persons employed
	(क) कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	24,85,289	25,99,977	(c) Establishments having no employees

टीप - वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायद्याखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थांसंबंधीची आहे.

\$ कॅलेंडर वर्षाकरिता / for calendar year

Note - The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948

आधार - कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source - Office of the Commissioner of Labour, GoM, Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.8

राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च /
 CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON
 UNDER THE MAHATMA GANDHI NATIONAL RURAL EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME IN
 THE STATE
 2016-17

(₹ लाख / ₹ lakh)

कामाचा प्रकार (1)	पूर्ण झालेल्या कामांची संख्या Number of completed works (2)	वर्षात झालेला खर्च Expenditure incurred during the Year (3)	Category of work (1)
(१) ग्रामीण बारमाही जोड रस्ते	7,587	19,109.47	Rural Connectivity
(२) पूरनियंत्रण व पूर संरक्षण	551	4,094.53	Flood Control and Protection
(३) जलसंधारण व जलसंवर्धन/जलभरणा	21,432	18,915.72	Water Conservation and Water Harvesting
(४) दुष्काळ प्रतिबंधक काम	25,757	5,959.30	Drought Proofing
(५) लघु व सूक्ष्म जलसिंचन	374	434.04	Micro Irrigation Works
(६) अनुसूचित जाती/जमाती व नवीन भूधारकांना सिंचन सुविधा	47,440	32,535.35	Provision of Irrigation facility to SC/ST & new Land Owners
(७) पारंपारिक जलस्रोतांचे नुतनीकरण	3,310	4,515.96	Renovation of Traditional Eater Bodies
(८) भूविकास / शेतीविकास	7,867	4,362.99	Land Development
(९) राजीव गांधी सेवा केंद्र	177	298	Rajiv Gandhi Seva Kendra
(१०) इतर कामे	45,219	4,265.84	Any other activity
एकूण	1,59,714	94,491.20	Total

आधार- नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

24. छापखाने व प्रकाशने / PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता / TABLE 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके /
PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
2016-17

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	3,721	Number of printing presses
2	नियतकालिके	5,322	Periodicals—
	(अ) दैनिके	1,406	(a) Daily
	(ब) साप्ताहिके (आठवडयातून दोनदा व तीनदा निघणार धरुन)	2,588	(b) Weekly (including bi-weekly and tri-weekly)
	(क) पाक्षिके	233	(c) Fortnightly
	(ड) मासिके (व्दैमासिके धरुन)	608	(d) Monthlies (including bi-monthly)
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके धरुन)	197	(e) Quarterlies (including four monthly)
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके धरुन)	289	(f) Annuals (including six monthly)
3	पुस्तके	855	Books

आधार - अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai

25. वार्षिक योजना /
तक्ता /

राज्याची बारावी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च /

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष / उप शीर्ष	मान्य नियत व्यय बारावी पंचवार्षिक योजना (२०१२-२०१७)	वार्षिक योजना २०१४-१५ Annual Plan 2014-15	
		Approved Outlay XII th Five Year Plan (2012-2017)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	कृषी व संलग्न सेवा	21,917.16	4,439.57	7,092.49
2	ग्राम विकास	9,089.07	1,258.54	1,833.37
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	1,140.70	329.37	235.32
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	47,990.34	9,022.40	6,477.19
5	विद्युत विकास	20,694.87	4,015.96	2,349.57
6	उद्योग व खनिजे	2,174.94	410.07	284.76
7	वाहतूक व दळणवळण	33,854.78	5,536.82	4,719.31
8	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	168.75	62.18	31.41
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	3,364.45	724.01	540.17
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	1,22,645.61	22,208.72	17,832.39
11	सामान्य सेवा	10,988.63	2,406.94	1,072.05
12	इतर कार्यक्रम	970.71	807.97	1,128.15
	एकूण	2,75,000.00	51,222.55	43,596.18

आधार- नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

ANNUAL PLANS

Table 25.1

TWELTH FIVE YEAR PLAN OF THE STATE - YEARWISE AND SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE

(₹ कोटी/₹ crore)

वार्षिक योजना २०१५-१६ Annual Plan 2015-16		वार्षिक योजना २०१६-१७ Annual Plan 2016-17		Head / Sub-head of Development
मान्य नियत व्यय Approved Outlay (6)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (7)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay (8)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (9)	
4,700.20	11,767.98	5,412.17	4,253.47	Agriculture and Allied services
1,605.34	1,406.32	2,028.59	1,602.61	Rural development
154.93	31.28	172.16	26.46	Special area development programme
7,619.74	7,779.74	8,136.60	8,339.43	Irrigation and flood control
3,726.23	3,175.63	3,560.34	10,197.87	Power development
403.99	374.05	395.43	328.72	Industry and minerals
6,876.38	3,809.24	7,737.20	6,644.75	Transport and communications
67.22	22.05	67.22	60.00	Science, technology & environment
911.12	700.93	1,089.93	847.26	General economic services
23,348.59	13,384.72	24,597.00	20,518.12	Social and community services
4,110.85	1,671.33	2,559.67	1,689.63	General services
1,474.41	1,152.93	1,240.69	1,511.89	Other programmes
54,999.00	45,276.20	56,997.00	56,020.21	Total

Source - Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.1

राज्याची महसुली जमा / REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(₹ कोटी / ₹ crore)

महसुलाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2015-16	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2016-17	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2017-18	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) कर महसूल				(I) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0020 निगम कर	8,835.19	10,848.21	11,008.32	Corporation Tax
0021 निगम कराव्यतिरिक्त इतर उत्पन्नांवरील कर	6,144.85	7,627.68	9,624.12	Taxes on Income other than Corporate Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	2,192.74	2,517.32	2,769.05	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण (ए)	17,172.78	20,993.21	23,401.49	Total—(a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर				(b) Taxes on Property and Capital Transactions
0029 जमीन महसूल	1,748.31	1,500.55	3,200.15	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी	21,766.99	20,000.00	21,000.00	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा शुल्क	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0032 संपत्ती कर	2.00	-0.32	-0.34	Taxes on Wealth
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण (बी)	23,517.30	21,500.23	24,199.81	Total—(b)
(सी) विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील कर				(c) Taxes on Commodities and Services—
0037 शुल्क	4,486.57	4,641.35	5,254.21	Customs
0038 संघ उत्पादन शुल्क	3,730.37	5,164.57	5,492.14	Union Excise Duties
0039 राज्य उत्पादन शुल्क	12,469.56	13,600.00	14,340.01	State Excise Duties
0040 विक्रीकर	69,660.82	81,437.69	92,838.97	Sales Tax
0041 वाहनांवरील कर	6,017.19	6,750.00	7,200.00	Taxes on Vehicles
0042 माल व उतारु यांवरील कर	1,582.13	1,276.00	1,400.00	Taxes on Goods and Passengers
0043 विजेवरील कर व शुल्क	8,506.37	7,912.58	8,228.48	Taxes and Duties on Electricity
0044 सेवा कर	4,887.46	5,433.42	6,026.81	Service Tax
0045 विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	2,683.50	2,236.27	2,459.91	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
एकूण (सी)	1,14,023.97	1,28,451.88	1,43,240.53	Total—(c)
एकूण (I)	1,54,714.05	1,70,945.32	1,90,841.83	Total—(I)
(II) करांव्यतिरिक्त महसूल				(II) Non-Tax Revenue—
(ए) इतर आर्थिक सेवा				(a) Other Fiscal Services—
0047 इतर आर्थिक सेवा	0.03	0.00	0.00	Other Fiscal Services
एकूण (ए)	0.03	0.00	0.00	Total—(a)

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा					(b) Interest receipts, Dividends and Profits—
0049 व्याजाच्या जमा रकमा		3,079.45	2,981.32	1,178.49	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा		57.27	117.87	123.76	Dividends and profits
एकूण (बी)		3,136.72	3,099.19	1,302.25	Total—(b)
(सी) करांव्यतिरिक्त इतर महसुल					(c) Other Non-Tax revenue—
(i) सर्वसाधारण सेवा					(i) General Services—
0051 लोकसेवा आयोग		32.07	24.85	26.09	Public Service Commission
0055 पोलिस		332.85	597.35	627.23	Police
0056 तुरुंग		8.99	10.29	10.81	Jails
0057 पुरवठा व विनियोग		0.01	0.01	0.01	Supplies and disposals
0058 लेखनसामग्री व मुद्रण		23.07	37.31	39.18	Stationery and printing
0059 सार्वजनिक बांधकामे		246.31	215.88	230.58	Public works
0070 इतर प्रशासनिक सेवा		676.86	632.88	373.55	Other administrative services
0071 निवृत्तीवेतने व इतर सेवानिवृत्तिलाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा		72.72	81.3	85.37	Contributions and Recoveries towards pension and other retirement benefits
0075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		477.38	1,428.37	2,758.44	Miscellaneous general services
एकूण (i)		1,870.26	3028.24	4,151.26	Total—(i)
(ii) सामाजिक सेवा					(ii) Social Services—
0202 शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती		606.65	418.19	439.11	Education, sports, art and culture
0210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य		498.44	447.57	469.95	Medical services and public health
0211 कुटुंब कल्याण		51.35	40.20	42.21	Family welfare
0215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता		50.95	30.16	36.80	Water supply and sanitation
0216 गृहनिर्माण		94.39	74.26	1,076.92	Housing
0217 नगरविकास		913.38	1,700.00	5,000.00	Urban development
0220 माहिती व प्रसिध्दी		7.33	5.49	5.76	Information and publicity
0230 कामगार व सेवायोजन		138.05	114.92	110.01	Labour and employment
0235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण		310.05	267.31	280.67	Social security and welfare
0250 इतर सामाजिक सेवा		287.01	263.93	277.12	Other social services
एकूण (ii)		2,957.60	3,362.03	7,738.55	Total—(ii)
(iii) आर्थिक सेवा					(iii) Economic Services—
0401 पीकसंवर्धन		114.20	128.27	134.68	Crop Husbandry
0403 पशुसंवर्धन		33.53	48.78	51.22	Animal Husbandry
0404 दुग्धव्यवसाय विकास		227.20	558.29	586.20	Dairy Development
0405 मत्स्यव्यवसाय		9.21	22.16	23.27	Fisheries
0406 वनीकरण व वन्यजीवन		230.91	392.51	412.14	Forestry and wild life
0408 अन्न साठवण व वखार		5.50	10.16	10.67	Food Storage and Warehousing

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
0425	सहकार	86.17	164.50	172.71	Co-operation
0435	कृषिविषयक इतर कार्यक्रम	2.61	6.65	6.98	Other Agricultural Programmes
0506	जमीन सुधारणा	45.55	43.30	45.47	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	150.65	258.54	271.47	Other Rural Development Programmes
0551	डोंगराळ प्रदेश	2.04	0.64	0.67	Hilly Areas
0700	मोठे पाटबंधारे	460.23	168.04	409.13	Major Irrigation
0701	मध्यम पाटबंधारे	164.46	92.23	80.76	Medium Irrigation
0702	लहान पाटबंधारे	63.96	34.33	35.75	Minor Irrigation
0801	वीज	619.98	1,729.24	750.40	Power
0802	पेट्रोलियम	0.01	0.04	0.00	Petroleum
0810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	2.82	0.83	0.87	Non-conventional Sources of Energy
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	3.34	4.88	5.12	Village and Small Industries
0852	उद्योग	3.61	17.34	18.21	Industries
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	3,064.05	3,250.00	3740.00	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
0875	इतर उद्योग	0.02	0.06	0.06	Other Industries
1001	भारतीय रेल्वे	0.00	0.00	0.00	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	0.00	0.00	0.00	Ports and Light Houses
1454	रस्ते व पूल	21.51	8.74	8.79	Roads and Bridges
1056	अंतर्देशीय जल परिवहन	0.00	0.00	0.00	Inland Water Transport
1452	पर्यटन	2.27	0.00	0.00	Tourism
1475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	144.57	190.18	199.69	Other General Economic Services
	एकूण (iii)	5,458.40	7,129.71	6,964.26	Total—(iii)
	एकूण (सी)	10,286.26	13,519.98	18,854.07	Total—(c)
	एकूण (ii)	13,423.01	16,619.17	20,156.32	Total—(II)
(iii)	सहायक अनुदाने व अंशदाने				(III) Grants-in-aid and Contributions—
1601	केंद्र सरकारकडून सहायक अनुदाने	16,898.61	32,447.45	32,739.39	Grant-in-aid from Central Government
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्यांचा हिस्सा	0.00	0.00	0.00	State share of Union Excise Duties
	एकूण (iii)	16,898.61	32,447.45	32,739.39	Total—(III)
	एकूण महसुली जमा (I+II+III)	1,85,035.67	2,20,038.94	2,43,737.54	Total—Revenue Receipts (I+ II+III)

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१७-१८

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2017-18

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.2

महसुली लेख्यावरील खर्च / EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(₹ कोटी / ₹ crore)

खर्चाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2015-16	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2016-17	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2017-18	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(1) सर्वसाधारण सेवा				(I) General Services—
(अ) राज्याची अंगे				(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	111.13	177.19	205.19	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	11.93	13.94	13.76	President / Vice-president / Governor / Administrator of Union Territories
2013 मंत्रिपरिषद	9.47	15.02	25.27	Council of Ministers
2014 न्यायदान	1,398.45	1,661.21	2,054.68	Administration of Justice
2015 निवडणुका	328.18	240.70	179.18	Elections
एकूण (अ)	1,859.16	2,108.06	2,478.08	Total—(a)
(ब) आर्थिक सेवा				(b) Fiscal Services—
(i) २०२० उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	19.94	35.32	39.41	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure
एकूण (i)	19.94	35.32	39.41	Total—(i)
(ii) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029 जमीन महसूल	307.71	425.48	576.21	Land Revenue
2030 मुद्रांक व नोंदणी	189.27	226.05	218.88	Stamps and Registration
एकूण (ii)	496.98	651.53	795.09	Total—(ii)
(iii) विक्रेय वस्तू सेवा यांवरील करांची वसुली				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क	108.3	114.1	138.2	State Excise Duty
2040 विक्रीकर	474.5	684.4	764.47	Sales Tax
2045 वाहनांवरील कर	1,257.27	2,337.15	1,689.95	Taxes on Vehicles
2046 विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	63.17	72.54	87.46	Other Commodities & Taxes and Duties on Services
एकूण (iii)	1,903.24	3,208.19	2,680.08	Total—(iii)
(iv) इतर आर्थिक सेवा				(iv) Other Fiscal Services
2047 इतर आर्थिक सेवा	3.47	3.61	5.56	Other Fiscal Services
एकूण (iv)	3.47	3.61	5.56	Total—(iv)
एकूण (बी)	2,423.63	3,898.65	3,520.14	Total—(b)

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) व्याज प्रदान व ऋणसेवा					(c) Interest payment and servicing of debts —
2048 ऋण कमी करण किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनीयोजन		2,220.00	2,600.00	3,100.00	Appropriation for reduction or avoidance of debts
2049 व्याज प्रदान		25,771.41	28,829.69	31,027.11	Interest payments
एकूण (सी)		27,991.41	31,429.69	34,127.11	Total—(c)
(डी) प्रशासकीय सेवा					(d) Administrative services—
2051 लोकसेवा आयोग		32.45	41.07	51.71	Public service commission
2052 सचिवालय सर्वसाधारण सेवा		223.30	306.48	481.36	Secretariat General Services
2053 जिल्हा प्रशासन		4,482.30	5,321.47	5,741.84	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन		246.48	281.85	311.99	Treasury and Account Administration
2055 पोलीस		9,807.13	11,705.71	12,100.66	Police
2056 तुरुंग		234.67	268.26	299.70	Jails
2057 पुरवठा व विनियोग		1.80	1.80	2.44	Supplies and Disposals
2058 लेखनसामग्री व मुद्रण		149.86	193.89	185.39	Stationary and Printing
2059 सार्वजनिक बांधकामे		1,136.68	1,293.50	1,584.27	Public Works
2070 इतर प्रशासकीय सेवा		313.20	385.90	1,472.59	Other Administration Services
एकूण (डी)		16,627.87	19,799.93	22,231.95	Total—(d)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा					(e) Pensions and Miscellaneous General Services.—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ती लाभ		15,336.45	17,972.57	19,812.55	Pension and Other Retirement benefits
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		131.25	149.05	154.69	Miscellaneous General Services
एकूण (इ)		15,467.7	18,121.62	19,967.24	Total—(e)
एकूण (I)		64,369.77	75,357.95	82,324.52	Total—(I)
(II) सामाजिक सेवा					(II) Social Services—
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती					(a) Education, Sports, Art and Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण		40,495.62	44,827.94	52,573.57	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण		1,721.84	2,549.16	2,275.02	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा		304.20	344.99	298.68	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती		345.81	349.16	380.18	Art and Culture
एकूण (ए)		42,867.47	48,071.25	55,527.45	Total—(a)
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण					(b) Health and Family Welfare—
2210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य		8,712.29	10,985.92	10,310.89	Medical and Public Health
2211 कुटुंब कल्याण		645.10	809.42	837.91	Family Welfare
एकूण (बी)		9,357.39	11,795.34	11,148.80	Total—(b)
(सी) पाणीपुरवठा व स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास					(c) Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development—
2215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता,		2,482.30	5,287.91	5,381.95	Water Supply and Sanitation
2216 गृहनिर्माण		675.61	3,376.63	2,864.12	Housing
2217 नगरविकास		6,415.41	11,397.04	12,186.57	Urban Development
एकूण (सी)		9,573.32	20,061.58	20,432.64	Total—(c)

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(डी)	माहिती व ध्वनिप्रसारण				(d) Information and Broadcasting-
2220	माहिती व प्रसिध्दी	82.54	110.55	138.18	Information and Publicity
	एकूण (डी)	82.54	110.55	138.18	Total—(d)
(इ)	अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण				(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
2225	अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण	8,237.49	10,541.73	13,863.36	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
	एकूण (इ)	8,237.49	10,541.73	13,863.36	Total—(e)
(एफ)	कामगार व कामगार कल्याण				(f) Labour and Labour Welfare—
2230	कामगार व सेवायोजन	709.16	1,083.65	1,045.92	Labour and Employment
	एकूण (एफ)	709.16	1,083.65	1,045.92	Total—(f)
(जी)	समाजकल्याण व पोषण आहार				(g) Social Welfare and Nutrition—
2235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	3,948.52	4,580.36	4,152.68	Social Security and Welfare
2236	पोषण आहार	2,969.59	2,947.32	1,977.72	Nutrition
2245	नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य	4,489.37	5,199.97	5,572.10	Relief on account of natural calamities
	एकूण (जी)	11,407.48	12,727.65	11,702.50	Total—(g)
(एच)	इतर				(h) Others—
2250	इतर सामाजिक सेवा	-44.14	6.43	26.45	Other Social Services
2251	सचिवालय सामाजिक सेवा	126.53	167.58	193.39	Secretariat- Social Services
	एकूण (एच)	82.39	174.01	219.84	Total—(h)
	एकूण (II)	82,317.24	1,04,565.76	1,14,078.69	Total—(II)
(III)	आर्थिक सेवा				(III) Economic Services—
(ए)	कृषी व संलग्न कार्यक्रम				(a) Agriculture and Allied Service
2401	पीक संवर्धन	4,027.37	5,892.77	5,573.69	Crop Husbandry
2402	मृद व जल संधारण	60.67	155.73	119.59	Soil and Water Conservation
2403	पशुसंवर्धन	959.13	1,115.83	1,116.53	Animal Husbandry
2404	दुग्धव्यवसाय विकास	495.56	364.49	382.00	Dairy Development
2405	मत्स्यव्यवसाय	175.43	154.46	120.25	Fisheries
2406	वनीकरण व वन्यजीवन	2,033.74	2,088.52	2,351.60	Forestry and Wild Life
2408	अन्न, साठवण व वखार	18.17	249.93	273.47	Food, Storage and Warehousing
2415	कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण	785.76	843.62	977.95	Agricultural Research and Education
2425	सहकार	1,061.46	1,593.56	950.10	Co-operation
2435	इतर कृषिविषयक कार्यक्रम	43.07	116.78	124.84	Other Agricultural Programmes
	एकूण (ए)	9,660.36	12,575.69	11,990.02	Total—(a)
(बी)	ग्रामविकास				(b) Rural Development—
2501	ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम	502.47	689.43	838.52	Special Programmes for Rural development
2505	ग्रामीण सेवायोजन	2,974.97	4,494.58	5,729.71	Rural Employment

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
2506	जमीन सुधारणा	0.00	0.00	0.00	Land Reforms
2515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	2,131.99	3,466.38	3,710.62	Other Rural Development Programmes
	एकूण (बी)	5,609.43	8,650.39	10,278.85	Total—(b)
(सी)	विशेष क्षेत्र कार्यक्रम				(c) Special Areas Programmes—
2551	डोंगराळ प्रदेश	0.60	0.50	0.91	Hilly Areas
	एकूण (सी)	0.60	0.50	0.91	Total—(c)
(डी)	पाटबंधारे व पूर नियंत्रण				(d) Irrigation and Flood Control—
2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,794.86	1,682.29	1,512.94	Major and Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	922.12	1,282.79	994.46	Minor Irrigation
2705	लाभक्षेत्र विकास	23.95	20.39	19.76	Command Area Development
2711	पूर नियंत्रण व जलनिःसारण	17.27	18.00	27.32	Flood Control and Drainage
	एकूण (डी)	2,758.20	3,003.47	2,554.48	Total—(d)
(इ)	ऊर्जा				(e) Energy—
2801	वीज	9,281.64	10,389.08	6,074.62	Power
2810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	122.00	484.82	884.93	Non-conventional Sources of Energy
	एकूण (इ)	9,403.64	10,873.9	6,959.55	Total—(e)
(एफ)	उद्योग व खनिज				(f) Industry and Minerals—
2851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	365.19	321.35	309.36	Village and Small Industries
2852	उद्योग	2,897.81	2,770.23	2,750.98	Industries
2853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	16.20	36.37	35.21	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
	एकूण (एफ)	3,279.20	3,127.95	3,095.55	Total—(f)
(जी)	वाहतूक				(g) Transport —
3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	58.00	572.52	150.00	Indian railways-Policy formulation Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051	बंदरे व दीपगृहे	52.81	79.56	85.92	Ports and Light Houses
3053	नागरी विमान चालन	185.81	257.30	153.42	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल	5,142.02	5,279.70	4,876.20	Roads and Bridges
3055	मार्ग परिवहन	96.51	10.87	41.08	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन	5.59	9.20	9.60	Inland Water Transport
	एकूण (जी)	5,540.74	6,209.15	5,316.22	Total—(g)
(आय)	विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण				(i) Science, Technology and Environment —
3402	अवकाश संशोधन	0.10	0.25	0.15	Space Research
3425	इतर वैज्ञानिक संशोधन	4.55	85.20	100.00	Other Scientific Research
3435	परिस्थितीकी व पर्यावरण	92.02	140.66	231.09	Ecology and Environment
	एकूण (आय)	96.67	226.11	331.24	Total—(i)
(जे)	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा				(j) General Economic Services—
3451	सचिवालय आर्थिक सेवा	1,158.13	1,283.75	2,096.23	Secretariat-Economic Services
3452	पर्यटन	412.47	658.56	575.37	Tourism
3454	जनगणना, सर्वेक्षण व सांख्यिकी	88.46	72.75	60.61	Census, Survey and Statistics

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
3456	नागरी पुरवठा	0.00	0.00	0.15	Civil Supplies
3475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	44.06	48.18	52.92	Other General Economic Services
	एकूण (जे)	1,703.12	2,063.24	2,785.28	Total—(j)
	एकूण (III)	38,051.96	46,730.40	43,312.10	Total—(III)
(IV)	सहायक अनुदाने व अंशदाने				(IV) Grants-in-aid and Contributions—
3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तार्कित रकमा देणे	5,635.09	7,735.56	8,533.42	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	0.00	0.00	0.00	Aid Material and Equipments
	एकूण (IV)	5,635.09	7,735.56	8,533.42	Total—(IV)
	एकूण- महसुली लेख्यावरील खर्च	1,90,374.06	2,34,389.67	2,48,248.73	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१७-१८

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2017-18

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण / ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(₹ कोटी / ₹ crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2015-16	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2016-17	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2017-18	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक - महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				I - Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसुल	1,54,714.05	1,70,945.32	1,90,841.83	(a) Tax Revenue
(ब) करेतर महसुल	30,321.62	49,066.62	52,895.71	(b) Non-Tax Revenue
एकूण (एक)	1,85,035.67	2,20,011.94	2,43,737.54	Total—(I)
दोन - भांडवली लेख्यावरील जमा	38,232.71	61,578.79	56,764.27	II - Receipts on Capital Account
एकूण जमा (एक+दोन)	2,23,268.38	2,81,590.73	3,00,501.81	Total Receipts (I + II)
तीन - महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				III - Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	1,26,004.29	1,59,031.72	1,65,924.21	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च (i+ii)	64,369.75	75,357.94	82,324.51	(b) Non-Development Expenditure (i+ii)
(i) सर्वसाधारण सेवा	36,378.34	43,928.25	48,197.40	(i) General Services
(ii) ऋण सेवा	27,991.41	31,429.69	34,127.11	(ii) Debt Services
एकूण (तीन)	1,90,374.04	2,34,389.66	2,48,248.72	Total—(III)
चार - भांडवली खर्च				IV - Capital Expenditure—
(अ) महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	22,793.16	30,409.69	33,809.12	(a) Capital Expenditure outside Revenue Account
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	12,119.73	17,655.20	18,339.82	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (चार)	34,912.89	48,064.89	52,148.94	Total—(IV)
एकूण खर्च (तीन+चार)	2,25,286.93	2,82,454.55	3,00,397.66	Total expenditure (III + IV)

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१७-१८

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2017-18

27. राज्य उत्पन्न / STATE INCOME

तक्ता / TABLE 27.1

बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार) /
NET STATE INCOME AT MARKET PRICES (AT CURRENT AND CONSTANT PRICES)

राज्य उत्पन्न / State Income					
क्षेत्र	2015-16 ⁺⁺⁺		2016-17 ⁺⁺		Sector
	चालू किंमतीनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार At constant (2011-12) prices	चालू किंमतीनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार At constant (2011-12) prices	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
I उत्पन्न (₹ कोटी)					Income (₹ crore)—
(१) पीक, पशुसंवर्धन, वने व लाकूड तोडणी, मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती आणि खाण व दगड खाणकाम	2,26,677	1,93,476	2,84,723	2,30,265	(1) Crops, Livestock, Forestry & Logging, Fishing & Aquaculture, Mining & Quarrying
(२) वस्तुनिर्माण, वीज, वायु आणि पाणी पुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा आणि बांधकाम	4,45,398	3,99,432	4,58,312	4,33,829	(2) Manufacturing, Electricity, Gas, & water supply, Other utility services & Construction
(३) व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल व उपहारगृहे, रेल्वे, परिवहन, साठवण, दळणवळण व प्रसारणसंबंधी सेवा	2,27,942	1,85,382	2,50,855	1,98,812	(3) Trade, repairs, hotels and restaurants Railway, Transport, Storage & Communication and Services related to broadcasting
(४) वित्तीय सेवा, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घराची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा	5,89,478	4,88,352	6,61,404	5,27,515	(4) Financial Services, Real estate and Ownership of dwellings, Business Services, Public Administration & Other services
निव्वळ मूल्यवृद्धी	14,89,493	12,66,640	16,55,295	13,90,421	Net State Value added
निव्वळ राज्य उत्पन्न	17,35,230	14,52,439	19,44,953	15,95,514	Net State Domestic Product
II दरडोई राज्य उत्पन्न (₹)	1,46,258	1,22,422	1,62,005	1,32,899	Per capita State Income (₹)

टीप - +++ तिसरे सुधारित अंदाज ++ दुसरे सुधारित अंदाज /

Note - +++ Third Revised estimates ++ Second Revised estimates

आकडेवारी संक्षिप्तता दिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत / Figures may not add up due to rounding

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.1

नियंत्रित बाजारपेठा / REGULATED MARKETS

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या No. of regulated Markets		District
		2016	2017	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	5	5	Thane
3	पालघर	3	3	Palghar
4	रायगड	9	9	Raigad
5	रत्नागिरी	1	1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	1	Sindhudurg
	कोकण विभाग	20	20	Konkan Division
7	नाशिक	17	17	Nashik
8	धुळे	4	4	Dhule
9	नंदुरबार	6	6	Nandurbar
10	जळगाव	12	12	Jalgaon
11	अहमदनगर	14	14	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	53	53	Nashik Division
12	पुणे	13	13	Pune
13	सातारा	10	10	Satara
14	सांगली	7	7	Sangli
15	सोलापूर	11	11	Solapur
16	कोल्हापूर	4	4	Kolhapur
	पुणे विभाग	45	45	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	118	118	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद	10	10	Aurangabad
18	जालना	8	8	Jalna
19	परभणी	11	11	Parbhani
20	हिंगोली	7	7	Hingoli
21	बीड	10	10	Beed
22	नांदेड	19	19	Nanded
23	उस्मानाबाद	9	9	Osmanabad
24	लातूर	11	11	Latur
	औरंगाबाद /	85	85	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division

तक्ता / TABLE 28.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
25	बुलढाणा	13	13	Buldhana
26	अकोला	7	7	Akola
27	वाशिम	6	6	Washim
28	अमरावती	12	12	Amravati
29	यवतमाळ	17	17	Yavatmal
	अमरावती विभाग	55	55	Amravati Division
30	वर्धा	7	7	Wardha
31	नागपूर	12	12	Nagpur
32	भंडारा	5	5	Bhandara
33	गोंदिया	7	7	Gondiya
34	चंद्रपूर	13	13	Chandrapur
35	गडचिरोली	4	4	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	48	48	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	103	103	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	306	306	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे

Source- Maharashtra State Agriculture Marketing Board, Pune

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.2

राज्यातील विमा / INSURANCE IN THE STATE

बाब (1)	परिमाण (2)	2015-16 (3)	2016-17 (4)	Unit (2)	Item (1)
1 आयुर्विमा					Life Insurance
पॉलिसी	संख्या	2,425,460	3,491,283	Number	Policies
विम्याची रक्कम रुपयांत	₹ कोटी	73,278.49	108,213.49	₹ crore	Sum Assured
2 साधारण विमा					General Insurance
भारतीय साधारण विमा मंडळ व तिच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्यांचा प्रत्यक्ष प्रिमियम	₹ कोटी	NA	NA	₹ crore	Gross direct premium written in Maharashtra by General Insurance Corporation of India and its subsidiary companies

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) भारतीय आयुर्विमा महामंडळ

२) भारतीय साधारण विमा महामंडळ

Source- 1) Life Insurance Corporation of India

2) General Insurance Corporation of India

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.3

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या /

NUMBER OF HOTELS AND ROOMS APPROVED BY THE TOURISM DEPARTMENT

(३१ डिसेंबर, २०१६ रोजी /As on 31st December, 2016)

हॉटेलांचे प्रकार	हॉटेलांची संख्या No. of Hotels	खोल्यांची संख्या No. of Rooms	Types of Hotels
(1)	(2)	(3)	(4)
पंचतारांकित डिलक्स	24	7,376	5 Star Deluxe
पंच तारांकित	15	2,281	5 Star
चार तारांकित	11	1,183	4 Star
तीन तारांकित	28	1,772	3 Star
दोन तारांकित	1	49	2 Star
एक तारांकित	1	54	1 Star
अपार्टमेंट हॉटेल	0	0	Apartment
बेड व नाष्टा	9	30	Bed & Breakfast
अतिथी गृहे	3	39	Guest House
अवर्गीकृत	0	0	Unclassified
एकूण	92	12,784	Total

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.4

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक / FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

अनुक्रमांक Serial No.	नागरीकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या No. of foreign tourists		Country of Nationality
		2015	2016	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	उत्तर अमेरिका	3,45,329	3,51,891	North America
2	दक्षिण व मध्य अमेरिका	14,166	13,699	South & Central America
	एकूण अमेरिका खंड	3,59,495	3,65,590	Total America
3	पश्चिम युरोप	4,77,572	4,97,206	Western Europe
4	पूर्व युरोप	30,457	28,826	Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड	5,08,029	5,26,032	Total Europe
	एकूण आफ्रिका खंड	1,31,812	1,30,837	Total Africa
5	पश्चिम आशिया	1,39,484	1,44,138	West Asia
6	दक्षिण आशिया	72,010	70,226	South Asia
7	दक्षिण पूर्व आशिया	98,742	1,01,465	South-East Asia
8	पूर्व आशिया	92,814	1,07,456	East Asia
	एकूण आशिया खंड	4,03,050	4,23,285	Total Asia
	एकूण ऑस्ट्रेलिया खंड	59,923	63,850	Total Australia
9	राष्ट्रीयता नसलेले	3,242	1,978	Stateless
10	इतर	...	...	Other
	एकूण	14,60,938	15,14,359	Grand Total

टीप - वरील आकडे हवाईमार्गे मुंबईस उतरणाऱ्या परदेशी पर्यटकांच्या टक्केवारीवर आधारित असल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.
Note - Totals may not add-up as the figures are derived from the percentage of Foreign Tourists Disembarking at Mumbai by Air.

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.5

कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन / PRODUCTION OF CRUDE OIL

(मे. टन/ Metric tonne)

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा * / Total Mumbai Off shore *
(1)	(2)
1980-81	4,985
1984-85	20,136
1990-91	21,191
1994-95	20,226
1999-00	16,727
2000-01	16,629
2003-04	17,677
2004-05	18,164
2005-06	16,311
2006-07	17,993
2007-08	18,020
2008-09	17,802
2009-10	17,154
2010-11	16,972
2011-12	16,289
2012-13	15,573
2013-14	15,515
2014-15	16,177
2015-16	16,516
2016-17	16,268

* अस्थायी / Provisional

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.6

नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर /

RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा / Total Mumbai Off shore #		
	साठे (अब्ज घन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घनमीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation ** (Million Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
1980-81	329	673	307
1985-86	378	5,180	3,067
1990-91	483	14,082	10,035
1995-96	377	16,579	15,966
2000-01	461	18,465	17,705
2003-04	526	17,806	17,236
2004-05	302	17,313	17,235
2005-06	272 ^	16,943	16,471
2006-07	290 ^	16,567	16,010
2007-08	293 ^	16,457	15,871
2008-09	310 ^	16,733	16,023
2009-10	337 ^	17,476	16,901
2010-11	342 ^	17,591	17,035
2011-12	352 ^	17,540	16,850
2012-13	348 ^	18,046	17,522
2013-14	356 ^	17,863	17,471
2014-15	362 ^	17,153	16,754
2015-16	354 ^	16,194	15,772
2016-17 \$	360 ^	16,413	16,080

^ १ एप्रिल रोजी / As on 1st April

\$ अस्थायी / Provisional

** Natural gas available for consumption which is derived by deducting gas flared from gross production by producing companies.

Note - # Total Mumbai Offshore includes Mumbai High, Neelam & Heera, Bassein & Satellite

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.7

द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक / LPG DOMESTIC CUSTOMERS

('०००/ '000)

अनुक्रमांक Serial No.	कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers			Name of company
		1 st April, 2015	1 st April, 2016	1 st April, 2017	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित	2,768.8	3,085.5	3,501.7	Indian Oil Corporation Limited
2	हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	9,382.6	10,028.0	10,942.7	Hindustan Petroleum Corporation Limited
3	भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	9,641.6	10,345.2	11,205.9	Bharat Petroleum Corporation Limited
	एकूण	21,793.0	23,458.7	25,650.3	Total

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
कृषि /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्रकानुसार)	30,766	30,758	30,758	30,758
2	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	17,668	18,299	18,565	17,844
3	पिकांखालील स्थूल क्षेत्र	18,737	19,642	21,859	21,619
4	स्थूल सिंचित क्षेत्र	1,570	2,415	3,319	3,852
5	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन				
	(अ) तांदूळ				
	(१) क्षेत्र	1,352	1,459	1,597	1,512
	(२) उत्पादन	1,662	2,315	2,344	1,930
	(ब) गहू				
	(१) क्षेत्र	812	1,063	867	754
	(२) उत्पादन	440	886	909	948
	(क) ज्वारी				
	(१) क्षेत्र	5,703	6,469	6,300	5,094
	(२) उत्पादन	1,557	4,409	5,929	3,988
	(ड) बाजरी				
	(१) क्षेत्र	2,039	1,534	1,940	1,800
	(२) उत्पादन	824	697	1,115	1,087

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.1

AGRICULTURE

(क्षेत्राचे आकडे '००० हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे '००० मे.टन)

(Area in '000 hectare and production in '000 M. tonne)

2010-11	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area (according to village papers)
17,406	17,368	17,344	17,192	16,910	Net area sown
23,175	23,380	23,273	22,863	23,224	Gross cropped area
NA	NA	NA	NA	NA	Gross area irrigated
					Area and production of principal crops—
					(a) Rice —
1,516	1,605	1,551	1,503	1,535	(i) Area
2,691	3,108	2,946	2,593	3,581	(ii) Production
					(b) Wheat—
1,307	1,028	1,067	911	1,272	(i) Area
2,301	1,480	1,308	981	2,214	(ii) Production
					(c) Jowar —
4,060	3,585	3,288	3,217	3,616	(i) Area
3,452	2,848	2,109	1,205	2,538	(ii) Production
					(d) Bajra —
1,035	762	865	801	837	(i) Area
1,123	788	538	333	800	(ii) Production

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन - पुढे चालू				
(ई)	सर्व तृणधान्ये (इतर तृणधान्ये धरून)				
	(१) क्षेत्र	10,320	10,976	11,136	9,824
	(२) उत्पादन	4,737	8,647	10,740	8,497
(फ)	सर्व कडधान्ये				
	(१) क्षेत्र	2,566	2,715	3,257	3,557
	(२) उत्पादन	677	825	1,441	1,137
(ग)	ऊस				
	(१) क्षेत्र (तोडणी)	167	258	442	595
	(२) उत्पादन (कांडयांत)	14,433	23,706	38,154	49,569
(प)	कापूस				
	(१) क्षेत्र	2,750	2,550	2,721	3,077
	(२) उत्पादन (रुई)	484	1,224	1,875	1,803
(छ)	भुईमूग				
	(१) क्षेत्र	904	695	864	490
	(२) उत्पादन	586	451	979	470
(ज)	तंबाखू				
	(१) क्षेत्र	12	12	8	8
	(२) उत्पादन	5	8	8	9
	शेती उत्पादनाचे निर्देशांक (पाया: त्रैवार्षिक सरासरी (१९७९-८२=१००)				
	(१) अन्नधान्ये	NA	NA	120.4	106.8
	(२) अन्नधान्येत्तर	NA	NA	154.5	150.2
	(३) सर्व पिके			136.5	127.4

NA - उपलब्ध नाही /

आधार — कृषी आयुक्तालय, पुणे

TABLE 29.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
					Area and Production of Principal Crops— Contd.
					(e) All cereals (including other cereals)
8,985	8,108	8,059	7,667	8,490	(i) Area
12,317	11,520	9,267	6,896	12,646	(ii) Production
					(f) All pulses—
4,038	3,653	3,413	3,544	4,358	(i) Area
3,096	2,941	1,681	1,432	4,584	(ii) Production
					(g) Sugarcane—
1,041	1,048	987	987	633	(i) Area (harvested)
85,691	83,954	91,538	69,235	54,237	(ii) Production (in bales)
					(h) Cotton—
3,942	4,160	4,190	4,207	4,212	(i) Area
7,473	8,835	3,577	3,914	10,755	(ii) Production
					(i) Groundnut—
395	328	327	309	355	(i) Area
470	422	379	334	420	(ii) Production
					(j) Tobacco—
1	2	1	2	1	(i) Area
1	2	2	3	1	(ii) Production
					Index numbers of agricultural production (Base: Triennial Average 1979-82=100)
168.2	159.4	107.6	84.7	205.0	(i) Foodgrains
285.6	297.2	251.4	204.1	279.5	(ii) Non-food grains
223.8	224.6	175.7	141.2	240.2	(iii) All commodities

NA – Not Available

Source - Commissionerate of Agriculture, Pune

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
पशुधन व कुक्कुट पालन /

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1961	1966	1972	1978	1982
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	गाई-बैल					
	तीन वर्षावरील बैल	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687
	तीन वर्षावरील गाई	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247
	वासरे	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228
	एकूण - गाई - बैल	15,328	14,729	14,705	15,218	16,162
2	म्हशी - रेडे					
	तीन वर्षावरील रेडे	353	340	308	325	351
	तीन वर्षावरील म्हशी	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307
	रेडके	1,095	967	1,122	1,425	1,313
	एकूण - म्हशी - रेडे	3,087	3,042	3301	3,899	3,972
3	मेंढरे	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671
4	शेळया	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705
5	घोडे, शिंगरे	105	101	58	48	49
6	इतर जनावरे	360	352	317	326	340
	एकूण जनावरे	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919
7	कोंबडया, बदके वैगेरे	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844

+ कुक्कुटपालनातील धरून

विदेशी व संकरित दिड वर्षावरील व देशा दोन वर्षावरील

विदेशी व संकरित अडीच वर्षावरील व देशा तीन वर्षावरील

^ कुत्री व ससे वगळून

@ रेडे दोन वर्षावरील

TRENDS IN SELECTED INDICATORS
 TABLE 29.2
 LIVESTOCK AND POULTRY

('000 / '000)

1987	1992	1997	2003	2007	2012	Category
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
						Cattle—
6,690	6,955	6,989	6,522	6,326	5960 [#]	Males over 3 years
5,739	5,847	5,886	5,324	5,384	5440 ^{##}	Females over 3 years
4,555	4,639	5,196	5,196	4,473	4,084	Young stock
16,983	17,441	18,071	16,737	16,183	15,484	Total Cattle
						Buffaloes—
356	337	315	316	283	216 [@]	Males over 3 years
2,816	3,224	3,609	3,548	3,584	3,359	Females over years
1,583	1,887	2,149	2,220	2,205	2,019	Young stock
4755	5448	6073	6084	6072	5,594	Total buffaloes
2,873	3,074	3,368	3,175	2,910	2,580	Sheep
9,195	9,941	11,434	10,449	10,391	8,435	Goats
43	40	42	123	38	38	Horses and ponies
447	449	650	515	373	357	Other livestock
34,255	36,393	39,638	37,084	35,967	32,488 [^]	Total livestock
24,839	32,187	35,392	34,596	64,756 ⁺	77,795 ⁺	Poultry

+ includes poultry farm

Exotic/crossbred over 1.5 years & indigenous over 2 years

Exotic/crossbred over 2.5 years & indigenous over 3 years

^ Excluding dogs & rabbits

@ Male buffaloes over 2 years

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
उद्योग आणि खाणकाम /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2000	2010
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	चालू कारखान्यांची संख्या	9,803	15,170	23,410	29,562	34,888
2	कामगारांची दैनिक सरासरी उपस्थिती ('०००)	952	1,777	1,163	1,231	1,231
3	खनिज उत्पादन ^ -					
	(१) कोळसा ('००० मे.टन)	1,771	5,300	16,030	27,698	38,613
	(२) कच्चे मँगनीज ('००० मे.टन)	216	223	262	353	871

खनिज उत्पादन : ^ मार्च अखेर, * अस्थायी

२९. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
वीज /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता ('००० किलोवॉट)	1,909	4,088	8,686	12,769
2	विजेची निर्मिती (दशलक्ष किलोवॉट तास)	7,925	17,864	36,430	61,209 [#]
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)				
	(अ) एकूण	7,650	14,034	29,971	47,289
	(ब) उद्योगांकरीता	5,312	8,130	14,706	18,363
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून विद्युतीकरण केलेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या (प्रत्येक वर्षाअखेरची)	12,752	27,914	39,413	40,703

टीप : (१) # यात बंदिस्त वीज व नवीकरणीय ऊर्जेची (महावितरणला विकलेली) आकडेवारी समाविष्ट आहे

(२) १ युनिट = एक किलो वॉट तास

(३) टाटा पॉवर व रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर वगळून इतर खाजगी कंपन्यांची स्थापित क्षमता व निर्मिती सीइएच्या वेबसाईट अहवालानुसार दिली आहे.

आधार — (१) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण

(२) महानिर्मिती

(३) महावितरण

(४) बेस्ट

(५) टाटा पॉवर कं. मर्या.

(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर / अदानी इलेक्ट्रिसिटी

(७) महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.3

INDUSTRY AND MINING

2012	2013	2014	2015	2016	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
37,339	38,326	36,803	36,261	36,289	Number of working factories
2,056	2,022	2,025	2,042	2,059	Average daily number of workers ('000)
					Mineral production [^] —
37,945	34,175*	35,285*	38,186*	40559*	(i) Coal ('000 M. tonnes)
655	670	679*	656*	417*	(ii) Manganese Ore ('000 M. tonne)

Mineral production : [^] for financial year, * Provisional

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.4

ELECTRICITY

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
18,853	31,281	32,332	35,166	Installed capacity ('000 kw.)
83,017	103,779	113,787	1,15,046	Electricity generated (Million kwh.)
				Consumption (Million kwh.)
87,396	112,855	116,743	1,08,455	(a) Total
34,416	41,522	40,231	33,833	(b) Industrial
40,918	41,431	40,905	42,350	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board (as at the end of each year)

Note : (1) # This includes captive power and Renewable Energy (sold to MAHADISCOM)

(2) 1 Unit = 1 Kilo Watt Hour

(3) Installed capacity & Generation for private companies other than Tata Power & Reliance Infrastructure are taken from CEA website reports

Source - (1) CEA - Central Electricity Authority

(2) MAHAGENCO

(3) MAHADISCOM

(4) BEST

(5) TATA Power Co. Ltd.

(6) Reliance Infrastructure/ Adani Electricity

(7) Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

29. निवडक निर्देशाकांचा कल /
तक्ता /
सहकार /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या (संख्या)	42,603	60,747	1,04,620	1,58,016
2	त्यामधील सभासदांची संख्या ('०००)	8,581	14,783	26,903	43,022
3	खेळते भांडवल (₹ कोटी)	1,490	5,210	24,283	134,440
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (₹ कोटी)	133	250	800	3,734

* अस्थायी

टीप - वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत
(त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.5

CO-OPERATION

2010-11	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
2,24,306	2,30,295	2,25,721	1,96,907	1,95,301	Co-operative Societies (No)
53,022	52,399	53,468	53,030	52,502	Members ('000)
2,48,434	3,14,923	3,43,691	3,63,256	3,63,878	Working capital (₹ crore)
8,060	12,826	13,777	14,611	15,461	Gross lone by primary agricultural credit societies (₹ crore)

* Provisional

Note - The above figures relate to all types of Co-operative societies

(including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
परिवहन आणि दळणवळण /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2001	2005
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)	62,703	1,38,613	172,859	2,16,946	2,29,302
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)					
	(अ) मोटारी, जीप, वाघीनी	1,08,679	2,13,700	4,04,240	9,01,278	12,97,632
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने	2,57,539	7,25,352	2,430,615	66,07,064	96,56,303

तक्ता /
शिक्षण /

बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक				
(१) संस्था (संख्या)	44,535	51,045	57,744	65,960
(२) विद्यार्थी ('०००)	6,536	8,392	10,424	11,857
(३) शिक्षक ('०००)	178	222	268	313
माध्यमिक (उच्च माध्यमिक सह) @				
(१) संस्था (संख्या)	5,313	6,119	10,519	15,389
(२) विद्यार्थी ('०००)	1,985	3,309	6,260	9,267
(३) शिक्षक ('०००)	75	114	194	255
उच्च (सर्व प्रकारचे) \$				
(१) संस्था (संख्या)	547	739	1,134	1,528
(२) विद्यार्थी ('०००)	328	589	1,135	1,086

@ १९९४-९५ पासून कनिष्ठ महाविद्यालयांचा समावेश उच्च माध्यमिक शिक्षणामध्ये केला आहे.

\$ १९९४-९५ पासून वैद्यकीय, अभियांत्रिकी व कृषि संस्था वगळल्या आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATION

2010	2015	2016	2017	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
2,40,040	2,99,446	3,00,789	3,03,359	Length of roads as on 31st March of each year (kilometers)
				Motor vehicles in operation (as on 1 st January of each year)
21,14,643	35,46,653	38,50,530	42,69,984	(a) Motor cars, Jeeps, Station Wagons
54,23,556	2,50,59,549	2,72,70,129	2,59,47,127	b) All types of vehicles

TABLE 29.7

EDUCATION

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
				Primary
75,695	104,551	98,219	83,183	(1) Institutions (No.)
10,626	16,172	16,044	15,986	(2) Students ('000)
349	506	515	530	(3) Teachers ('000)
				Secondary (Including Higher Secondary) @
21,357	24,497	25,029	25,737	(1) Institutions (No.)
10,711	6,181	6,424	6,615	(2) Students ('000)
298	219	220	213	(3) Teachers ('000)
				Higher (All types) \$
3,277	2,945	2,923	2,861	(1) Institutions (No.)
1,784	1,722	845	2,480	(2) Students ('000)

@ From 1994-95 onwards junior colleges are included in higher secondary education

\$ From 1994-95 Medical, Engineering and Agricultural Institutions are excluded.

29. निवडक निर्देशकांचा कल / TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता / TABLE 29.8

अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक /

ALL- INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	प्राथमिक वस्तू Primary articles	इंधन, वीज व दिवाबत्ती Fuel, power, light and lubricants	निर्मित वस्तू Manufactured products	सर्व वस्तू All Commodities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(पायभूत वर्ष / Base year :1993-94)					
	भार / Weight	22.03	14.23	63.75	100.0
1	1997-98	139.4	143.8	128.0	132.8
2	1998-99	156.2	148.5	133.6	140.7
3	2000-01	162.5	208.1	141.7	155.7
4	2003-04	181.5	254.6	156.4	175.9
5	2004-05	187.9	280.2	166.3	187.3
(पायभूत वर्ष/ Base year :2004-05)					
	भार / Weight	20.12	14.91	64.97	100.0
6	2005-06	104.3	113.6	102.4	104.5
7	2007-08	123.9	121.0	113.4	116.6
8	2008-09	137.5	135.0	120.4	126.0
9	2010-11	182.5	148.3	130.1	143.3
10	2011-12	200.3	169.0	139.5	156.1
11	2012-13	220.0	186.5	147.1	167.6
12	2013-14	241.6	205.4	151.5	177.6
13	2014-15	248.8	203.5	155.1	181.2
(पायभूत वर्ष/ Base year :2011-12)					
	भार / Weight	22.62	13.15	64.23	100.00
	2015-16	124.6	86.5	109.2	109.7
	2016-17	128.9	86.3	110.7	111.6

आधार - आर्थिक सल्लागारांचे कार्यालय, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Advisor, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

---

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता /TABLE 29.9

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /

निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	बाब	भार / Weight	वर्ष			
				2000-01	2003-04	2004-05	2005-06 [^]
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
केंद्रीय केंद्रे				(पायभूत वर्ष / Base year : 1982)			
1	मुंबई	खाद्यपदार्थ गट	59.9	541	583	595	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	512	588	610	118
2	सोलापूर	खाद्यपदार्थ गट	59.9	451	491	509	113
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	466	509	532	115
3	नागपूर	खाद्यपदार्थ गट	53.1	439	471	484	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	469	507	533	119
4	पुणे	खाद्यपदार्थ गट	50.6	513	580	588	120
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	501	561	579	119
5	नाशिक	खाद्यपदार्थ गट	52.9	461	487	499	119
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	477	537	563	118
राज्य केंद्रे				(पायभूत वर्ष / Base year : 1982)			
6	अकोला	खाद्यपदार्थ गट	62.3	466	505	519	526
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	459	507	523	533
7	कोल्हापूर	खाद्यपदार्थ गट	55.64	489	553	578	585
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	466	535	561	579
8	जळगाव	खाद्यपदार्थ गट	55.98	477	507	525	549
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	449	490	509	530
9	नांदेड	खाद्यपदार्थ गट	60.26	469	510	545	558
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	466	508	534	546
10	औरंगाबाद	खाद्यपदार्थ गट	53.65	483	531	554	565
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	479	542	562	582

* राज्य केंद्रां संबंधित माहिती अस्थायी स्वरूपात आहे.

[^] राज्य केंद्रां संबंधित वर्ष २००५ - ०६ करिताचे निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९८२ वर आधारित

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.9

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR INDUSTRIAL WORKERS AT SELECTED CENTRES

Year				भार / Weight	Item	Centre
2010-11	2014-15	2015-16	2016-17			
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						CENTRAL CENTERS
191	284	301	312	48.9	Food group	Mumbai
178	262	276	286	100.0	General Index	
189	283	307	316	54.7	Food group	Solapur
182	245	255	294	100.0	General Index	
205	294	319	325	43.1	Food group	Nagpur
207	281	298	308	100.0	General Index	
203	299	312	331	39.8	Food group	Pune
185	257	266	277	100.0	General Index	
202	279	288	303	41.4	Food group	Nashik
186	261	271	287	100.0	General Index	
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						STATE CENTERS
170	220	251	267	45.88	Food group	Akola
175	243	261	282	100.0	General Index	
191	262	272	288	48.22	Food group	Kolhapur
184	255	266	281	100.0	General Index	
195	266	273	286	47.76	Food group	Jalgaon
186	261	268	285	100.0	General Index	
187	270	296	318	49.05	Food group	Nanded
200	289	308	331	100.0	General Index	
188	276	291	303	40.79	Food group	Aurangabad
183	273	287	308	100.0	General Index	

* Information regarding State Centres is Provisional in nature.

^ Index numbers for 2005 - 06 of State Centres are based on Base year 1982

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2013-14	2014-15
(1)	(2)	(3)	(4)
I	चालू किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	14,48,720	15,53,217
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,25,035	1,32,476
II	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	12,67,551	13,45,341
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,09,399	1,14,746

++ दुसरे सुधारित अंदाज

+++ तिसरे सुधारित अंदाज

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.10

NET STATE DOMESTIC PRODUCT BY INDUSTRY ORIGIN

2015-16 ⁺⁺⁺	2016-17 ⁺⁺	Item
(5)	(6)	(2)
I. Net State Domestic Product at current prices		
17,35,230	19,44,953	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,46,258	1,62,005	(b) Per capita NSDP (₹)
II. Net State Domestic Product at constant (2011-12) prices		
14,52,439	15,95,514	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,22,422	1,32,899	(b) Per capita NSDP (₹)

+++ Third Revised Estimates

++ Second Revised Estimates

रुपांतर गुणके / CONVERSION FACTORS

1. लांबी / LENGTH

1 फूट / Foot = 30.48 सेंटीमीटर (तंतोतंत) / Centimetres (Exact)

1 मीटर / Metre = 1.09361 वार / Yard

1 वार / Yard = 0.9144 मीटर (तंतोतंत) / Metre (Exact)

1 किलोमीटर / Kilometre = 0.62137 मैल / Mile

1 मैल / Mile = 1.609344 किलोमीटर (तंतोतंत) / Kilometres (Exact)

2. क्षेत्रफळ / AREA

1 चौ. फूट / sq. Foot = 9.2903 चौ. डेसीमीटर / sq. Decimetres

1 हेक्टर / Hectare = 2.47105 एकर / Acre

1 एकर / Acre = 0.404686 हेक्टर / Hectare

1 चौ. किलोमीटर / sq. Kilometre = 0.386101 चौ.मैल /sq. Mile

1 चौ. मैल / sq. Mile = 2.58999 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometres

3. वजन / WEIGHT

1 किलोग्रॅम / Kilogram = 2.20462 पौंड / Pounds = 1.07169 शेर / Seers

1 मेट्रिक टन / Metric Tonne = 0.9842 टन / Ton = 26.7923 मण / Maunds

1 पौंड / Pound = 0.453592 किलोग्रॅम /Kilogram

1 टन / Ton = 1.01605 मेट्रिक टन /Metric Tonnes

4. धारकता / CAPACITY

1 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.) = 4.54596 लिटर्स / Litres

1 लिटर / Litre = 0.219976 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

1 गॅलन (U.S) = 3.78533 लिटर्स / Litres = 0.83268 गॅलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे / METRIC UNITS

लांबी / Length : 1 किलोमीटर / Kilometre = 1,000 मीटर / Metres

1 मीटर / Metre = 1,000 मिलीमीटर / Milimetres

क्षेत्रफळ / Area : 1 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometre = 100 हेक्टर / Hectares

1 हेक्टर / Hectare = 10,000 चौ.मीटर / sq. Metres

वजन / Weight : 1 टन / Tonne = 1,000 किलोग्रॅम / Kilograms = 10 क्विंटल / Quintals

1 किलोग्रॅम / Kilogram = 1,000 ग्रॅम / Grams
